

12695

PROBLEMI FINANSIRANJA KULTURE

Enver REDŽIĆ

15 DANA

Peta godina „Telegrama“

dobronamjernost, nepristrasnost, smjelo i otvorenost u iznošenju i otkrivanju kako pozitivnih tako i negativnih problema u našem kulturnom životu. „Književne novine“ žele da se i ubuduće nastavi plodna saradnja između naša dva lista i da naše zajedničke akcije urode pozitivnim rezultatima.

Deset godina ansambla
Zagrebačkih solista

SVEČANIM KONCERTOM održanim u Zagrebu 6. januara ove godine obeležen je značajan jubilej našeg najistaknutijeg orkestra — „Zagrebačkih solista“. Za deset godina svoga postojanja orkestar na čijem se čelu nalazi Antonio Janigro učinio je mnogo na stvaranju i izgrađivanju muzičke kulture kod nas, na približavanju značajnih muzičkih dela našoj publici i na popularisanju kompozicija naših stvaralaca u inostranstvu. Sastavljen od muzičara — kompletnih majstora muzike, poštenih umetnika i disciplinovanih radnika, ovaj orkestar je širom sveta stekao mnoga priznanja i uvrstio se u red najpoznatijih svetskih muzičkih ansambla.

Iz završne reči A. Rankovića
na savetovanju u CK SKJ

„JAČANJE DEMOKRATIZMA mora da prati i idejno izgrađivanje svih drugih koji rade u organima društvenog upravljanja, a takođe jačanje lične i društvene odgovornosti i to baš u interesu punijeg i sadržajnijeg demokratizma.

Izvesne pojave na području kulture ne pomažu ni samoupravljanju, ni socijalističkoj demokratiji, ni individualnom umetničkom stvaralaštvu. Tim pojavama, uzetim samo za sebe, možda ne bi trebalo posvećivati veliku pažnju. Ali, ako bi se one umnožile, ako bi se povezivale s drugim negativnim manifestacijama, mogle bi da imaju štetnije posledice nego što to na prvi pogled izgleda. Zbog toga im dajemo odgovarajući značaj da bismo u početku sagledali njihovu suštinu i da bismo na vreme sprečavali gomilanje negativnih manifestacija.

Videli ste iz naše štampe da je pre izvesnog vremena sud u Sarajevu zabranio prikazivanje filma „Grad“, a da je javni tužilac u Novom Sadu nedavno pokrenuo postupak za zabranu rasturanja jednog romana. Svakako da te mere nisu dobre, mada su one u krajnjoj liniji opravdane, ali i do njih ne bi došlo da su komunisti u organima društvenog samoupravljanja u tim producentskim i izdavačkim preduzećima savesno i blagovremeno obavili svoj posao.

Te mere neki samozvani „borci“ za „slobodu stvaralaštva“ pokušali su u jednom delu štampe i publicistike da jeftino senzacionalistički prikažu u krivom svetlu, kao jedan grubo narstaj birokratizma na slobodu umetničkog stvaralaštva. Autorima ovakvih napisa i redakcijama koje su im dale prostor čak i za duboko nehumane napade na državne organe, sasvim je jasno da takve tvrdnje ne stoje, jer organi koji su preduzeli te mere ne ulaze u oceu umetničke vrednosti dela, ne ulaze čak ni u to da li je delo dobro ili loše, nego jedino u to da li izvesne stvari, kao što je gruba pornografija, dolaze u sukob s našim pozitivnim zakonodavstvom. Protiv grubih ekscesa na tom području, koji očigledno dolaze u sukob s moralom našeg društva i socijalističkom svešću naših radnih ljudi, treba preduzeti i ovakve mere ako su već iscrpljena sva druga sredstva ili ako su organi društvenog upravljanja i komunisti u njima zatajili. A komunisti u tim institucijama i njihovim organima društvenog upravljanja treba da se odgovorno odnose prema svojim društvenim funkcijama da se ne bi i ovakve mere preduzimale.

Što se tiče primedaba na ugrožavanje slobode stvaralaštva, Savez komunističke omladine i Savez mladih ne dovodi u pitanje nego upravo njegovi neposredni ciljevi su oslobodenje čoveka u radu i stvaralaštvu, i to ne praznim ni gromkim frazama, nego praktičnim ostvarenjima, čiji smisao je utiranje puta istinskog i sve punijeg slobodi, i sve dubljem stvaralaštvu, što je potvrdio i naš dosadašnji razvitak“.

Beno Zupančić o društvenoj
kulturnoj politici

U SKLOPU diskusije o finansiranju kulture koju, na inicijativu zagrebačkog „Telegrama“, vode ljubljansko „Delo“, sarajevski „Odejak“ i „Književne novine“ nastavlja se na 2. strani

Protivurječnosti kulturalnog razvoja

U poslednje vrijeme vode se veoma žive diskusije o pitanju finansiranja kulturne djelatnosti i u njima posebno ističe značaj specijalnih fondova za kulturu. Postoji opšta saglasnost da je budžetski metod finansiranja kulture prevaziđen i da kao opšte važeći oblik rješavanja materijalnih problema u domenu kulture u administrativnom periodu, produžen u sadašnjim odnosima, regresivno djeluje na razvoj kulturnog života, jer u njemu podražava elemente birokratizma, sužava društvenu funkciju kulturnih institucija, a kulturne radnike u njima pretvara u državne činovnike.

Polazeći od veoma argumentirane kritike nedostataka budžetske prakse u novim uslovima, mnogi smatraju da će društveni fondovi za kulturu predstavljati stabilnu materijalnu osnovu kulturne politike u komuni. U tom smislu govore pozitivna iskustva fondova u izvjesnim opštinama. Međutim, ovdje se otvara više pitanja koja traže odgovor. Ako je budžet odgovarao odnosima čiju je značajnu polugu predstavljalo administriranje, da li je institucija fonda za kulturu sa svim njegovim mehanizmom demokratskog društvenog upravljanja adekvatna zamjena budžeta u razvijenim društvenim odnosima sa mnogo složenijim kulturnim potrebama društva? S tim u vezi je i pitanje cjelishodnosti slivanja društvenih sredstava za kulturu u jedan fond. Ili je za razvoj kulturnog života korisnije da se proširuju i jačaju razni društveni izvori materijalnih sredstava za kulturne potrebe društva? Pravi odgovor na otvorena pitanja nalazi se u načinu kako zainteresovati određene društvene faktore, u prvom redu u komuni, i kod njih razviti odgovornost za trajno poboljšavanje materijalnih uslova našeg kulturnog razvika. Shvatanje da je to prevashodno stvar organa uprave i da su drugi, organi komune, privredne organizacije, ustanove i društvene organizacije, u tom pogledu sporedan faktor — može da predstavlja prepreku jačanju materijalne baze kulturne djelatnosti.

U sklopu diskusije o veoma složenom problemu finansiranja u kulturi s pravom se postavlja akcenat na djelatnost, za razliku od dosadašnje prakse u kojoj je u prvom planu bila ustanova. Jer, bitan je program koji ustanova treba da ispunjava, s kojim ona društveno opravdava svoju egzistenciju i funkciju, što se u uslovima budžetskog finansiranja nije imalo dovoljno u vidu. Naime, pošto su jednom bile osnovane pojedine kulturne i umjetničke institucije i organizacije, odgovarajući budžetski organi odmjerali su im finansijska sredstva ne prema njihovom radu i mogućnostima, pa ni prema opštim potrebama, već prema „ključu“ koji je za svaku plansku godinu izradila budžetska administracija. Takvu praksu treba čim prije sasvim napustiti u interesu društvene funkcije i društvene opravdanosti svake kulturne i umjetničke ustanove, društva i organizacije, u interesu punijeg i plodnijeg kulturnog života i razvika. Dajući sasvim opravdano prednost programu, konkretnoj djelatnosti, pogrešno je stvari shematizirati i suprotstavljati ustanove, odnosno organizacije, programu jer društvena sredstva se ne daju nikome drugome već ustanovama i društvenim organizacijama, ali sada za određene programe.

Sve je ovo prilično jednostavno kada se načelno i apstraktno izlaže, ali čim se pristupi konkretizaciji načela, odmah se pokazuje da su stvari neu-

poredivo složenije i javlja se cijeli niz pitanja.

Ko će utvrđivati nivo sredstava, koji, da li je organ koji sredstva dodjeljuje istovremeno naručilac programa i da li je on u tom pogledu kvalifikovan? Do sada su budžetski organi u ime države odobravali finansijska sredstva kulturnim institucijama i organizacijama i pošto se pri tome nije ovako široko i konkretno postavljalo pitanje njihovih programa, to i pitanje kvalifikovanosti ovih organa da ocenjuju programe nije bilo aktuelno. Tamo gdje su budžeti još uvijek najjači izvori finansiranja kulture, savjeti za kulturu daju izvršnim organima mišljenje o nivou sredstava koja treba odobriti kulturno-umjetničkim institucijama i organizacijama. Iskustvo potvrđuje da izvršni organi po pravilu smanjuju predloge savjeta. Iako je to korak naprijed u poređenju sa praksom administrativnog perioda, u ovak-

Clankom Envera Redžića „Književne novine“ nastavljaju diskusiju o finansiranju u oblasti kulture, koju su, na inicijativu zagrebačkog „Telegrama“, pokrenule zajednički redakcije ljubljanskog „Dela“, sarajevskog „Odejaka“ i našeg lista. U diskusiji koja treba da osvetli probleme finansiranja kulture učestvuju veći broj javnih radnika.

vom rješavanju još uvijek su snažno prisutni njegovi elementi.

To je razlog što se sada traže nova rješenja, koja bi sa svoje strane ubrzala proces demokratizacije kulture. Svi ovi momenti, o kojima je ovdje neposredno riječ, dobijaju ubuduće sve više na značaju, u skladu sa razvojem materijalnih proizvodnih snaga našeg društva od čega u prvom redu zavisi ne samo kvantum društvenih sredstava za kulturu, već, u socijalističkim društvenim odnosima, i njegova društveno cjelishodna raspodjela.

Stanovište da se finansira konkretna djelatnost, kulturni i umjetnički repertoar, sasvim je u skladu sa socijalističkim načelom raspodjele prema radu. Međutim, ovo načelo se odnosi kako na same radne kolektive u institucijama i organizacijama, koji imaju određene zadatke prema društvu, tako i na pojedine članove kolektiva koji

Nastavak na 8. strani

Slovenačka književna žetva u 1963. godini

France
FILIPVIĆ

Ovogodišnja žetva originalnih dela slovenačkih književnika po broju knjiga bitno se ne razlikuje od prošlogodišnje. Zbir od petnaest pesničkih zbirki, dvadesetak prozih dela, triju drama i šest knjiga esejističke proze — bar do izvesne mere odgovara proseku nekoliko poslednjih godina. No navedene brojke, naravno, nisu još konačne, jer upravo oko Nove godine može da izade još nekoliko najavljenih knjiga.

Odmah na početku svog izveštaja želim da pomenem radosnu činjenicu da je u ovoj godini preštampano dosta ranije objavljenih slovenačkih dela, među kojima sabrana i izabrana dela Prežihova Vorančca, Franca Bevka, Antona Ingoliča, Frana Finžgara, Frana Detele, Janeza Mencingera, Josipa Murna i Ivana Pregelja. U sebi svojstvenom svedu pokazao nam se i Matej Bor u izboru iz dosadašnjeg pesničkog stvaranja u zbirci *U letnjoj travi* („Cankarijeva založba“).

Posebno bih pomenio vanredan pođvig omladinske revije *Kurirček* u Ljubljani, koja je ove godine — u sklopu svojih izdanja za omladinu — štampala u „Kajuhovoj biblioteci“, u tiražu od po 5.000 primeraka i po ceni od 180 dinara, ukusno opremljene pesničke zbirke izabranih partizanskih pesama Karela Destovnika-Kajuna, Ivana Minčija i Mateja Bora, i većinu tiraža u najkraćem vremenu i rasprodala. Time je postigla značajan uspeh u popularizaciji slovenačke poezije.

Mnogo zanimljivija od brojnog stanja ovogodišnje slovenačke originalne književne žetve je, naravno, sadržinska i umetnička slika te literature. Ako smo na kraju prošlogodišnjeg bilansa mogli da napišemo da je u kvalitetu prevladavala proza — onda ove godine moramo konstatovati snažno pomeranje ka kvalitetu u pesničkom stvaralaštvu i u esejistici; proza ove godine očigledno zaostaje, a dramska književnost može da se ponosi čak samo jednim značajnim delom (Kozakovom *Aferom*), naročito zato što se igra Daneta Zajca *Deca reke* pre može ubrajati u svet poezije nego dramske literature.

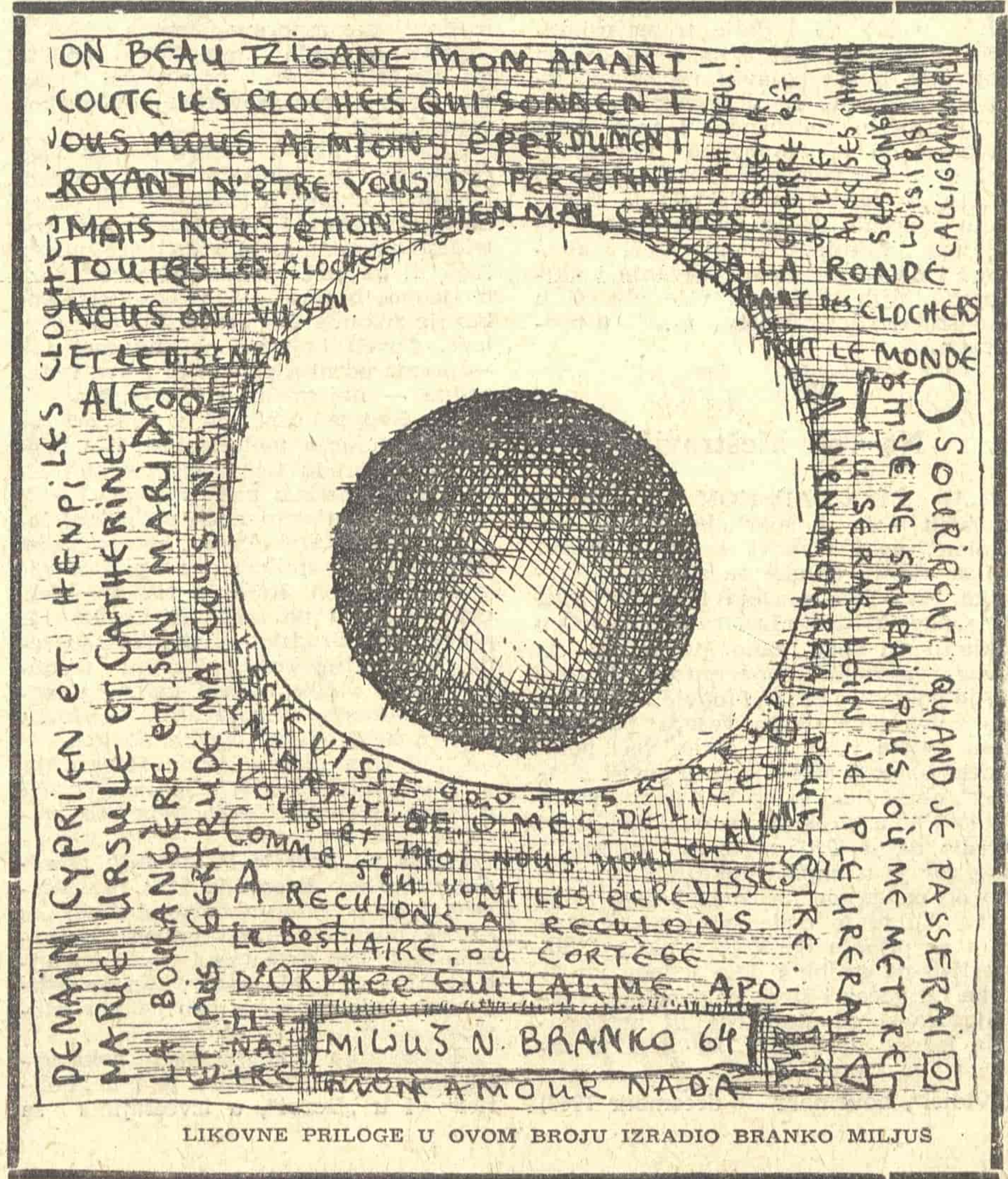
Među proznim delima objavljeno je nekoliko zaista zanimljivih dela, iako se ona ne izdižu iznad proseka solidne knjige. Miško Kranjec se u svojoj knjizi *Mladosti u močvari* („Pomurska založba“) vratio svojim uspominama na dečake godine i opisao ih toplo i srdačno sa neuobičajenom karakterističnom razvučenosti. Petar Božić je napisao kraći filozofski roman *Izvan* (Državna založba Slovenije), koji tretira sudbine grupe ljudi — brodolomaca na ivici ljudskog društva. Mira Mihelič se svojim novim romanom *Ostrvo i korito*, (Slovenska matica u Ljubljani) i ovog

puta predstavila kao izvrstan sūlist i osećajan posmatrač savremenog života, dok je Pavle Zidar svojom knjigom *S konjima i sam* („Cankarijeva založba“) — u kojoj opisuje vojnički život danas na sasvim svojstven način — zaostao za svojim prošlogodišnjim prvim prozom tekstem. Ove godine izšlo je nekoliko knjiga Franca Bevka, koji nam se u svojim delima za odrasle i omladinu uvek iznova predstavlja kao zreo, uravnoteženo i skladan pripovedač.

U slovenačkom dramskom stvaranju centralni događaj ove godine nesumnjivo predstavlja pojava *Afere Primoža Kozaka* (Državna založba Slovenije). Kada ju je Vladimir Kralj u svojoj oceni u „Našoj sodobnosti“ nazvao „dija loškom dramom s tezom“, okarakterisao

ju je tako markantno da bi čovek za nju jedva našao nekakvu drugu definiciju. U njoj je reč o problemu podređivanja i afirmisanja pojedinca u izuzetnom položaju u sklopu jedne zajednice, o sprovođenju sopstvene koncepcije protiv opših. Ona tretira problem unutrašnje slobode, koji na svoj način ispoveda i Dane Zajc u svojoj pesničkoj drami *Deca reke* („Cankarijeva založba“), ovog puta varirajući težnju da se na sopstven način, mimo dosadašnjih saznanja, upozna život. Centralne ličnosti te drame Dan i Reka završavaju tragično, jer ne znaju da usklade svoje unutrašnje potrebe sa životom oko sebe. Drama je divna poema i verni nastavak dosadašnjeg Zajčevog pesničkog izraza.

Nastavak na 6. strani

LIKOVNE PRILoge U OVOM BROJU IZRADIO BRANKO MILJUS

15 DANA

Nastavak sa 1. strane

ževne novine", književnik Beno Zupančič potpredsednik Izvršnog veća Slovenije, u članku *Društvena kulturna politika*, objavljenom u „Odjeku“ od 1. januara 1964. godine, dao je svoj prigled ovoj zajedničkoj akciji. Prenosimo, u izvodima, tekst Bena Zupančiča:

„Decentralizacija finansiranja kulturnih djelatnosti za mene prije svega znači demokratizaciju (društveno samoupravljanje), ostvarivanje ravnopravnosti svih ljudskih djelatnosti, upotpunjavanje komunalnog sistema, jedini put kojim možemo da dodemo do znatno većih materijalnih sredstava za te djelatnosti, jedini uspješan put, ako našeg radnog čovjeka želimo ne samo da obrazujemo već i (društveno) vaspitamo u kompletnu, kulturnu ličnost. Za mene to, u stvari, znači uraštanje tih djelatnosti (koje su prije bile samo briga nekih) u čitav društveni život, preostanek mehanizma u organizam.“

Praktično iskustvo nam kazuje da se za sve te djelatnosti daje znatno više sredstava nego prije (mada to ne važi za svaku komunu), da su investicije znatno racionalnije i funkcionalnije, znatno manje reprezentativne; da se problemima kulturne djelatnosti bavi mnogo više ljudi nego bilo kada ranije, a da ne čekaju na „blagoslov“ sa druge strane; da kulturne institucije ili društva, na osnovu ugovorenih odnosa, oblikuju svoje razvojne koncepcije i radne programe na stvarnim potrebama, a ne na nekakvim vještačkim konstrukcijama; ukoliko mogućnosti stvaralačkog djelovanja su neuporedivo veće, administrativno organizovanje (često samo na oko) „kulture“ postaje prošlost.

Dovde je sve u redu, mada na mnogim mjestima i „zaškripi“, kao što kažemo, ali to „škripanje“ je, prije svega, znak da se nešto kreće, mijenja se, da popuštaju stare spona.

Sve to što sam upravo rekao, prije kratkog vremena zabilježio sam ovako: „Kulturne organizacije i djelatnosti moramo posmatrati uvijek i svugdje sa stanovišta cjelokupne ljudske ličnosti, kao moralnu i materijalnu snagu, kao integralni dio čitavog društvenog života, bez kojeg ne možemo postići harmoničan razvoj, bez kojeg ne može doći ni do značajnog napredovanja u materijalnoj proizvodnji.“

Kako to uskladiti sa načelom da je za svaku kulturnu (vaspitu, istraživačku) djelatnost moguće naći interesenta (to jest i finansijera)?

Kad god smo govorili o neposrednim interesentima, o integraciji kulturnih djelatnosti u društveni život, o tome da mora svaka radna organizacija, svaka komuna da se brine, na primjer, o stručnom naraštaju (stipendiranju), nikada nije bilo riječi o tome da za određene djelatnosti ne može da istupi kao neposredni interesent šira društvena zajednica (republika, ili čak federacija). Jer, tako i jeste u praksi, mada tu i tamo cjelokupna zamisao još nije definitivno oblikovana, dograđena. Prije svega, tako mora i da bude. Kulturne djelatnosti možemo da podijelimo na radne organizacije, komune, srezove, republike, ali ne možemo da podijelimo kulturu, ne možemo da podijelimo društvenu brigu za kulturni nivo ljudi, dakle, društvenu kulturnu politiku.

Visoki kulturni nivo nekog društva može da bude samo plod zalaganja svih ljudi. svih institucija, svih društvenih zajednica, ukoliko, visoki kulturni nivo je plod društvenog dogovora [...].

Primjeri dokazuju kako je djelotvorno načelo da osnovne društvene zajednice-komune, prije svega, same treba da se brinu o svom svestranom razviku, o svim stranama društvenog života svojih građana — bez oslanjanja na druge, i u pogledu ljudi i u pogledu sredstava [...].

Ako nam često šta „zaškripi“, ako se baskćemo sa praktičizmom, sa vulgarizacijom i primitivizmom, što, razumije se, nije prijatno, mi zbog toga ne smijemo da izgubimo smjer. Mnoge od tih pojava su posljedica različite razvijenosti komuna, a mnoge takode neposredna ili posredna posljedica prijašnjeg, na primjer, posljedica prevelikih razlika između većih centara i njihovih zaleđa, dakle ono što se tek sada pokazalo u neuljepšanom obliku. Da li zaista treba da se uplašimo? Ili treba da se upustimo u borbu na mnogo širem frontu nego do sada? Ovaj drugi put je težji, dugotrajniji, ali zato plodotvorniji, jer samo na taj način možemo da postignemo maksimalni rast inicijative i stvaralaštva. A to nas, razumije se, istovremeno obavezuje da u većim centrima, ili čak u cjelokupnom društvu, ne zanemarimo mogućnosti cjelokupnog društvenog organizma.“

PAUL HINDEMITS, jedan od najistaknutijih kompozitora današnjice, umro je 28. decembra u Frankfurtu u šezdeset osmoj godini života. Roden je 16. XI 1895. godine u Hanau, u blizini Frankfurta, Hindemits je u dvadesetoj godini postao koncertmajstor frankfurtske opere, a nakon završetka prvog svetskog rata javio se u nemačkoj muzici kao izraziti antiromantičar. Kad su 1934. godine nacisti zabranili izvođenje njegovih dela u Nemačkoj on je bio dobro poznat onima koje je zanimala moderna muzika i smatran za jednog od najdardovitijih nemačkih kompozitora. Nakon odlaska iz Nemačke nastanio se u Turskoj i muzički život u toj zemlji postavio na evropske osnove. Nakon nekoliko godina provedenih u Švajcarskoj, proveo je 14 godina u SAD, i posle toga Švajcarska je ponovo postala njegovo stalno borište.

Hindemits nije bio samo kompozitor. Bio je izvanredan violonist i violist, dobar dirigent i pijanista. Kao jedan od vodećih svetskih muzičkih teoretičara napisao je nekoliko knjiga o harmoniji i komponovanju. Kao kompozitor on se oslanja na nemački barok i u istoriji muzike će ostati kao stvaralac čije delo u XX veku predstavlja vrhunac glavnog toka nemačke muzike od Baha do danas. Modernista u harmoniji i stilu i klasicista u formi, Hindemits je kompozitor koji daleko snažniji utisak čini na profesionalce nego na obične slušaoce. Kao veliki tehničar on i od slušalaca zahteva veliko znanje.

Hindemita, koji je u mladosti smatran za jednog od kompozitora revolucionara, novi revolucionari počeli su da smatraju ponešto anahroničnim, nazivaju ga akademskim kompozitorom. „Ali sigurno je“, pisao je prvodom njegove smrti muzički kritičar njujorškog „Tajmsa“, „da će veliki deo njegove muzike preživeti današnje trenutne mode i da će joj se uvek diviti slušaoci osetljiviji za formu, logiku i umetnost“.

Simpozijum „Marks i savremenost“

POVODOM 145-godišnjice rođenja i 80-godišnjice smrti Karla Marksa održan je naučni skup „Marks i savremenost“, na kojem su filozofi, sociolozi, ekonomisti i javni radnici iz naše zemlje šest dana (17. XII u Beogradu, a od 18. do 22. XII u Arandelovcu) raspravljali o mnogim aktuelnim pitanjima filozofije, sociologije, političke ekonomije, političkih nauka itd. Pošto je odlučeno da se u buduću, prilikom svake pete godišnjice rođenja i smrti Marksa, održavaju slični naučni skupovi i da skup „Marks i savremenost“ postane tradicionalan, „Borba“ je zamolila članove pripremnog odbora prvog skupa „da ocene u kolikoj meri taj prvi skup opravdava održavanje budućih takvih ili sličnih skupova.“ U razgovoru u redakciji „Borbe“ P. Damjanović, D. Leković, M. Marković, Z. Pjanić, R. Ratković i Lj. Tadić su to učinili.

U razgovoru je podvučeno da je skup u potpunosti potvrdio svoju opravdanost ne samo time što njime počinje tradicija organizovanog sistematskog i integralnog proučavanja marksizma, nego i postignutim rezultatima. Smelost postavljanja pojedinih ideja i život same debate ocenjeni su kao osnovne karakteristike skupa, a nemarne pripreme nekih učesnika glavna smetnja što skup nije dao još više rezultate. Učesnici u ovom razgovoru podvukli su da će u buduću biti nužno „znatno više inditirati tematiku i usmeravati njenu obradu“ i „orijentisati se na manji broj najbitnijih problema pojedinih naučnih oblasti“. Oni su se složili da i dalje treba primenjivati demokratski princip da se svi koji žele mogu pojaviti na skupu, ukoliko žiri nade da se nalaze na zadovoljavajućem stručnom i teorijskom nivou, i da je neophodno obezbediti prisustvo svih naših najistaknutijih naučnika marksista. Takođe je istaknuto uverenje da će na sledećim skupovima „diskutanti manje služiti citatima i da će prilikom rešavanja i najapstraktnijih problema više gledati u sadašnjost i budućnost, a manje u prošlost.“

Ne voli Meštovića

„U BEOGRADSKOM Narodnom muzeju izbio je spor oko Meštovića. Naime, neki članovi saveta pobunili su se protiv odluke sadašnjeg upravnika Narodnog muzeja i nekadašnjeg likovnog kritičara Lazara Trifunovića o uklanjanju dela Ivana Meštovića iz ovog reprezentativnog muzeja. Poznato je od ranije da Trifunović nije mnogo voleo dela ovoga vajara, pa je u tom smislu i objavio jedan veći polemički napis o Meštoviću u reviji „Dan“, obračunajući se na knjigu profesora Vidovića, a za koju je ovaj poslednji tvrdio da je Trifunović nije ni pročitao, jer je u napisu dokazivao suprotno od onoga za šta se ta knjiga zalagala. Ali to je ovde sporedno. Postavlja se pitanje da li je moguće i dopustivo da sudbina dela jednog umetnika od većeg i šireg nacionalnog značaja zavisi od simpatija ili nesimpatija jednog upravnika. Da li je to samo stvar Lazara Trifunovića? (Vidici, novembar — decembar 1963)

Ma šta se na svetu zbililo, konzervativni londonski „Tajms“ imaće na svojoj prvoj strani uvek samo oglase. Bulevarski „Dejli miror“, opet, sprovedi već decenijama pravilo da na prvoj strani ima sliku kakve polugolišave lepoticke, dok je za spoljnu politiku rezervisana poslednja strana. Kad je umro Staljin, ni „Tajms“ ni „Miror“ nisu o tome imali vest na naslovnoj strani. Doajen britanskih listova držao se tradicije i objavio vest na glavnoj unutrašnjoj strani, tačno preko puta strane s uvodnicima — a za dežurnog urednika „Dejli mirora“ vele da se počeo iza uveta i odlučio: „Staljin? To je spoljna politika... Stavite ga u vrh poslednje strane.“

Svaki list ima svoju fizionomiju i svoja pravila, kojih se striktno ili labavo pridržava. Što se tiče prve strane, u većini dnevnih listova širom sveta (pa i kod nas) važi pravilo da najistaknutije mesto dobija ono što je najvažnije ili najzanimljivije. Drugim rečima: ono što je od opšteg ili najšireg interesa. Ali ako fizionomiju jednog lista određuje ono što mu se nalazi na prvoj strani, isto je toliko određuje i ono što je sa prve strane odsutno.

Tako u subotu, 4. januara, nijedan beogradski dnevni list nije na prvoj strani doneo vest da je u Beograd doputovao slavni kompozitor Dimitrij Šostakovič. „Ekspres“ i „Večernje novosti“ imali su za to više no opravdan razlog: železnička nesreća kod Jajinaca sasvim je legitimno zauzela čitave prve strane, pored mnogo prostora na unutrašnjim stranama. „Borba“ i „Politika“, međutim, štampane su u ranim jutarnjim časovima, te nisu imale — ni ti mogle imati — ništa o nesreći. Toga jutra oba lista nosila su na prvim stranama uglavnom spoljnopolitički materijal — natprosечно značajan, sadržajan i zanimljiv — uz relativno malo protokolarija.

Tu je bio telegram predsednika Tita predsedniku Nkrumahu povodom ne-

*) Kažu da je dežurni urednik zbog toga bio žestoko ukoren, jer je po mišljenju glavnog urednika trebalo da u tom slučaju odstupa od pravila. Kasnije je „Dejli miror“, poučen iskustvom, češće odstupa od svoje dogme.

život oko nas

Ljubiša MANOJLOVIĆ

ONAKO, UZGRED

ČOVEKOVO IME

Nedavno je u javnosti — s izvesnim odjekom u ovoj rubrici — bilo reči o imenu jednog pesnika. Uzbudivali smo se i protestovali što je — nečijim svesnim „radom“ ili samo usled nečije nebrige — autorova pesma objavljivana i vršena od nje velika narodna upotreba, ali uz sistematsko izostavljanje autorovog imena.

Radosno proslavljanje Nove godine pružilo je, na žalost, nov povod da se, još jednom, porazgovaramo o čovekovom imenu.

Sada više nije u pitanju pesnik nego čovek koji se, čak celim svojim bićem i poslom, uklapa u svakodnevnu pružu našeg gradskog života. Čovek koji već tridesetak godina, bilo da pete julska žega ili da steže januarski mraz, stoji na jednoj beogradskoj raskrsnici i pokazuje rukama čas pravo, čas desno ili levo. Čovek koji veoma savsesno, čak — prema oceni njegovih drugova i starešina — najsavsesnije i najpožrtvovanije u Beogradu, bdi da, u ovoj eri sve većeg tutnjanja motorizacije, bez „karambola“ prođu fiće i mercedesi i čitavu glavu iznesu naši pešaci.

U novogodišnjoj noći, po jednoj lepoj tradiciji, najboljem beogradskom saobraćajnom milicionaru predat je gradski poklon. Predaju tog gradskog poklona, opet po tradiciji, izvršio je predsednik Gradske skupštine Beograda. Fotografije koje prikazuju trenutak ovako velike radosti valjanog radnika, najboljeg saobraćajca, objavile su sve beogradске dnevne novine.

Čitao sam potpise ispod fotografija. Potpis u „Politici“: *Milijan Neoričić predaje televizor najboljem saobraćajcu.*

Potpis u „Borbi“: *Predsednik Gradske skupštine Beograda Milijan Neoričić i ovog puta je tačno u trenutku smene godina čestitao praznik dežurnom (otkad to dežurni znači i najbolji) — Lj. M.) saobraćajnom milicionaru i darovao mu kao poklon televizor.*

Fotografija u novinama je neka vrsta dopune teksta. Pošto je i u „Politici“ i u „Borbi“, u izveštajima sa

Kosta TIMOTIJEVIĆ

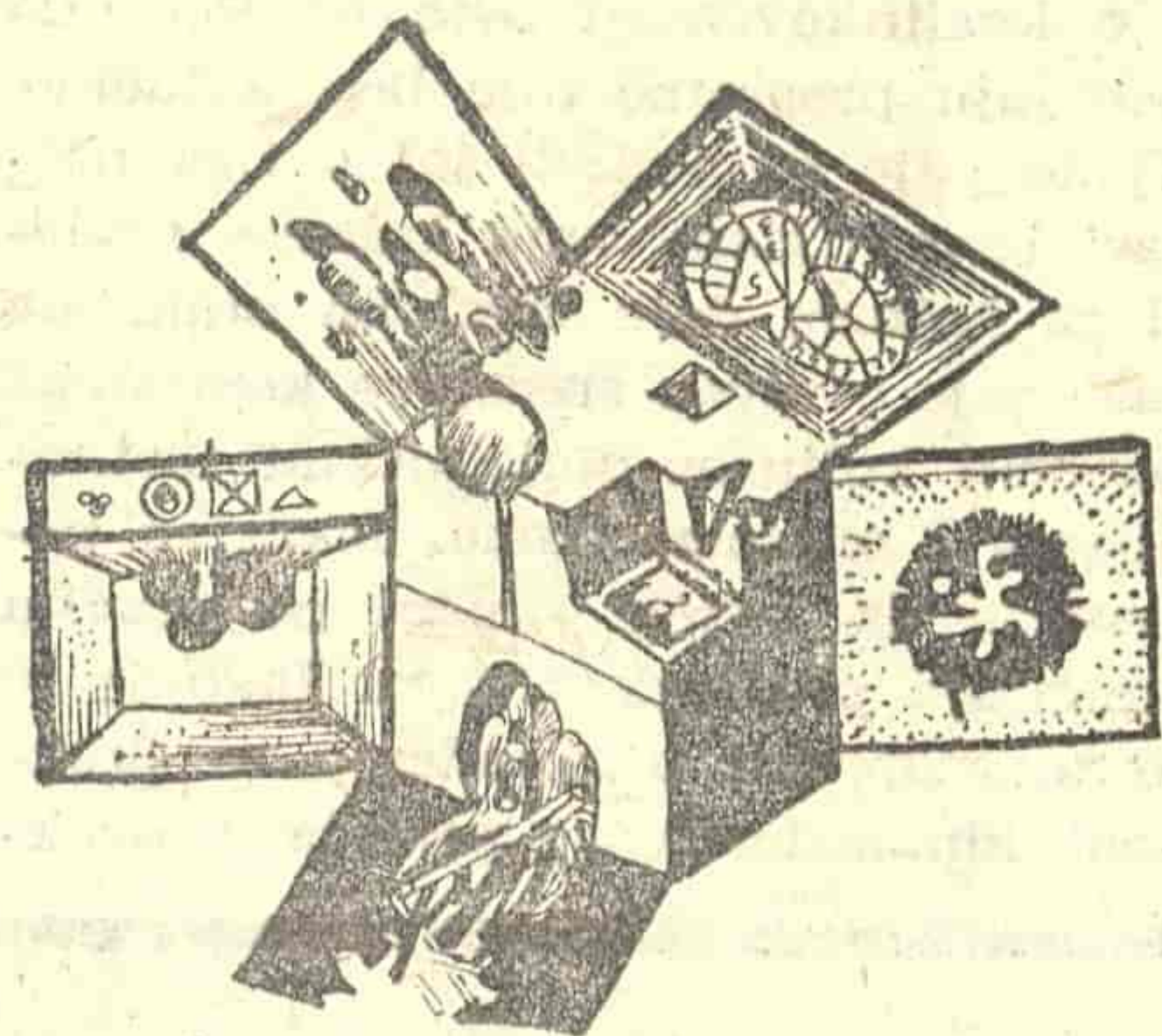
Prva strana

speloga atentata; pa vesti o samom atentatu; pa poruka premijera Hruščova šefovima država i vlada o miroljubivom rešavanju teritorijalnih sporova; pa razne vesti o kiparskoj krizi itd. itd.

Vest o dolasku Dimitrija Šostakoviča „Borba“ je objavila na sedmoj, „Politika“ na desetoj strani.

Oba lista objavila su i slike sa dočeka i prigodne beleške o značaju posete čoveka za koga „Borba“ veli da je „jedan od najvećih savremenih muzičkih umetnika“, a „Politika“ da je „jedan od najvećih kompozitora današnjice“. Ali ni jedan ni drugi list nije smatrao za umereno da ista od toga stavi na prvu stranu.

I u jednom i u drugom listu bilo je manevarskog prostora na naslovnoj strani. Nešto se od objavljenih materijala moglo izostaviti, ili skratiti, ili prebaciti na neku unutrašnju stranu. Primera radi: atentat na bivšeg adenskog ministra rada (koga, uzgred budi rečeno, kuršumi nisu ni okrnuli) — ili protokolarni spisak poljskih rukovodilaca koji su dočekali sovjetskog

dočeka Nove godine, najbolji saobraćajcać pomenut u navođenje imena i prezimena (Božidar Pročević), ne bi postojala stroga obaveza da mu se kaže ime i u potpisu ispod fotografije. Ne uzmemo u obzir čak ni to što savremeni čitalac obično pročita potpise ispod fotografija, dok za dugu izveštaje ko zna da li ima vremena.

Međutim, ako smo već pronašli da nije obavezno staviti ispod fotografije kako se zove nagrađeni čovek, zašto stavljati kako se zove predsednik Gradske skupštine Beograda? Da li zato što fotografija predsednika Beograda izlazi prvi put pa čitaoci ne znaju ko je to, dok milionera Božidara Pročevića mogu poznati odmah, jer mu fotografija u novinama izlazi svaki dan? Ili je obrnuto. A ako je obrnuto, red bi bio — ne samo red, velika ljudska obaveza — da se obrnuto i postupa.

Znači, ne tako: *Predsednik Gradske skupštine Beograda Milijan Neoričić predaje poklon najboljem saobraćajcu.*

Nego ovako: *Predsednik Gradske skupštine Beograda predaje poklon najboljem saobraćajcu Božidaru Pročeviću.*

Ili, baš ako nam se čini da predsednika Gradske skupštine Beograda nisamo kroz fotografiju dovoljno afirmisali, stavimo njegovo ime ispod njegove fotografije i stoti, i hiljaditi put, ali ne propustimo da ime starog, zaslužnog radnika Božidara Pročevića spomenemo prvi, što će mu — kakvi smo — možda biti i poslednji put.

ROGOVIMA, PA U — BIBLIOTEKU

Sve se plaća, pa treba platiti i što sedi u biblioteci i čitaš, pogotovo ako knigu još pozajmljuješ i nosiš kući. Knjiga se i haba, mora se povezivati i prepovezivati, a i to staje novca. Dakle, ako hoćeš da se koristiš uslugama biblioteke, plati, gospodine čitače!

I gospodin čitalac u buržoaskoj Jugoslaviji je plaćao. Doduše ne mnogo, više simbolično, ali je plaćao što ulazi u biblioteku i čita. Narodna biblioteka bila je jedina beogradska čitaonica u kojoj se, koliko se sećam, moglo čitati bez materijalne naknade.

U novoj Jugoslaviji broj biblioteka se ozbiljno povećao, i u njima su narasli takozvani fondovi knjiga. Drug čitalac je mnogo više mažen, prizivan da čita knjigu u biblioteci ili da je nosi kući i tamo čita, ali opet, po pravilu, za sve to plaćao je neku sasvim majusnu članarinu ili naknadu. Narodna biblioteka u Beogradu i dalje je ostala hram u koji se ulazilo bez paljenja sveće za zdravlje biblioteke.

Sada je, čujem, odjednom došlo do povećanja naknade za čitanje knjiga, i to na širokom frontu kroz koji, natežući oko svog budžeta, nije uspela da se

premijera Hruščova na granici i sa njim nastavili put po Poljskoj. Takve se stvari u redovnoj praksi izostavljaju, skraćuju ili prebacuju na neko manje istaknuto mesto kad god na prvoj strani treba da se načini mesto za neku važniju vest — neku vest od opšteg ili šireg interesa.

Vest o Šostakoviču, kako vidimo, nije ni od opšteg ni od šireg interesa. Ona nije bagatelisana — čak je prostorno dobila povlašćen tretman — ali „tamo gde joj je mesto“. Posmatrana kao štivo od užeg, specijalizovanog interesa, ta je vest čak dobila udarno mesto na kulturnim stranama, Kultura (a posebno muzika) nije, međutim, stvar od opšteg ili šireg interesa, čak ni kad je reč o najpredstavniku kulturno-muzičke struke.

To, naravno, ne znači da naša dnevna štampa gleda na kulturu kao na neko nužno zlo. Naprotiv, svi se naši listovi o kulturi najpohvalnije izražavaju. I o muzici.

Nigde u našim novinama nećete, na primer, naći da neko pledira protiv muzičkog vaspitanja omladine (ili uopšte širenja muzičke kulture u narodu). Moglo bi se, doduše, smatrati da „Porodica Tarana“ smeđa muziku i muziciranje kao snobovski dangubu, a da propagira „kis'o kupus sa svinjarijama“ kao blaženstvo nasuprot torturama koncerta i opere — ali, prvo, „Porodica Tarana“ nije direktivni članak nego samo bezazlen komični strip, a drugo, ni gospodin Tarana nema ništa protiv pesme uz krigu piva. Nemamo ni mi, je l' da.

Prema tome, to što vest o Šostakovičevom prispeću u Beograd nije objavljena na prvim stranama ne treba pripisivati nečijem načelnom stavu protiv kulture i muzike, nego samo shvatanju da sve ima svoje mesto i da dnevna štampa nema prava da natura širokim čitalačkim masama nešto što ni na koji način ne može da ih interesuje, jer je od najužeg, takoreći esnafskog, interesa. Toliko o Šostakoviču.

Druga je stvar kad doputuje pomoćnik državnog podsekretara u belodžistanskom ministarstvu za navodnja-

vanje...
probiti čak ni beogradska Narodna biblioteka. I tamo se uvodi upisnina u iznisi od 500 dinara, protiv koje je zasad digao glas samo jedan čitalac iz unutrašnjosti. Mnogo čoveku da plati 500 dinara da bi u toku godine možda samo nekoliko puta svratio da prelista knjigu. Njega je dakle, to uznemirilo. A mene nešto drugo: pitam se, zar u našim raznim računanjima i preračunavanjima nema nekog kamena, nekog bedema do koga se može stupiti i pred kojim s poštom treba zastati? U ovom slučaju, to bi, na primer, morala da bude Narodna biblioteka u Beogradu.

I, uopšte, izgleda mi vrlo problematično braniti poskupljenje usluga u čitaonicama. Kako su već pokušali neki moji drugovi novinari. Ako se gleda iz stanja u kome žive ili, tačnije, tavore narodne biblioteke, iz siromaštva koje se još povećava kradom ili upropašćivanjem poneke knjige od strane čitalaca, poskupljenje bi i moglo da se pravda. Ali zašto da gđeramo iz tog ugla? Zar naše društvo u razviku, uz koji uvek stavljam epitet buran, razviku praćenom mnogim dobićima ali i štetama, ne bi baš nikako moglo da nađe materijalne snage da i naše biblioteke počnu nešto burniji život? Makar se u buri ukrala ili upropaštila i koja knjiga, što, ustalom, prati buran razvitak i na drugim odsecima života.

Na kraju: u tramvaj i voz će ljudi ulaziti pošto je da je, jer shvataju da je nužda ući u tramvaj i voz. Sa misli, da li će shvatiti da je nužno ući i u čitaonicu pošto je da je?

„ALI“ I „MEĐUTIM“

Svideo mi se izveštaj koji je sa sednice Opštinske skupštine Novog Sarajeva uputila „Borbi“ Jovanka Brkić.

Sednica je počela iznošenjem podataka o povećanju ukupnog prihoda za 35,5 odsto u poslednjih devet meseci, što je istaknuto kao veći uspeha privrednih organizacija u Novom Sarajevu, Jovanka Brkić se nije zadovoljila tim golim podatkom nego je pokazala finog sluha i za garnirung koji se sastajao od mnogo nekih „ali“ i „međutim“. Posle svega toga balon uspeha bio je, razume se, znatno manji nego što je najpre izgledalo.

Kako bi bilo da, u korisnoj akciji protiv samozadovoljstva, neke govore odmah počnemo sa „ali“ i „međutim“?

ONAKO UZGRED...

— JA SAM SVE TO UČIO U ŠKOLI — reče jedan čovek. — Ali učio sam odavno, pa se zaboravilo.

Između ostalog, zaboravio je: šta je poštenje, šta hrabrost, šta požrtvovanje, šta nesebičnost.

ANTOLOGIJA —

izraz kritičarske zrelosti

KADA JE, pre nekih osam godina, sastavljao antologiju srpskih pesnika između dva rata, Borislav Mihajlović je poželeo da njegova knjiga „bude jednoga dana kongruentni dodatak jednoj antologiji hrvatske poezije između dva rata“. Antologija Vlatka Pavlečića *Hrvatski pjesnici između dva svjetska rata* u velikoj meri ispunjava tu želju. Bez obzira da li jedna s drugom žive u slozi i da li su povezane ikakvim drugim vezama, izuzev što su obe objavljene u istoj biblioteci i što se i u jednoj i u drugoj nalaze pesnici koji pripadaju istoj književnoj epohi, Pavlečićevi *Hrvatski pjesnici između dva svjetska rata* su uistinu svojevrsan korelativ Mihajlovićevim *Srpskim pesnicima između dva rata*. U nedostatku antologije koja bi srpsku i hrvatsku poeziju XX veka mogla da predstavi kao nerazlučivo i organsko jedinstvo i koja bi, poštujući istorijska kretanja, otkrila njenu najbitniju umetničku karakteristiku, ti korelativi svojim uzajamnim prožimanjem i uopunjavanjem pružaju relativno celovitu sliku osnovnih tokova novije srpske i hrvatske lirike. Ali dok je Mihajlovićeva antologija, uorkos svome u osnovi književnoistorijskom odnosa, samo delimično, kroz daleke odbleske, uspevala da osvetli jedan od najvažnijih perioda u novijoj srpskoj književnosti, Pavlečićeva omogućuje znatno potpunije sagledavanje osnovnih oblika i smislova meduratne hrvatske lirike.

Ispitujući poeziju koja je, za razliku od srpske, u meduratnom razdoblju imala mirniji i stalozniji tok i svojim najboljim ostvarenjima ostala u skladu sa već uobličenom i bogatom poetskom tradicijom, Pavlečić je lakše nego Mihajlović mogao istovremeno da zadovoljava i književnoistorijske i estetičke zahteve. Poštena ekstremnih modernističkih nestrastosti i bučne nadrealističke avanture, hrvatska poezija između dva rata je doslednije negovala intimističku liriku, služeći se uglavnom jasnom, razgovornim i pristupačnim poetskom frazom. Izostrenim kritičarskim refleksom, bez koga, uprkos reklo bi se neizbežnim antologijskim zabudama, nema i ne može biti moderne antologije, Vlatko Pavlečić je osetio bitne osobine meduratne hrvatske lirike i svojim uredničkim i konsekventno sprovedenim merilom izdvojio njene najviše vrednosti, nadovezujući se u mnogo čemu na *Antologiju novije hrvatske lirike* Mihovila Kombola, kojom se očigledno služio prilikom utvrđivanja književnoistorijskih polazišta: njegova antologija počinje pesmama Ljube Viznera (Wiesner), kojih nema u posleratnom izdanju Kombolove antologije. Impresionista i peizažista, majstor soneta i muzičke arabeske, Vizner je, kao izrazit predstavnik kasne hrvatske Moderne, laroulartističkom poezijom slika i subjektivnih raspoloženja bio najpogodniji da stane na čelo antologije meduratne hrvatske poezije. Uz nemiromenošću kasnog parnasovca, vernog matosevca i dekadenta, on je naroveštavao slobodnije i dublje zahvate, ostvarene kasnije delovanjem Tina Ujevića, Antuna Branka Šimića, Miroslava Krleža, Gustava Krkleca, Dobriše Cesarića, Dragutina Tadijanovića i drugih. Književna rehabilitacija Ljube Viznera, koji je posle rata kao emigrant umro u Rimu, započeta Popovića Vučevićevom *Novijom jugoslavenskom poezijom*, Pavlečićevom antologijom je konačno završena. Bez obzira na pesnikovu ljudsku sudbinu, koja je gorko završena u tudini, Pavlečić je bio u pravu kada je rekao da će u hrvatskoj literaturi „ostati kao Viznerov domet nekoliko suptilno izljudskih ugođaja, dvije simboličke vizije, iskrena i jednostavna evokacija lika majke i kroz sve njegove pjesme proviđenja barokna arabeska prigušene, rafinirane muzičke vokala i konsonanata“.

Čvrstu nameru da ispravlja književne nepravde i ranije antologijske zablude, Pavlečić je još jasnije dokazao smelom izborom nekih pesnika koje su drugi antologijsari svesno, ili iz nehata, prenebregavali i zanemarivali. Ivo Kozarčanin i Ante Cetineo (Cettinao) nisu ušli u antologiju *Novija jugoslavenska poezija* Vladimira Popovića i Šime Vučetića; Dore Pfanove nema ni tu ni u antologiji *Hrvatski pjesnici između dva rata* Nikole Miličevića, koja je, bez sumnje, jedna od najkorektnijih i najstandardnijih antologija koje su kod nas štampane posle rata. Sazrela pod mediteranskim suncem, u dodiru sa italijanskom, francuskom, španskom i portugalskom poezijom, koju je pesnik marljivo prevodio, ispunjena svojevrsnim lirskim panteizmom, Cetineova mestimično deskriptivna lirika opravdava skromno ali sigurno mesto u antologiji novije hrvatske poezije. Nepravdno zapostavljen od današnje kritike, Ivo Kozarčanin je svoje neveliko pesničko delo ispunio mračnom atmosferom umora, samoće, provincijske čame, sivih gradskih predgrađa, beziz-

VLATKO PAVLEČIĆ

laza i očajja, razvijajući se pod uticajem nordijskih pesnika i Krležinih socijalno-psiholoških rasvetljenja. Pesnik karakterističnog, širokog, teškog i tromog narativnog stiha, koji čitavo ima priličan broj sledbenika među mladim hrvatskim pesnicima, Kozarčanin je posedovao bujan talenat koji se najsnažnije potvrdio u melanholičnoj ispovednoj lirici rezignacije i potresnih svedočenja o krizama i nedoumicama izazvanim protivrečnostima društvenih i životnih nesklada. Zaboravljena u ratnom metehu, tragična Kozarčaninova smrt uoči drugog svetskog rata bacila je pesnika u g'uvu senku, iz koje ga, s vremena na vreme, izvode samo poledini antologijsari izoštrjenog sluha i odlučne samostalnosti. Ustupajući stranice svoje antologije nebrojnim pesmama Dore Pfanove, koja je danas gotovo sasvim nepoznata i daleko izvan interesovanja većine savremenih kritičara i književne javnosti, Pavlečić ponovo otkriva jednog pesnika o čijem se delu mogu imati podeljena mišljenja, ali kome se ne može odreći da označava jedinstven ton u novijoj hrvatskoj poeziji. Sačinjena od snova i snohvetica, od iznenadnih, katkad gotovo slučajnih prodora u dubine podsvetsti, sva u sferama iracionalnih nasona, neujednažena, razbijena i rastrojena, čas na ivici kiča čas u višim oblastima čiste poetske inspiracije, diskretno simbolična, krkata emocijama i asociacijama i na jedan osoben, naivan način misaona, pesma Dore Pfanove, kao poezija Drage Ivanševića i Stanislava Šimića, svakako zaslužuje da bude uvrštena u svaku antologiju meduratne hrvatske lirike, bez obzira što se ti glasovi s narodom mogu da razaznaaju u opštem sazvučju naše novije poezije.

Izloženi se riziku kome se, pre njega, tako odlučno i dosledno nije

izložio nijedan antologijsar hrvatske poezije, Pavlečić je iz knjige *Hrvatski pjesnici između dva svjetska rata* izostavio svu dijalekatsku poeziju, pravdajući se, kao svojevremeno i Mihovil Kombol, nedostatkom prostora i skućenošću obima antologije. Tim postupkom Pavlečić je, u stvari, otkrio staru slutnju mnogih prethodnika da regionalna poezija na kajkavskom i čakavskom dijalektu, mada mestimično dostiže više vrednosti našeg novijeg pesništva uopšte (*Balade Petrice Kerempuha* Miroslava Krleža, pesme Ivana Gorana Kovačića, Marina Franjevića, Mate Balote, Drage Zervea (Gervais), Nikole Pavića, Pere Ljubića i drugih), usled mnogih leksičkih, sintaksičkih, metričkih i drugih specifičnosti, zahteva posebne antologijske kriterijume. Ostavljajući mogućnost da se odsustvo nekih pesnika iz antologije objasni činjenicom da su svoje najbolje pesme napisali u dijalektu, Pavlečić je u rešavanju veoma osetljivog pitanja dijalekatske poezije krenuo putem kojim će se, uprkos svemu, kretati mnogi budući antologijsari poezije srpskohrvatskoga jezika.

Zahvaljujući tim subjektivnim odlikama, knjiga *Hrvatski pjesnici između dva svjetska rata* izdvaja se od svih dosadašnjih antologija i zbornika meduratne hrvatske lirike. Pesme mnogih pesnika koji se nalaze u njoj, Tina Ujevića, Miroslava Krleža, Antuna Branka Šimića, Gustava Krkleca, Dobriše Cesarića, Dragutina Tadijanovića, Frane Alfirevića, Nikole Šopa, Ljube Viznera, Ivana Gorana Kovačića i drugih, označavaju zvezdane trenutke čitave naše poezije. Celovitošću izbora i do kraja sprovedenom idejom, koja meduratnu hrvatsku poeziju predstavlja u raskošnom bogatstvu oblika, preličenih zvučnim tonovima potresne ispovedi modernog gradskog čoveka, antologija Vlatka Pavlečića pruža do sada možda najadekvatniju sliku hrvatske poezije između dva rata. Svim drukčiju, na primer, od one koju je svojevremeno pružao zbornik *Između dva rata*, iz 1942. godine, za koji su sami pesnici izabrali po deset svojih najboljih pesama. Ovdje je slika jedinstvena, čvrsta i dovršena, radena sigurnom rukom; od nje se gotovo ništa ne može oduzeti i malo šta joj se može dodati. Antologija *Hrvatski pjesnici između dva svjetska rata* zato nije samo jedna od najboljih antologija novije hrvatske poezije, već i najviši stvarački domet rezultati jednog kritičara. Predrag PALAVESTRA

Pesnik gradskog štimunga

Milivoj Slaviček: „PREDAH“; „Naprijed“, Zagreb, 1963.

MILIVOJ SLAVIČEK

ITALAC koji je hronološki kontinuirano pratio pesništvo Milivoja Slavičeka, a oprobao je u drugom priklama svoje kombinatorne sposobnosti na različitim oblicima i stepenima onog, po svaku cenu, metaforičnog pesničkog izražavanja, dočekuje njegovu novu „migu sa unapred sleđenim uređenjem da će se suočiti sa nastavkom jednog hvalje vrednog nastojanja da se odbace iskušenja prozajne mode i da se pronade i usavrši sopstveni pesnički jezik i stil. Slaviček, to potvrđuje i njegova najnovija knjiga „Predah“, ne uvodi svoje čitaoca u hram poezije u kome će slušati svečanu i uzvišenu, savršeno orkestriranu muziku kakvu još samo u riznicama tradicije i možemo da nadamo, još manje će nas ovaj pesnik postaviti pred moderna pesnička pročišta koja nam saopštavaju zagoneke, kriptograme i aluzije za čije odgonetanje ne dobijamo nagradu ekvivalentnu uloženoj naporu. On je za naše prilike redak i specifičan primer pesnika koji je od početka svog književnog pesništva pokušavao da nađe sopstveni put i način saopštavanja svojih istina o svetu u koji je smešten. Ma koliko da je u njegovom stvaralaštvu (Zustavljena pregršt i „Daleka pokrajina“) evidentan uticaj pesničkog stvaralaštva nastalog po kanonima tradicionalne poetike i, naročito, po obrascima međunarodne lirike, odmah se moglo uočiti da je to pesnik koji će i po cenu napuštanja formalnih okvira u kojima se lako i spontano izražava, tragati za nečim novim i nekonvencionalnim. Ono, ukoliko, što je vremenom bivato sve primetnije, u trećoj Slavičekovoj knjizi „Modro veče“ ostavljalo je dominantan utisak, da bi se u najnovijoj nametnulo kao njegov poetski princip, kao jedinstvo tematskog medijuma i tehničkog postupka po kome će se ovaj pesnik uvek poznati.

Reč ja, naime, o jednom karakterističnom gradskom štimungu u kome obitava moderan čovek sa svim problemima koji ga prate, o sasvim svakidašnjim i neizuzetnim temama izraženim jezikom koji predstavlja suprotnost svih, aventuralnih, naših predstava o pomalo patetičnom tonu, o pesničkom jeziku sa određenom dozom emfaze, punom ritma i emocija, misaonih snova i izražajnih slika i metafora. Ako bismo tražili primer koji bi slikovito udruživao ono što Slaviček želi da kaže i ono kako to kaže, bio bi to „Distih napisan jednog dana“:

Želimo sve manje i manje, da bismo mogli izdržati
neki dnevni svet.

Dakle to je taj veseli i lijepi svet. Iz ovog distiha, koji odgovara klasičnom pesničkom obliku tog imena samo po tome što ima dva stiha, moglo bi se sa malo napora i mašte izvući gotovo sve što tematski i formalno Slaviček ovom knjigom prezentira. Mi, u stvari, prisustvujemo monologu prosečnog gradskog čoveka koji dosta zna i mnogo oseća. Nismo u prilici da polemishmo sa pesnikovim shvatanjem života iz prostog razloga što on nije misaoni pesnik koji bi kroz reči koje transpozicije obelodanjivao neke svoje ideje i koncepcije, već pesnik koji, verno opisu e neke karakteristične probleme iz života ili ih, na specifičan način, reprodukuje. Život, kakav proizlazi iz Slavičekovih stihova, menja jedno eksterijere. Već to isti problemi koji ga ispunjavaju smenjuju se munjevitom brzinom i stvaraju neurotičnu psihonu koja pruža mnogo mogućnosti za karikaturnu deskripciju. Čovek o kome Slaviček govori živi i kreće se srednjim putevima, u njegovom životu nema ni kraćnosti ni avanture. Ograničenja naraštajne vrste bitu ga u glavu i ne dozvoljavaju mu da ista suštinski promeni Najveća e tragedija što je čovek taj koji ograničenja stvara, koji život oblopljuje besmislenim etiketama. Pomama trka, naravno, donosi porazne rezultate: nismo ni primetili da vreme, dok smo mi razmišljali o tome, čemo li život ispunili vrednostima, neumitno prolazi ostavljajući nas da se umezvereno vrtimo u uvek istom curiculuvenom vrtu i da se nikad ne iskobeljamo iz egzistencijalnih problema. Nije nikakvo čudo, otud, što „mi pogledamo u nebo tek da bismo videli: uzeti kišobran ili ne“ („Šta mi radimo“). U takvoj opštoj humanoj situaciji pesnik e u boljoj (?) poziciji samo utoliko što shvata suštinu tragičnosti današnjeg čoveka, što nalazi svoj put u „nerazumljivosti“, ali i to opredeljenje donosi mu „tjeskobu“ i osjećanje besposlenosti name Život se, izgleda, isuviše komplikovao i u takvim uslovima — kao da kaže pesnik — čovek koji bi pevao držeći se principa formalne logičke razvojnne linije delovao bi ne samo kao anahronizam, već i kao Marsovac. Ne odgovara li našem vremetu mnogo više ovaj način izražavanja njegove duhovne, klime:

Stizem ožaliti i jedno malo, usahlo drvo
pred kućom
(i to je opet samo početak pjesama o
čoveku i kozmosu)
Zasadili ga s ostalima, ali mu, valjda,
nije odgovaralo tlo
(o čemu sve ovdje čovek ne govori)
ili ga je, krišom, neki mališan teško
ranio

(nazire se mnogo pitanja)
i sada, dok mu vršnjaci listaju koliko
mogu, ono je pusto, po strani
i, bojim se, više ne misli ni: šta je to sa
mnom?
(Dodirujemo čitav kompleks ujeta,
stanja i razloga)
A moglo je biti barem malena radost,
mali šum

(a šta više?)
u ovoj uličici novogradnji, gdje ima
toliko starih opeka, otpadaka i prašine
u ovom velikom svijetu, napokon. Jer
n'je riječ o drvetu
(razumije se, razumije se)
kao ni u svim velikim bajkama
riječ je o stablima sv.m, na sve strane,
uz neki drum
(koji vodi nekamo, uvijek ponovo)
(„Bajka sa zagradama“)

Slaviček ne samo da se ne pridržava principa neke stilske ugladenosti, tradicijski ni li moderno shvaćene svejedno je, već insistira na rušenju svake formalne savršenosti i na shvatanju pesme kao celine. Svaka njegova pesma može se tumačiti kao deo ednog pokušaja da se izrazi duhovna emocionalna klima u kojoj se nalazi današnji urbanizovani čovek, i kao takva ona je samo jedna fragmenat, nedovršeni deo jedne mnogo šire zamišljene poeme o nama samima. Njegova pesma može da bude sastavljena od samih fragmenata i odjeka sa ulice („Tri pjesme s rečenica-ma“), u njoj može nekoliko puta da se ponovi isti spoj reči („Druga pjesma“), mogu da je čine slučajno povezani utisci („Recitativ iz jednog četvrtka“), a namerna ograničenja o gramatički oblik reči nisu nikakve retkosti. Bez obzira da li govori o sebi ili o drugima, satirički intonirano ili sa beskrasnom ljubavlju za sve ljude, da li izražava strahovanje ili nadanje, Slaviček izgovara svoje reči ne samo prirodno, već obično, u žargonu gotovo, onako kako ih čujemo svakog dana na ulici. Po malo čemu bismo mogli da zaključimo da tu postoji neka unapred smišljena poetska tehnika, a ni po čemu da ta tehnika ima bilo kakve veze sa onim što poznajemo kao metričku shemu ili bar slobodan stih sa nekim unutrašnjim ritmom. Sve je ovdje podređeno, i to vrlo uspešno, zahtevima autentičnosti. Mi slušamo mo-

Bogdan A. POPOVIĆ

Nastavak na 4. strani

Izvan glavnih koloseka

Radimir Rajković:

„MASKE“;

Klub pisaca, Vršac, 1963.

POSTOJE PESNICI koji su većito na sporednim kolosima poetskih zbivanja. Oni su primetni, oni su tu, oni postoje, njihove se iskre raspajaju u noćima, oni se zaustavljaju pred crvenim signalima, i za njih se pale zelene svetlosti, otvaraju raskrsnice prilikom njihovih prolazaka, vreme njihovih putovanja je uključeno u opšti poetski vremenski red, ali oni nikad ne zalutaju na nepredviđene tračnice i ne izazovu katastrofe, ne zablajstaju iznenada kao vatreno privedenje u noći tamo gde ih niko nije očekivao, kao neočekivani tutanj ne izrone iz magle, na njihove se pruge ne survavaju stene i ne spasavaju ih vile dobroćudne, ne sačekuju ih povici mržnje i usklidi ušijanja, oni se ne razbijaju u ponorima. Kada se neko odluči da ispituje njihove sudbine, da upozna predele kroz koje oni prolaze, sigurno je da i on oseti svu draž pomenih prizora, čudnovatu draž putovanja i neosetnu trku s vremenom, uranjanje u zvukove i ocrtavanje nejasnih spirala dimom i svetlošću, sreće se s neobičnim licima povremenih putnika ili proniče u živote onih koji tim kolosima putuju većito, saznaje njihove tajne, sazveđa pod kojim su rođeni, ljubavi koje su ih napustile ili izigrale, ili prisustvuje ljubavima koje se upravo događaju, s mirisom uzbranog cveća u naručju, s prahom zemlje u rukama, na ivicama uspomena i na pristupima radosti.

Tako se otkriva čitav jedan svet, u trenucima sadašnjosti, obasjan odblescima vremena minulog ali prisutnog a slike detinjstva promiču kao predeli kao mirisi dunja i bosiljka, kao ukus kolača od žita na groblju, trepere reči oživele kao stare ikone, kao tamjan ili pokliči dečje vojske na ulicama:

Pređa mnom padaju vojske
surovo izgubljene u vremenu.
Vojskovođe bez ordenja plaću.
Kopna pomamno prisvajaju nebo.

To je sve,
(sa suncem u trulim lobanjama),
prirodno i jednostavno.

(„Maske“: Dečji rat)

Ali sva ta prividjenja nestiju isto tako brzo kao što se i jave, čim se prede na druge koloseke ili pored sluha progri neki voz saždan od čiste vatre i magične tajne, ili od reči vidovitihi i namagnetisanih, ili voz od noći, od smrti, od divnih snova, ili sav od zvuka, od sjaja, od dana koji se rada, ili prozračan voz od devojčakog disanja, od trepeta ljubavi, voz kratk rečima koje hitaju na miting poezije.

Poezija Radimira Rajkovića, iskazana preko zbirki poezije *Pesak i leto*, *Pustare* i *Maske*, poetična je, u pojedinim svojim trenucima istinski nadahnuta, toplim i živim dahom, ali koji ne nadrašta okvire njegovih stihova, nema moć izrazitijeg zračenja. Prvom zbirkom poezije, *Pesak i leto*, Rajković je progovorio mladalčki i dosta izrazito, stihovima koji su sažimali simboličku snu i dinamički doživljaj prirode, koji su bili ritmički naglašeni i slikarski obojeni. I iz sna i iz prirode izbijala je svetlost, slike su imale simboličnu sugestivnost i značenje. Mada ne mnogo originalan i nov, pružajući slike već donekle videne u Kolundžijinim snovidenjima prirode, preko simbola leta koji je već bio sagledan i iskazan izrazitim pesnicima, Rajković je prvim stihovima nagovestio i označio svoje pesništvo.

U *Pustarama* san je nadahnutiji, poetskiji, verbalno i simbolički raznovrsniji, asocijativniji. Pitoreskno doživljena prirode i dalje je podloga ove poezije, njena svetlost i dah natapaju sve snove, simbolika cveća, drveća, sunca, zemlje, pojmovno je bogatija, ali bez ranije spontanosti i dinamizma. Osećanja straha i smrti, uzaludnosti i prolaznosti, košmarna naslućivanja, pokrivaju sve veće prostore.

Takva osećanja postaju dominantna u knjiži poezije *Maske*. Fenomenalna strana realnosti, pitoreskna i dinamična, iščezla je iz Rajkovićevih stihova. Pesnik je progovorio sivim i prigušenim rečima, iskazujući osećanje sve veće i neizbežnije promašenosti, ispovedajući svoj nespokoj pred životom, gubitak smisla i nade. Simboli kostura i smrti koji ispunjavaju ove pesme poetski su antikviteti i ne sugeriraju nikakva nova osećanja, ne upućuju na

dublji odnos ili senzibilniji stav pred većim pesničkim i ljudskim zagonetkama i problemima. Čak se i vizije detinjstva, prema kojima se ovaj pesnik neprestano određuje, i vizije u kojima se sučeljuju ljubav i smrt, ne izdvajaju ličnijim izrazom, ne nadrastaju okvire opštih osećanja. U poredenju s *Maskama*, prethodne dve zbirke su se odlikovale proniknutijim viđenjima, bogatijim izrazom i osećajno dubljim afektivnim tonom.

Ali mada nije magična i stvaralačka, zračna i vidovita, osećajno izniansirana i karakterno lična, Rajkovićeva poetska reč odslikava i sugerira emotivnu obojenost predela i vizija koji su njen medijum:

Prolazi vreme u dirljivom ritmu

poburne,

devet sestara nariče za jednom

muškom lobanjom.

Dodirujem kožu na grudima

i sanjam o ljubomornoj svađi

zavadenih.

Oni su već otišli svom crnom zavičaju,

oni su već pokušali da se sjedine

s nebom.

Ni ptica ih nije primetila,

dok su polubudni metanisali svoj

oceneš.

Prolazi to vreme u grčevitom otimanju,

u zvonom strahu, u nedeljnom odelu.

Dok te udišem,

oči su mi poludele od očajanja.

(„Maske“: Dok te udišem, V)

Čitanje Rajkovićeve poezije ne ostaje bez utiska, bez doživljenosti, ono predstavlja saživljavanje s jednim poetskim svetom, dosta raznovidnim i necelovitim, ali poetski stvarnim i oivičenim. Rajkovićeva poezija nije na centralnim kolosima naše savremene poezije, ne izdvaja se u samostalnijem smer i posebniju avanturu, donekle i zbog toga što se oglašuje van Beograda i što se ne odlikuje prodornošću ni drskošću, što je kod nas uvek bilo skretnica na glavne koloseke, ali ona na kolosima poezije postoji i putovanje po njima pruža određene poetske rezultate.

Aleksandar PETROV

SMEH I HRABROST ŽIVOTA

Gostovanje Narodnog teatra iz Skoplja — Premijera drame „KO SE BOJI VIRDŽINIJE VULF“ Edvarda Olbija u Ateljeu 212

zahtevima autentičnosti. Mi slušamo mo nolog ili naraciju senzibilnog gradskog čoveka koji se kreće ulicama svoga grada, najšire shvaćenog, prima utiske, fragmentarne, pojedinačne, mnogobrojne odjednom, iz života i izražava ih onako kako se u njemu reflektuju.

Milivoj Slaviček ostao je veran starijim poetskim principima utoliko što njegovim stihovi odista predstavljaju jedinstvo forme i sadržaja. No, i pored svih simpatija za njegovu traganje za ličnim izrazom, pored sve njegove solidnosti i zanimljivosti, mi ne možemo da se otmemo utisku da ovaj pesnik u pokušaju širenja oblasti poetskog dolazi do teško prihvatljivih razmera umutar kojih se često nađe mesta i za najtrivijalniju naraciju, kojoj su istinitost i jasnost jedini poetski argumenti. Sasvim je jasno da ćemo Milivoja Slavička uvek poznati po postupku o kome je bilo reči, na osnovu pored sve zaključuje da on predstavlja jednu izdvojenju i samosvojnju pojavu u našem savremenom pesništvu. To nas, međutim, neće odvratiti da se sa setom sećamo neklih njegovih pesama iz prvih dveju knjiga (ciklusa „Vode“ naročito) u kojima je kao retko ko u našim pesničkim prilikama tražio i izražavao punoću prirodnih fenomena i niz smislova koje je u njima nalazio. To su stihovi u kojima, mislim, treba tražiti najveće Slavičekove artistske domete, to je nivo na kome bismo ponovo želeli da vidimo ovog pesnika.

Bogdan A. POPOVIĆ

likovna umetnost

BEOGRADSKA GALERIJE

MILO MILUNOVIĆ

Galerija Kulturnog centra Beograda

SKICE u tehnici akvarela i tempere Mila Milunovića, nastale u neposrednom dodiru s prirodom, u primorskom ambijentu, nose u sebi sve one tako značajne isto koliko i osobene elemente koji karakterišu i slikarstvo ovog eminentnog majstora. Asocijativno formulisane ove skice dočaravaju gromko sučeljavanje talasa sa stenama, postojanost hrđina, intenzivnu sunčanu svetlost, morsko plavetnilo, upućuju na beskraj pučine i neodoljivu snagu prirode.

Uzbuden pred fenomenima prirode Milunović meditira o njima, o životu, dakle, i o umetnosti smelo i izvorno iako u prvi mah možda izgleda da to čini oprezno i kompromisno. On ima svoje sopstvene zahteve i umetnička težišta, koja ne zaobilaze zaista već unekoliko klasična iskustva, ali i on vrši potrese iza kojih ostaju iskustva za druge. Njegova sistematičnost imponuje, ona se može učiniti i konačnom definicijom koja upravlja njegovim opusom racionalno oplodnim, koji donekle to i jeste, ali samo donekle. Jer, Milunović oseća opasnost od tiranije besprekornosti reda, pa se, zato, prepušta stvaralačkom instinktu; otuda priroda kod njega doživljava preobražaj a slika postaje spontano izluzeno biće, i tamo gde smo mislili da ćemo naći smirenu i čvrstu formu nalazimo snažan zvuk kolorita, gde očekujemo svetlost nalazimo linearno razigranu arabesku, gde pretpostavljamo da se odigrava zgusnuta akcija otvara se prostor — emocionalna klima i unikatne spokojstvo alterniraju osvajajući tako i plastične i životne dimenzije.

Bez obzira što su sačinjene kao skice, ova dela po svom zrelosti umetničkom uzrastu, punoću intenziteta o bezbeduju i ovog puta Milunoviću visok kreativni dolet.

Uz pomenute skice Milunović se predstavio i grafikama, koje uprkos tome što deluju više kao crteži, — dominira linearizam bez valerske gradacije i svetlo tamnih kontrasta — poseduju već poznatu glupost i lakoću ovog majstora linije. One omogućuju da se još celovitije upozna Milunovićev opus.

VILA BOGDANIĆ — MEMNUNA

Ulusova galerija na Terazijama

MRTVE PRIRODE i enterijeri, motivi u koje je najčešće zagledana mlada beogradska grafičarka Vila Bogdanić-Memnuna, ukazuju pre svega na jedno uverljivo ovladavanje nitima crno-bele umetnosti. Vila Bogdanić-Memnuna prišla je ovom „anahroničnom“ motivu bez predrasuda, nesentimentalno, sa veoma jezgrovitom koncepcijom ka uprošćavanju oblika, sa kompozicionom shemom koja uspostavlja strogu ravnotežu odnosa. Ovaj stil discipline i redukcije doprineo je u prvom redu da se mimoide već oveličala malogradanska atmosfera na koju ovakvi motivi latentno vuku; taj

POJAVA skopskih umetnika na beogradskim scenama imala je ovaj put posebno značenje — iznad triju predstava (*Pokojnik* i *Sumnjivo lice* Branislava Nušića i *Crnila* Koleta Čašule) lebdelo je zadovoljstvo saznanjem da je umetnost reči i gesta neumisliva; ona se sa lakoćom izdiže iznad trenutne tragike života i predstavlja u svojoj neiscrpnosti snazi i moći. Otud i glumačka nastojanja zrače optimizmom koji čak i starijim predstavama daje izvrsnu čar novine. U tom umetničkom obnavljanju zadivljuje način na koji oni prevazilaze svoju trenutnu situaciju i nadam se da će im ovo zimovanje na jugoslovenskim scenama pomoći da u potpunosti dostignu raniji nivo interpretacija.

Upravo zbog tog ponovnog radanja skopskog Narodnog teatra teško je njegove predstave pojedinačno ocenjivati ravnodušnom objektivnošću. Tim pre, što još uvek u ovom času nije lako osetiti sve mogućnosti ansambla pa ni njegove krajnje vrednosti. Zato se nužno zadržavam samo na onim jasno uočenim karakteristikama koje zrače

snagom i nekim smislom iz pojedinih ostvarenja. Ovo se posebno odnosi na rediteljska traženja Dimitra Costarova, glumačke egzibicije Petrea Prlička, impresivnost igre u *Crnilima*.

Costarovi rediteljski eksperimenti na osmišljavanju razigranih varnica razlikuju se po mnogo čemu od naših tradicionalnih shvatanja i tumačenja Nušićeve komike. Zelja rediteljeva je da se iz tog lepršavog tkiva izdvoje satirični elementi, da bi odmah zatim dobili dimenzije samostalnih činioaca koji razaraju sva ostala određenja komedije kako bi mogli sami za sebe da odrede formu čitave predstave. Time Costarovo jasno stavlja do znanja da on mnogo ne drži do one specifične atmosfere situacije i šarmantne razigranosti reči i duha kao kontrapunktnog izvora suštinskih saznanja o jednom društvu i njegovom vremenu. Reditelj takvoj ogoletosti pridaje posebnu važnost, verovatno ubeden da je to jedini put kojim se Nušić može izvesti iz lokalnog kolorita i predstaviti kao klasičan pisac gorke satire. — To je upornost koja treba da Nušića predstavi njegovog vlastitog publici maskiranog u gogljevsko ruho. Meni se lično čini da se u tom eksperimentisanju otišlo nepotrebno u krajnost tako da je na trenutke i tužno gledati te Nušićeve oljuštene konstrukcije kako se na sceni lome, deformišu i stihijski pretvaraju u karikiranje. Ovaj rediteljski stil interpretacije još je nekako moguće, bar u principu, prihvatiti kada je reč o *Pokojniku* — ali ne u komadu *Sumnjivo lice* koji deluje kao gruba i opora karikatura čak i u odnosu na onu skopsku predstavu kojoj smo se pre nekoliko godina znali itekako da divimo.

Ovakvo režijsko tumačenje komično-satiričkih žaoka Nušićevog uzaveleog duha ne može predstaviti da osigura scenski oblik jedne potpune stvarnosti. Jer, ona osobena „nušićevska realnost“ uništava se kao nakazno i neegzistentno, bez ikakvog prisustva suprotnosti duha, mehanički i sa unapred određenom demagoškom surovošću. Samo tako moguće je objasniti rediteljska dociranja, podvlačenje pojedinih situacija i verbalnih obrta uz obavezna didaktička obraćanja publici. Nije li to već manir koji i za naše pozornice zvuči kao scenski anahronizam u punom smislu te reči?

e u pitanju neki drugi pisac — možda sve ovo ne bi tako štrčalo ne samo u predstavama kao celinama nego čak ni u svakoj pojedinačnoj situaciji. Costarov je veoma uporan reditelj tako da troši ogromnu energiju u pojednostavljivanje Nušićeve scene na proste geometrijske oblike lišene atmosfere i unutrašnjeg ritma, tako da ona dobija daleko mirniji i pasivniji

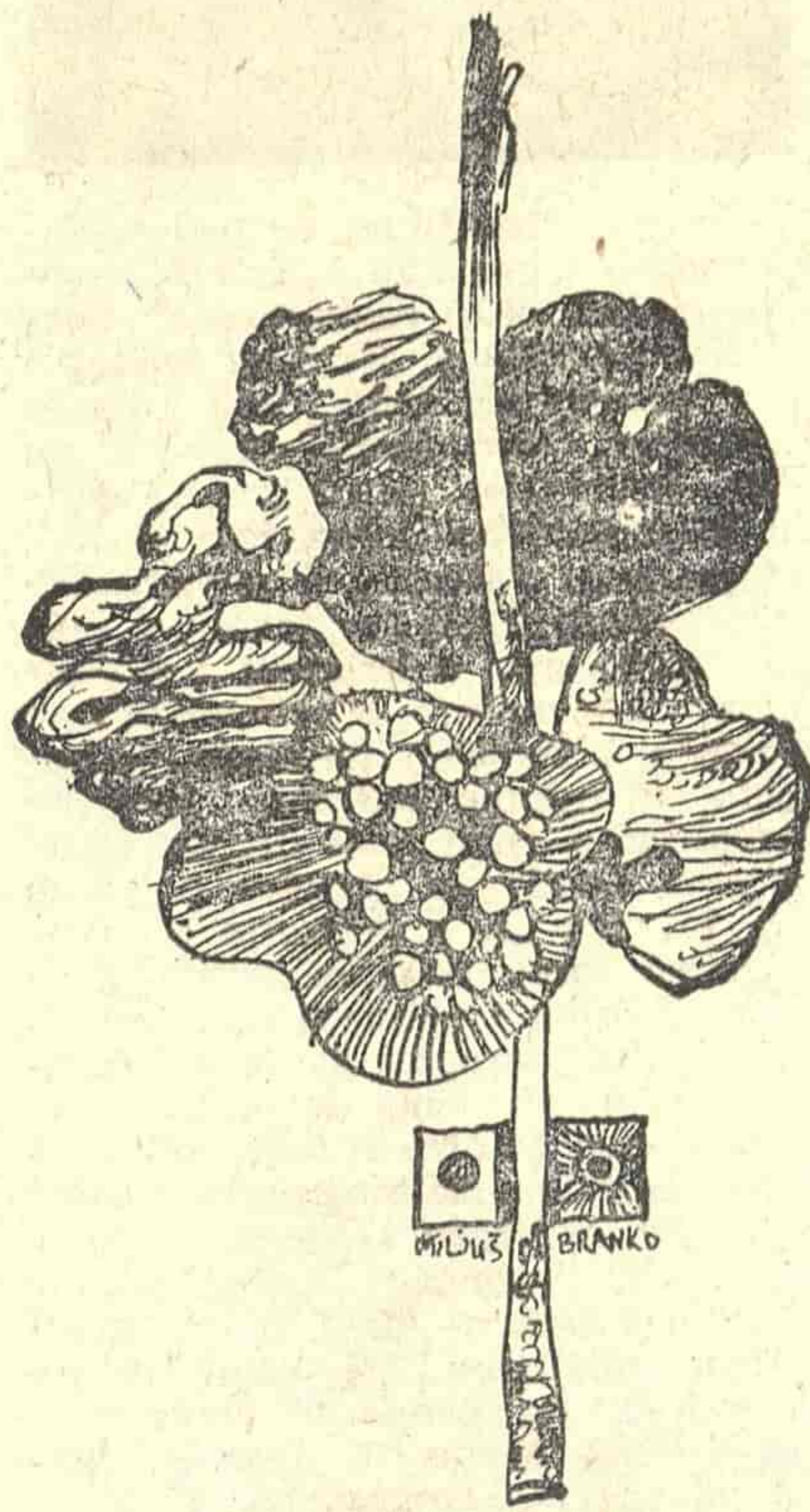
oblik. Pored toga, zanemaruje se duhovitost i elegancija reči, maštovitost mizanscena i sva pažnja isključivo koncentriše na oblikovanje likova od kojih je svaki za sebe zatvoren i do kraja izgubljen svet (danas satirično pozorište upotrebljava daleko svežije načine saopštavanja).

Paradoks je i isticanje Petrea Prlička u prvi plan kao superiornog i samosvesnog protagoniste. Costarov je, čini mi se, u ovim predstavama upravljao svime osim igrom ovog umetnika. On je potpuno van rediteljske koncepcije i ona na njega nije u stanju da vrši bilo kakav uticaj. Prličko ne ose-

i publika, oduševljavajući se svakim njegovim gestom bez obzira da li on bio u domenu glumačke umetnosti ili negde izvan nje.

Tim pre — radosniji sam što nam se pružila prilika da u *Crnilima* Koleta Čašule vidimo sasvim drugačijeg Petra Prlička (kao Fazlijeva). Uopšte — *Crnila* u režiji Ilije Milčina su upravo predstava koja je, čini mi se, najpre dostigla svoj raniji nivo. Pod tim se u prvom redu misli na jedinstvo režije i glumačke igre koje scenu ispunjavaju zanosom i željom da se što potpunije ostvari autentičnost samog zbivanja. U tom pogledu ova predstava je pokrenuta nešto napred u svom sjedinjavanju raznorodnih scenskih faktora tako da se postepeno utiru razlike između formalne akcije i unutarnjeg doživljaja i ublažavaju mnoge slabosti ovog inače precenjenog dramskog dela.

Meni je posebno drago što su skopski umetnici upravo u drami svog pisca postigli najviše u dočaravanju plastičnosti scenskog izraza i otkrili puteve kojima namjeravaju da se u buduće kreću, oslobađajući se postepeno tradicionalizma i nepreciznosti u izražavanju emocija i spoznaja savremenog teatra.

ća nikakvu odgovornost ni prema piscu, reditelju pa i predstavi u kojoj igra. Tako likove, koje bi trebalo da tumači, podređuje sebi, svojim bravurnim proizvoljnostima, čak i bez želje da i u tim improvizacijama bude uvek kreativan. Na stranu, što lik Spasoja Blagojevića u *Pokojniku* uopšte nije uloga za njega. U stvari — Prličko se svojim urođenim šarmom razbacivao i kao Jerotije Pantić i ponašao se prema trenutnom raspoloženju, menjajući lik iz scene u scenu ili opet dozvoljavajući sebi potpuno nemotivisane reakcije i vulgarna izopačavanja. Izgleda da je on žrtva sentimentalnosti koju prema njemu odatno pokazuje kritika

Aco Šopov OŽILJAK

Ogradio sam te sa devet vrtova, krvu, zatvorio sam te u devet grla, šta još tražiš, što me progoniš, krvu, zašto pretiš svojom kopitom crnim, zašto nezaisnitvo? Ogradio sam te sa devet vrtova, devet grla, smiri se, krvu, sidi u svoju tamu na čijem dnu tvoj crveni vepar odavna traži pečinu počinka. Sidi do svoje tame, krvu, i ne osvrći se, nema boljeg mesta od ovog što kroti, od ovih devet vrtova, devet vrtova što žive od tvoga zelenila, od ovih devet grla, devet grla što pevaju proleće tvojih pesama. Sidi do svoje tame, krvu,

i ne govori mi: Čuj kako tutnji iz daljina, idu konji putem od zvezde i mesečine, idu konji, konji, konji da me pregaze, idu, idu, i pregaziće me. Ali ja ću ih udariti kopitom, udaricu ih usred čela, da me pamte, da me pričaju i ožiljak da im sjaji s večeri, u njihovim noćima bez mesečine, u njihovim danima bez svetlosti na njihovim putevima pod burjanima. Ne govori mi, krvu. Krvu, smiri se, ogradena sa devet vrtova, zatvorena sa devet grla kao neki svemoćni gospodar ne nekom nepristupnom kamenu.

Preveo Radivoje PEŠIĆ

Slikarski radovi D.H. Lorensa

Malo je onih koji znaju da je čuveni engleski pisac D. H. Lorens bio u isto vreme i vrlo dobar slikar. Njegove knjige, dugo vremena proskribovane u Engleskoj, sada se i tamo prodaju, ali njegove slike, posle uzbune i skandala koje su proizvele 1920. godine, pale su u zaborav. U poslednje vreme, međutim, počelo se tragati za tim slikarom i ima izgleda da će najveći broj biti pronađen, te će se naposljetku i o njima moći izreći ozbiljan sud.

Kakva je to uzbuna bila i kakvi su se to skandali dogodili u Londonu 1920. godine? Te godine bila je priredena izložba slika D. H. Lorensa, u Votenu galeriji u Londonu. Povodom te izložbe umetnički kritičar „The Daily Telegraph“-a napisao je sledeće: „Priljava i odvratno... da se čovek sretno sa nekim prijateljem, naročito, ako je taj prijatelj drugog pola, u Votenu galeriji, bilo bi u najmanju ruku vrlo neugodno“. Sopstvenici te galerije, Filip Troter i njegova žena, bili su optuženi po zakonu o hedolicišnim publikacijama iz 1857. godine! Poznati engleski slikar tog vremena, Agastus Džon, ser Vilijem Otenstien i ser Vilijem Orpen želeli su da sveoče u korist slikara, ali sudija tog distrikta nije im ni dozvolio da se pojave pred sudom. Naređeno je da se slike odmah pošalju nekud van zemlje, te su na taj način neke od njih dospale do Lorensa koji se nalazio u Meksiku, neke su otišle kupcima, a neke članovima Lorensove porodice.

Prošle godine Mervin Levi, poznati engleski umetnički kritičar, napisao je u umetničkoj reviji „Studio“ da je osam Lorensovih slika pronađeno u Novom Meksiku. Posle toga Levi je po celom svetu nastavio traganje za drugim slikama i dosad je pronašao 34 slike D. H. Lorensa. On se nada da će do proleća biti u mogućnosti da spremi knjigu o njima.

Dobrica ERIĆ Barjaktar i krstonoša

19. Deca igraju ruje u grudnom košu dreša. Po selu rasturen večernji roj električnih svitaca.

Mršavi jablanovi drmaju sito oblaka pa snežno brašno sipi u tamne načve zemlje.

Ljudski trag i vučje stope izukršani između izvora torova krčmi i razuzdanih vajata.

20. Plavo jutro i crna ovca očajavaju se u snegu.

Kičanke mraza na grančicama zvončiči vrabaca oko salaša.

Sunce i deca vire kroz plot. Čopor mačaka razvlači pometinu.

Ovca leži ko prazna vaza. Božur jagnjeta drhti u snegu.

21. Stižu stižu rani glasnici iz šuma i nose vest o silasku zelene planinske leptovice u voćnjake u polja!

Petao s krova i trubači s brda bude žitelje sveta otvarajući zvučne kapije vazduha avlija s r c a!

Stižu stižu na konjičima vetra na zracima ptica i u čunčićima što jure niz žustre potočke — stižu glasnici iz južnih šuma šireći vest o dolasku zelene planinske leptovice u zaseлке u polja!

Slobodan Perović je nepokolebljivo skoncentrisan na saznanje da je njegov Džordž taj koji raskida sa lažnom sadržinom čoveka i pohlepno otkriva da u njemu nema apsolutno ničeg do laži i da je davno sve u nama mrtvo. Perović je svakako idealan tumač ovog lika, dostojanstven u cinizmu i ravan Marti u trivijalnoj bračnoj razgoličenosti.

Ružica Sokić kao Hani, praznoglavna mala neurastenična lutkica, uspeła je da svoju igru saobrazu sa nekočkom simetričnim linijama koje su delovale kao vešta tvorevina jednog živog organizma, sa puno smešnih i zanimljivih drečavih boja koje doživljavaju svoju kulminaciju u njenom vrisku datom sa merom za komično i praživotno.

Vlada Popović u ulozi Nika dopunjavao je ansambl svojom pojavom, ćutanjem, slušanjem i onim karakterističnim unutarnjim reagovanjem čoveka koji radi karijere dopušta sebi da postosta otrpi.

Petar VOLK

PRILOZI OBJAVLJENI U »KNJIŽEVNIM NOVINAMA« U 1963. GODINI

ALBERTI RAFAEL: Meksiko (preveo Radi-voj Nikolić), 198 (31. maj), 7.

BALTIC SVETOZAR: Priznanje, 197 (17. maj), 6.

BENOSIC VALENTIN: Prašan sam kasno u proljetnu večer, 209 (1. novembar), 5.

BECKOVIC MATIJA: Dve pesme, 210 (15. novembar), 6.

BLAGOJEVIC VERA: Tvrđava smrti, 197 (17. maj), 6; Oproštaj od zelene reke, 209 (1. novembar), 5.

BOGETIC BOSKO: Pesma, 197 (17. maj), 6.

BOŠKOVIĆ RUŽICA: Zelja, 197 (17. maj), 6.

BRAMBAH RAJNER: Niko neće doći (prevela Milica Stefanović), 200 (28. jun), 7.

BULATOVIC MIODRAG: Augusto i Salvatore, 213 (27. decembar), 6.

VALTER SILJA: Nofretete diže se u grobu (prevela Milica Stefanović), 200 (28. jun), 7.

VACI MIHALJ: Povratak (preveo Stojan D. Vujičić), 192 (8. mart), 6.

VEGRI SASA: Ne zovi me, 193 (22. mart), 6.

VERES SANDOR: Pesme u jednom stihu (preveo Stojan D. Vujičić), 192 (8. mart), 6.

VOJVODIC RADOSLAV: Vreme noći, 187 (1. januar), 6; Za tebe Radmila Urošević, 194 (5. april), 6; Ljubavi moja, 204 (23. oktobar), 7.

VUJANOVIC DRAGUTIN: U tišini, 198 (31. maj), 7.

GALOGAZA SLOBODAN: Sećanje u noći, 210 (15. novembar), 4.

GARAI GABOR: Nasledstvo (preveo Fedor Sešun), 192 (8. mart), 6.

GEREBLJES LASLO: Pod ruševinama, 207 (4. oktobar), 7.

GOLINGER ALBIN: Paganstvo (prevela Milica Stefanović), 200 (28. jun), 7.

GOLOB ZVONIMIR: Postojiš, dakle jesam, 207 (4. oktobar), 4.

GOMRINGER OJGEN: *** (prevela Milica Stefanović), 200 (28. jun), 7.

GRBIC DRAGOSLAV: Svakodnevna zamena za život, 191 (22. februar), 7.

GROBAROV JAKOV: Poslednje ideje, 192 (8. mart), 7; — Dve pesme, 207 (4. oktobar), 7.

GUDELJ PETAR: Naredit će da mu se o- bustavi kruh, 212 (13. decembar), 3.

DANOJLIC MILOVAN: Program puroleća, 203 (9. oktobar), 7.

DELIC BOGDAN: Pesme letnje, 209 (1. novembar), 5.

DEMENJ OTO: Samo toliko (preveo Fedor Sešun), 192 (8. mart), 6.

DIZDAR HAMID: Jarboli, 208 (18. oktobar), 3.

DIMIC MOMA: Moje selo, 197 (17. maj), 6; Taj brod, 209 (1. novembar), 5.

DOVZENKO ALEKSANDAR: Tri epitafa (preveo Marijan Jurković), 202 (25. jul), 7.

DRENOVAC NIKOLA: Crnog andela glas, 203 (9. avgust), 4.

DRNDIC DASA: Lutanje, 209 (1. novembar), 5.

DUCIC JOVAN: Jedna ljubav. Iz neobjavljenog dnevnika, 194 (5. april), 5.

DUROVIC ZARKO: Prolegomena za noć, 193 (22. mart), 4; Kosmopoleum, 200 (28. jun), 5.

ERIC DOBRICA: Dve pesme, 188 (11. januar), 4.

ZAM FRANIS: Volim u prošlost (prevela Jasna Melvinger), 212 (13. decembar), 6.

ZAVADA VILEM: Bezimeni (prevela Jara Ribnikar i Desanka Maksimović), 187 (1. januar), 9.

IVANOVSKI SRBO: Beli kamen (preveo Branko Karakaš), 193 (22. mart), 7.

IVELJIC NADA: Toploruki dane, 198 (31. maj), 5.

IGNJATOVIC DRAGOLJUB S.: Zito i gavranovi (Po V. Van Gogu), 191 (22. februar), 9; Kukavica, 197 (17. maj), 6.

IGORSKI GORDAN: Dizalica, 209 (1. novembar), 5.

JEKLE ERVIN: Groznica (prevela Milica Stefanović), 200 (28. jun), 7.

JENE TAMASA GEMERI: Skoplje, 207 (4. oktobar), 7.

JONKERE KAREL: Povest obnovljene krvi (prevela Mira Alečković), 212 (13. decembar), 6.

JONOVIC RATIBOR: Odlomci iz crnih evertova, 197 (17. maj), 6.

JOCIC LJUBISA: Ruža majska, 196 (3. maj), 6.

KARPOVIC TIMOTEUS: Zalutali put (preveo Petar Vujičić), 208 (18. oktobar), 7.

KVAZIMODO SALVATORE: Blagi brežuljak (prevela Jugana Stojanović), 208 (18. oktobar), 7.

KLAJN HUGO: Kako nisam postao glumac, 188 (11. januar), 5(6).

KOVIC KAJETAN: Pesem, 213 (27. decembar), 7.

KOLUNDZJA DRAGAN: Moja prva pesma, 191 (22. februara), 5; 11 pesama, 199 (14. jun), 6; Do mora i dalje, 208 (18. oktobar), 4; Zemlja i pesnik, 211 (29. novembar), 1.

KONESKI BLAZE: Raž (preveo Branko Karakaš), 196 (3. maj), 1.

KRAKAR LOJZE: Smrt, 211 (29. novembar), 4.

KRIZINSKI VLADIMIR: Dezintegracija (preveo Danilo Kis), 203 (9. avgust), 6.

KRNJEVIC VUK: Kao pas, 189 (25. januar), 2; Pomračenje gospodina Proteja, 205 (6. septembar), 4.

KUSAN IVAN: Svrha povratka, 192 (8. mart), 7.

MADER MIROSLAV SLAVKO: Davnom mrtvacu, 195 (19. april), 6; Iskušenje smisla, 206 (20. septembar), 3.

MAKSIMOVIC DESANKA: Tražim pomilovanje, 192 (8. mart), 1.

MARKOVIC SLOBODAN: Umljati apostol, 207 (4. oktobar), 5.

MILDRAGOVIC BOZIDAR: Velika nedelja, 197 (17. maj), 6.

MITIC SRBOLJUB: Obožavanje smisla, 198 (31. maj), 5.

MIHALIC SLAVKO: Ljubav za stvarnu zemlju, 191 (22. februar), 5.

MLADENOVIC BORA: Imenica savest, 206 (20. septembar), 4.

MLADENOVIC TANASIJE: Vetroviti san, 187 (1. januar), 3; Lirska introspekcija, 213 (27. decembar), 3.

MOMCILOVIC SLOBODAN: Ulica, 197 (17. maj), 6.

NADERPUR NADER: Daleka zvezda (preveo Dejan Bogdanović), 210 (15. novembar), 7.

NENADOVIC SVETISLAV: Rajska narav ptice, 197 (17. maj), 6.

OBRAODOVIC MILOVAN: Usamljeno drvo, 209 (1. novembar), 5.

OKUDZAVA BULAT: Ljonka Karaljov (preveo Izet Sarajlić), 189 (25. januar), 4.

PAVLOVIC BRATO: Koplja kapl, 195 (19. april), 7.

PALAVESTRA PREDRAG: U Čehoslovačkoj ove jeseni. Prag — Terezín — Bratislava. Iz putne beležnice, 213 (27. decembar), 7.

PARUN VESNA: Lijekovi za ptice, 187 (1. januar), 4; Pjesma za jedan stari gusarski jedrenjak, 200 (28. jun), 4; Kazna, 213 (27. decembar), 4.

PETROVIC BRANISLAV: Vatre, 188 (11. januar), 3; Dolazio poštar, 193 (22. mart), 5; Četiri pesme, 204 (23. oktobar), 5.

PETROVIC VOJA: Ležeci na travi, 209 (1. novembar), 5.

PREDIC VLADIMIR V.: Doba dana i noći, 194 (5. april), 7; Jedna ciganka odlazi, 201 (12. jul), 9.

PULJIC VLADO: Balada o Isaku, 209 (1. novembar), 5.

RAICKOVIC STEVAN: Soneti, 190 (8. februar), 5.

RAJKOVIC RADOMIR: Marija, tvoje kraljevstvo, 197 (17. maj), 6.

RAKITIC SLOBODAN: Ono moje ponoćno sunce, 194 (5. april), 6.

RANKIC ZORAN: Augusta, 209 (1. novembar), 5.

REBER KUNO: Reke, drveće, vetri (prevela Milica Stefanović), 200 (28. jun), 7.

RISTOVIC ALEKSANDAR: Ljubitelji nedelje, 189 (25. januar), 7; Jabuka, 198 (31. maj), 3.

RUČIGAJ DANICA: Četiri pesme (preveo Branko Karakaš), 205 (6. septembar), 7.

SARAJLIC IZET: Susret s emigrantom pendlom u kafu Saint — Placide, 187 (1. januar), 8; — Ipak, elegija, 191 (22. februar), 4; Moskva — Lenjingrad — Tbilisi, 200 (28. jun), 6-7; Tverski bulevar, 202 (26. jul), 4.

SEFERIS JORGOS: Engomi (preveo Aleksandar V. Stefanović), 209 (1. novembar), 7.

SIMOVIC LJUBOMIR: Portus Regius, 211 (29. novembar), 6.

SJEKLOCA RAJKO: Pesma obešenog, 197 (17. maj), 6.

SLAVICEK MILVOJ: Dvije pjesme, 195 (19. maj), 6; Pripremi epitaf ratu, 206 (20. septembar), 3.

STOJANOVIC MILA: Pregršt svetla, 209 (1. novembar), 5.

TAHMIŠCIC HUSEIN: Kolajna iskustva, 187 (1. januar), 9; Novo izdanje, 188 (11. januar), 3; Četiri pesme, 205 (6. septembar), 4; Predeo ilj prsten, 213 (27. decembar), 5.

TIMOTIJEVIC BOZIDAR: Iz Lukrecija, 203 (9. avgust), 2; Tri pesme, 213 (27. decembar), 7.

TISMA VLADISLAV V.: Očekujem, 204 (23. avgust), 3.

TODOROVIC GORDANA: Krilate vatre, 189 (25. januar), 6; Pesma naše ljubavi, 193 (22. mart), 7; Ružičnjak imam u grudima, 200 (28. jun), 6.

TODOROVSKI GANE: Nerezi (preveo Branko Karakaš), 196 (3. maj), 1.

TRAJKOVIC NIKOLA: Ponoćna čascanja na kalemegdanskoj klupi, 189 (25. januar), 5.

TRIFUNOVIC DUSKO: Molba, 212 (13. decembar), 4.

ČIPLIC BOGDAN: Svetac siromašak, 196 (3. maj), 4.

FRENO ANDRE: Raj ne postoji (preveo Nikola Trajković), 188 (11. januar), 7.

FROST ROBERT: Susret u prolazu (preveo Erih Koš), 190 (8. februar), 6.

CVETKOVIC VITA: Ne ostavljamo ranjenog druga, 192 (8. mart), 7.

DZUMHUR ZUKO: „Bilo nekad selo“, 191 (22. februar), 8.

SIMBORSKA VISLAVA: Reči (preveo Petar Vujičić), 208 (18. oktobar), 7.

SOPOV ACO: Vetar nosi lepo vreme (preveo Branko Karakaš), 191 (22. februar), 4.

ŠPOLJAR KRSTO: Vrijeme vidovite neodlučnosti, 187 (1. januar), 7.

STAJNER JERG: *** (prevela Milica Stefanović), 200 (28. jun), 7.

ŠČEPANOVIC BLAZO: Predeli novog rođenja, 209 (1. novembar), 3.

SUJICA BOZIDAR: Dve pesme, 207 (4. oktobar), 6; Pesma, 210 (15. novembar), 6.

ESEJI —

ČLANCI — POLEMIKA

AMBROZIĆ KATARINA: Umetnost, kritika, publika, 203 (9. avgust), 1 (7).

BANDIĆ MILOŠ I.: Lament nad 1962, 187 (1. januar), 3; Na početku bio je roman, 201 (12. jul), 1 (2); Lelejska Gora, 205 (6. septembar), 5; Dva rastanka, 211 (29. novembar), 1 (5).

BECKOVIC MATIJA: O rimi, 212 (13. decembar), 7.

BOGIČEVIĆ MIODRAG: Problem je mnogo širi, 206 (18. oktobar), 1 (10); Čvrsti oslonac u opštini. Problemi finansiranja kulture, 212 (13. decembar), 1.

BOZOVIĆ BOZIDAR: Delimo vrapca na grani, 188 (11. januar), 1; „Homogena umetnost“, 191 (22. februar), 1 (4); Diskusija bolja od ćutanja, 192 (8. mart), 1; Fondovi i kriteriji, 194 (5. april), 1 (7); Razlike ali kakve. Još jedno mišljenje o našim književnim diskusijama, 195 (19. april), 1 (5); Obaveštenost i ništa drugo, 196 (3. maj), 10; Sund i ostalo, 199 (14. jun), 10.

BOSNJAK BRANKO: Kerkegorova filozofija života u aforizmima. Povodom 150-godišnjice rođenja S. Kerkegora, 193 (22. mart), 6.

VAUPOTIĆ MIROSLAV: Ka jugoslovenskom kriteriju, 207 (4. oktobar), 1.

VERES SASA: Pjesnik i vrijeme, 196 (3. maj), 6.

VITOŠEVIĆ DRAGISA: Da li se Dis bavio prevodjenjem, 212 (13. decembar), 6-7.

VOLK PETAR: Kriza poverenja, 206 (20. septembar), 3; Predah na ivici obećanja, 213 (27. decembar), 9.

VUKMIROVIĆ V. M.: Prvi srpski novinarski kongres u Beogradu 1902. i slučaj Antuna Fabrisa, urednika „Dubrovnika“, 204 (23. avgust), 7.

VUKOVIC VLADETA: Nad zabeleškama Mj-lutina Bojčića, 202 (26. jul), 5(8).

VUKOS MILAN: O jednom povodu i povodom njega, 195 (19. april), 7 (10); O nekim nesporazumima oko sistema finansiranja. Problemi finansiranja kulture, 213 (27. decembar), 1.

VUČO VUK: Sipanje ulja na vatru, 191 (22. februar), 7 (8); Filmska kultura savremenog gledaoca, 199 (14. jun), 7; Kape-tani teatarskih galija, 204 (23. avgust), 4.

GAVELA ĐURO: Vukove posmrtno nevolje, 190 (8. februar), 7.

GABRILOVIĆ ZORAN: Fame i izjave, 194 (5. april), 10.

GLIGORIĆ VELIBOR: Pred velikom proslavom, 189 (25. januar), 6; Iz susreta s Krležom, 201 (12. jul), 2.

GLUŠEVIĆ ZORAN: Umetnost trajanja. Slikarstvo Lazara Vujaklije, 196 (3. maj), 5 (6); Ko koga kreditira: izdavači pisce ili pisci izdavače, 197 (17. maj), 1 (10); Ka marksističkoj kritici (II). Složenost sociološkog metoda, 198 (31. maj), 6; Ljubav na prvi pogled, 206 (20. septembar), 6.

GORJAN ZLATKO: Samo jedan problem: adekvatnost s originalom, 204 (23. avgust), 6.

DAMNJANOVIC MILAN: O potrebi sistematskog rada na estetici, 187 (1. januar), 6 (7); Estetika — nauka ili filozofija, 197 (17. maj), 1 (4-5).

DOBRAŠINOVIĆ DR GOLUB: Da li smo ispunili svoj dug, 189 (25. januar), 7.

DORDEVIĆ MILAN: Vreme nam je savez-nik, 204 (23. avgust), 1 (6).

DURIĆ MILOŠ N.: Odlike estetskog čoveka, 204 (23. avgust), 5; Odlike i slabosti teorijskog čoveka, 209 (1. novembar), 6-7 (8).

DURIĆ SVETISLAV: Neobaveštenost ili nešto drugo, 195 (19. april), 1 (4).

ČURIC DR HAJRUDIN: Sećanja na Aleksu Santicu, 189 (25. januar), 10.

ZIVANČEVIĆ DR MILORAD: Stilistička kritika. Jedna značajna inicijativa, 188 (11. januar), 10; Vuk i Hrvati, 190 (8. februar), 7; Scripta manent, 197 (17. maj), 10.

ZIVKOVIĆ MILENKO: Na temeljima narodnog melosa i ritma. Osamdesetogodišnjica rođenja Petra Konjevića, 197 (17. maj), 7.

ZIVKOVIĆ STANISLAV: Jedan dug prošlosti, 207 (4. oktobar), 6.

ZIVOJINOVIC BRANIMIR: Zurbu i rečnici, 204 (23. avgust), 6.

ZAHAROV LAV: Život u umetnosti. Povodom 100-godišnjice K. S. Stanislavskog, 189 (25. januar), 10; Majakovski viđen kroz sećanja Ilje Seljvinskog. Povodom sedamdesetogodišnjice rođenja Majakovskog, 206 (20. septembar), 7.

ZORIĆ PAVLE: O „poetskoj“ kritici ili kult brbljivosti, 203 (9. avgust), 10; Između usamljenosti i nade. Sto pedeset godina od rođenja Petra Petrovića Njegoša, 205 (6. septembar), 6; Poetski roman i simptomi krize, 213 (27. decembar), 5.

IGNJATOVIC DRAGOLJUB S.: Lenjin o revolucionarnoj funkciji umetnosti. Povodom 30-godišnjice smrti, 189 (25. januar), 5; Ka marksističkoj kritici (III). Za kritiku revolucionarnih preobražaja, 199 (14. jun), 6; Suvišak veštine, 205 (20. septembar), 1 (6); Lotreamon, Rembo i revolucija, 212 (13. decembar), 5(8).

JEREMIC DRAGAN M.: Nesklad između talenta i kulture, 187 (1. januar), 1 (2); Krležina vizija života, 201 (12. jul), 1 (7); Svadba, 205 (6. septembar), 5; Njegoš i Dante, 210 (15. novembar), 5; Godina zrelih ostvarenja, 213 (27. decembar), 1(5).

JEROTIĆ VLADETA: U Kafkinoj katedrali, 208 (18. oktobar), 5.

KALICANIN MILOŠ: Neizneverena sećanja. Dvadesetogodišnjica smrti pesnika Rada Drainca, 196 (3. maj), 5.

KECMANOVIĆ DR ILIJA: Kako da odgovorimo Vukovim željama, 190 (8. februar), 7.

KLANČIĆ LJUBICA: Labudi pjev Stefana Perovića Cuca, 211 (29. novembar), 7 (10).

KNEŽEVIĆ GLIGORIJE: Nastavak programa osnovnih škola, 208 (28. oktobar), 10.

KOVAC ANTE: Delo Stanka Tomašića, 211 (29. novembar), 10.

KOVACEVIĆ BOZIDAR: O Vuku, pred Vu-januar, 1 (6); Krleža i Cankar, 201 (12. jul), 3 (8).

KREFT DR BRATKO: Vuk i Kopitar, 189 (25. kom, 189 (25. januar), 7.

KRSTIC UGLJESJA: Ipak se kreće, 195 (19. april), 7.

LAZAREVIĆ BRANKO: Idearium (I), 187 (1. januar), 6; Idearium (II), 188 (11. januar), 1 (5); Umetnički akt (I), 202(26. jul) 1 (5); Umetnički akt (II), 203 (9. avgust), 5; Njegoš, prilog za prolog, 205 (6. septembar), Njegoš, refleksivno-emocionalni lirik (I), 210 (15. novembar), 1 (5-6); Njegoš,

refleksivno-emocionalni lirik (II), 211 (29. novembar), 6.

LALIC IVAN V.: Na pragu Vukove stogodišnjice, 189 (25. januar), 7; Kao auto-stoperi, 207 (4. oktobar), 1 (10).

LALIC RADOVAN: Neorganizovanost i ne-razumevanje, 189 (25. januar), 6.

LAUSICA JOZO: Pjesnikova moć i nemoć. Skica za esej, 191 (22. februar), 6-7; Reč o Stanislavu Simiću, 202 (26. jul), 6; Tri oblika pjesnikove smrti, 209 (1. novembar), 6.

LEOVAC SLAVKO: Iskušenje tradicije, 187 (1. januar), 5.

LUKIC DR RADOMIR: Drugo zasedanje AVNOJ-a i novi ustav, 211 (29. novembar), 1.

MARKOVIĆ DR BOZIDAR: Bez mrvice sla-ve, 204 (23. avgust), 6.

MATEJČEK DR JAN: Moderno u čehoslo-vačkoj muzici, 202 (26. jul), 4.

MATIĆ DUŠAN: Miroslav Krleža, 201 (12. jul), 1 (2); Dijalog ili nasilje? Povodom 18. Zenevskih međunarodnih susreta, 208 (18. oktobar), 1 (7).

MILANKOVIĆ MOMČILO: Oni veruju svom programu, 207 (4. oktobar), 10.

MILACIĆ BOZO: Raskid, 205 (6. septembar), 5.

MILJKOVIĆ ALEKSANDAR A.: Ka mark-sističkoj kritici (V). Kritika ili publi-cistika. Prilog proučavanju Engelsovih pogleda na književnu kritiku, 203 (9. avgust), 6.

MINDEROVIĆ CEDOMIR: Povodom jedne dezinformacije, 194 (5. april), 10; Opet povodom dezinformacije, 195 (19. april), 10.

MIHALOVIĆ BORISLAV: Zlo proljeće, 205 (6. septembar), 5.

MIHALOVIĆ DUŠAN: Ratovi ruža. Pismo iz Stratforda, 205 (6. septembar), 7.

MLADENOVIC TANASIJE: Ovaj list „Knji-ževne novine“. Petnaestogodišnjica na-šeg lista, 191 (22. februar), 1 (12); Pravo na kritiku i dužnost biti kritikovan, 196 (3. maj), 1; Poslednje viđenje s Goranom 199 (14. jun), 1 (5); Krleža u gluho doba predrevolucionarno, 201 (12. jul), 3; Su-sret evropskih pisaca u Lenjingradu, 204 (23. avgust), 1; Sta je sa uticajem javnog mnjenja. Povodom jedne ankete i ne samo povodom nje, 209 (1. novembar), 1.

NAZEČIĆ DR SALKO: Krupne riječi, 190 (8. februar), 2 (6).

NEDELJKOVIĆ DR DUŠAN: Blez Paskal danas. Povodom 300-godišnjice smrti Blez Paskala (I), 187 (1. januar), 7; Blez Paskal danas (II), 188 (11. januar), 6-7; Veselin Masleša o stvaralačkom razvitku književnosti i umetnosti, 199 (14. jun), 1 (5).

NIKOLIĆ JOVAN: Fame i stvarnost, 195 (19. april), 4.

NOVAK DR VIKTOR: Verujem, 190 (8. februar), 1 (2).

NOVAKOVIĆ BOSKO: Neophodnost revizi-je, 208 (18. oktobar), 1.

OGNJANOVIC DRAGUTIN: „Dve“ smrti i neoznačeni grob Dušana Srezojevića, 203 (9. avgust), 10.

OLJACA MLADEN: Zar se zaista ne raz-likujemo. Jedno mišljenje o našim knji-ževnim diskusijama, 194 (5. april), 1.

PAVLETIĆ VLATKO: Pet aktivnih genera-cija u očekivanju 1963, 187 (1. januar), 1 (2).

PALAVESTRA VLAJKO: Trajne naučne vrednosti. 75 godina Zemaljskog muze-ja u Sarajevu, 207 (4. oktobar), 7.

PALAVESTRA PREDRAG: Godine nagoveš-taja, 187 (1. januar), 3; Sta učiniti do Vukove proslave. Vesnik i tumač jugo-slovenskog kulturnog jedinstva. Umesto zaključka, 190 (8. februar), 1; Goran je postao zemlja. Povodom 50-godišnjice rođenja i 20-godšnjice smrti Ivana Go-rana Kovačića, 193 (22. mart), 5; Knji-ževnost bez nauke o književnosti, 209 (28. jun), 1 (4); Hajka, 205 (6. septembar), 5.

PANDUROVIĆ SIMA: Književni testa-ment..., 196 (3. maj), 7.

PANIĆ SUREP MILORAD: Ne verujem, 189 (25. januar), 1; Zatureni testament, 207 (4. oktobar), 1.

PAUNOVIC SINISA: Muzejska biblioteka Jovana Dučića u Trebinju, 206 (20. sep-tembar), 7.

PEIĆ BRANKO: Tamo gde usahne pesma 192 (8. mart), 5; Usmena prisutnost pes-me, 200 (28. jun), 5; Prisutnost Đorđa Jovanovića, 202 (26. jul), 6.

PETRIĆ VLADIMIR: Gde se stiču prošlost i sadašnjost, 211 (29. novembar), 5; Ka obličju tradicije ili ka jezgru njenom, 213 (27. decembar), 8.

PETROV ALEKSANDAR: Poezija kao hram spasenja. Povodom dvogodišnjice smrti Branka Miljkovića, 190 (8. februar), 4 (6).

PETROVIĆ SASA: Prevodioci su mostovi. 204 (23. oktobar), 6.

PESIĆ RADOVOJE: Kosta Racin za radnim stolom, 199 (14. jun), 5 (10).

POPOVIĆ ALEKSANDAR M.: Nušićeva ple-menitost. Povodom 20-godišnjice smrti, 198 (31. maj), 4.

POPOVIĆ BOGDAN A.: Ka istini ili ka reklami, 182 (8. mart), 10; Ka marksis-tičkoj kritici (IV). Iskustva američkih kritičara, 200 (28. jun), 5.

POPOVIĆ DR MIODRAG: Značenje javov-ske misli, 189 (25. januar), 6.

POTOKAR TONE: Trgnimo se već jednom. Poglavlje o takozvanoj međurepubličkoj književnoj saradnji, 213 (27. decembar), 12.

REDEP DRASKO: Pet knjiga godine, 188 (1. januar), 1 (2); Nabeden a gnevan, 192 (8. mart), 1; Citajući „Književnu republiku“, 201 (12. jul), 6; Traganje za stilom, vlastitim, 203 (9. avgust), 4; Crnjanski. Povodom sedamdesetogodišnjice. Stranice istragnute iz dnevnika, 205 (20. septembar), 5; U očekivanju distance, 207 (4. oktobar), 10; Beskrajni i neizbrojivi naslovi 1963, 213 (27. decembar), 5.

RISTIĆ MILIVOJE: Sećanje na R. Ratkovića, 207 (4. oktobar), 5 (L.).

RISTOVIĆ ALEKSANDAR: Čitači poezije, 209 (1. novembar), 3.

STAMENKOVIĆ VLADIMIR: Pozornica, 1-luzija, realnost, 202 (26. jul), 1 (5).

STEFANOVIĆ PAVLE: Zaboravili ili setili se uoči Nove godine, 187 (1. januar), 1 (12); Književnost i žurnalistika, 191 (22. februar), 7 (8); Neka bitna svojstva savremene proze, 192 (8. mart), 5 (6); O Goranovoj „Jami“, o muzici i još o ponečemu, 195 (19. april), 6; „Gorski vijenac“ pod još jednim uglom gledanja, 210 (15. novembar), 1 (6).

STOJANOVIĆ JUGANA: Rekreatorski rečitih belna, 204 (23. avgust), 6.

STOJANOVIĆ SIP DRAGOSLAV: Traženje novih puteva u životu likovne umetnosti, 193 (22. mart), 1.

TAUTOVIĆ RADOJICA: Kritika — dijalog pisca i čitaoca, 200 (28. jun), 6; Susret Apolona i Minerve, jedan novi zadatak književne kritike, 203 (9. avgust), 5; Na izvoru. U traganju za merilom marksističke kritike, 206 (20. septembar), 1 (5-6).

TAHMIŠIĆ HUSEIN: Nadnica partikularizma, 208 (18. oktobar), 10.

TRIFKOVIĆ RISTO: Zapostavljanje savremene književnosti, 207 (4. oktobar), 10.

FELDMAN MIROSLAV: Savjest i istorijska paralela, 206 (20. septembar), 10.

FILIPIĆ FRANCE: O slovenačkoj književnoj žetvi, 187 (1. januar), 1 (2).

FOGLJ IVAN: Nenaučni pristup književnosti, 207 (4. oktobar), 10.

ČOČAK TOĐE: Goranovi prvi koraci, 193 (22. mart), 5; Dinko Suminović. Uz tridesetogodišnjicu smrti, 203 (9. avgust), 7 (8); Sin domovine — August Cesarec, 212 (13. decembar), 3.

DZADŽAC PETAR: Lelejska Gora, 205 (6. septembar), 5.

DŽUNIĆ SLOBODAN: Reč o odgovornosti, 190 (8. februar), 10.

ŠUICA BOŽIDAR: I ka svežini i ka trajanju, 192 (8. mart), 10.

KRITIKA

BOŽOVIĆ BOŽIDAR: Pod lupom prave satire (Vlada Bulatović-Vib, „Budilnik“), 202 (26. jul), 3.

VOLK PETAR: Kritičar na sceni (Eli Finčić, „Više i manje od života“, knj. III), 207 (4. oktobar), 3.

GLUŠČEVIĆ ZORAN: Istina i legenda (Marko Ristić, „Istorija i poezija“, 194 (5. april), 3 (6); Prilog uporednom izučavanju literature (Slavko Leovac, „Heleniska tradicija i srpska književnost dvadesetog veka“, 195 (19. april), 3; Ritam kao tehnika izraza (Stanislaw Vinaver, „Nadgramatika“, 199 (14. jun), 3.

DURIĆ OSTOJA: Uvek na stazi uspona (Miloš N. Đurić, „Patnja i mudrost“ i „Plutarh“), 204 (23. avgust), 3.

ZIVANČEVIĆ MILORAD: Skalpel u tkivu misli (Boško Petrović, „Dnevnik nemačkog vojnika“, 191 (22. februar), 6.

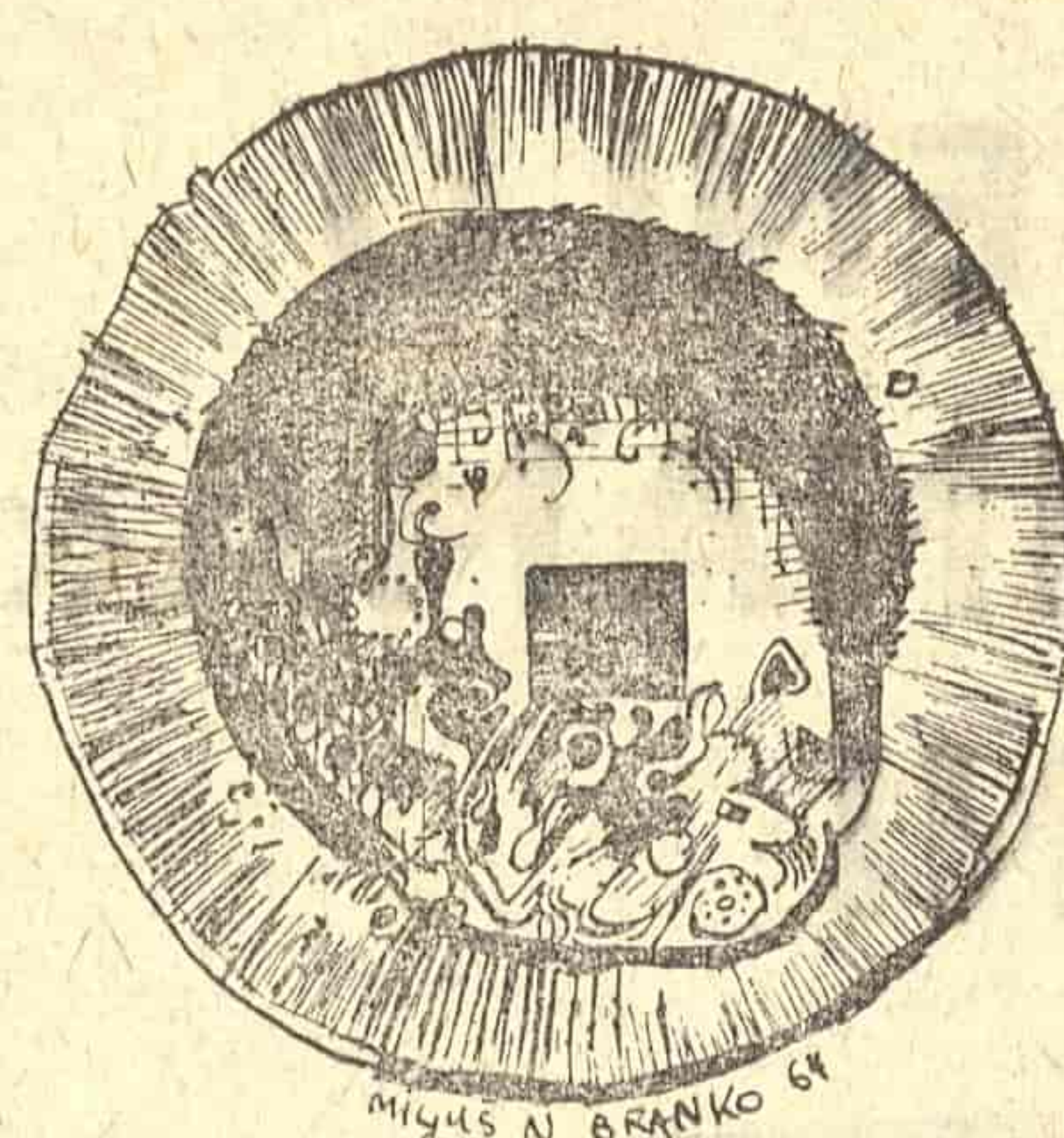
ZAHAROV LAV: Mladost u stvarnosti (Vasilij Aksjonov, „Kolege“), 212 (13. decembar), 4.

ZORIĆ PAVLE: Dar koji ne prestaje da nas uzbuđuje (Miroslav Krleža, „Zastave“, 188 (11. januar), 3; Čari sećanja (Borivoje Jevtić, „Lica i maske“, 190 (8. februar), 3; Ozbiljno, pomalo sumorno (Radnja Vešović, „Kričag na vjetru“, 192 (8. mart), 4; Pesnik koga treba čitati (Ljubisa Jocić, „Kurir na Prozoru“, 197 (17. maj), 3; Goran u svetlosti činjenica (Vlatko Pavletić, „Goran njim samim“, 198 (31. maj), 3; Obnovljeni impresionizam (Draško Redep, „U tmini zagledan“, 200 (28. jun), 3; Drainčeva ispovest (Rade Drainac, „Crni dani“, 202 (26. jul), 3; Razgovori u senci smrti (Miodrag Pavlović, „Igre bezimenih“, 204 (23. avgust), 3; Od grotesknog do sentimentalnog (Raša Popov, „Dva oka“, Luka Stekić, „Znak“, 207 (4. oktobar), 4; Eseji Dragoslava Grbića (Dragoslav Grbić, „Pet pesnika“, 208 (18. oktobar), 3; Esejiističke analize Josipa Vidmara (Josip Vidmar, „Za i protiv“ i „Literarni eseji“, 212 (13. decembar), 3.

IVANOVIĆ RADOMIR: Doprinos razvoju šiptarske proze (Ramiz Kelmendi, „Ispovest jedne studentkinje“, 205 (6. septembar), 3 (4).

IVANJ I IVAN: Antologija jugoslovenske lirike na madarskom, 206 (20. septembar), 3.

IGNJATOVIĆ DRAGOLJUB S.: Ka problemima književnosti socijalizma (Mila Stojnić, „Ruska književnost XX veka“, 190 (8. februar), 4; Kako dalje (Slobodan Galogaža, „Pred pragom ponuđen“, 192 (8. mart), 3; Između patnje i dostojanstva (Vjekoslav Kaleb, „Ogledalo“, 193 (22. mart), 3; Lalićeve anti-teze (Mihailo Lalić, „Lelejska Gora“, 194 (6. april), 8 (4); Tude perle — maska površnosti (Milošav Mirković, „O esteti, o etici, o tici“, 195 (19. april), 3; Ukazivanja i poruke Eriha Koša (Erih Koš, „Prvo lice jednine“, 196 (3. maj), 3; Za početak — vrlo dobro (Nandor Major, „Poraz“ 198 (31. maj), 3; Spektakularne meditacije (Bora Cosić, „So-

boma i Gomora“), 200 (28. jun), 4; Odbra na jednostranog metoda (Svetozar Petrović, „Kritika i djelo“, 201 (12. jul), 5; Jevtušenko i Voznesenski (Jevgenij Jevtušenko, „Rakete i zaprege“ i „Poezija“, Andrej Voznesenski, „Zvezdopad“, 203 (9. avgust), 4; Nepotpuna sinteza (Nada Marinković, „Jasna Poljana“, 205 (6. septembar), 3; Moć i odgovornost stiha (Oskar Davičo, „Snimeci“, 207 (4. oktobar), 3; Poezija stranstvanja (Janko Donović, „Izabrane pesme i poeme“, 208 (18. oktobar), 3; Necelovit postupak (Vojin Jelić, „Trči mali život“, 209 (1. novembar), 4; Linearno i neprodorno (Zvonimir Subić, „Bez krivice kriva“, 213 (27. decembar), 4.

JEREMIĆ DRAGAN M.: Sta je film (Vladimir Petrić, „Carobni ekran“, 192 (8. mart), 3.

JOVANOVIĆ MILIVOJE: Živi plamen pesništva (Zet Sarajlić, „Tranzit“, 193 (22. mart), 3; Poezija bez koje se ne može (Julijan Pšiboš, „Mesto na zemlji“, 189 (23. januar), 3.

JOVANOVIĆ RASKO: Vojnović — pesnik dramskih simbola (Vlatko Pavletić, „Drame Iva Vojnovića“, 192 (8. mart), 4.

MARKOVIĆ MILIVOJE: Pesnik južnih atmosfera (Marin Franićević, „Nastanjenne uvale“, 206 (20. septembar), 3.

MILINČEVIĆ VASO: Otkrivanje otkrivenog (Jovan Hristić, „Jovan Sterija Popović“, 188 (11. januar), 4.

MITROPIAN PETAR: Sovjetske pesnikinje (Desanka Maksimović, „Petnaest sovjetskih pesnikinja“, 211 (29. novembar), 3.

MIHAILOVIĆ DUŠAN: Najnoviji prevodi Sekspira (Viljem Sekspir, „Bura“, „Vesele žene vindzorske“, „Kralj Ričard II“ i „Nenagrađeni ljubavni trud“, 189 (25. januar), 4; Delo divljenja dostojno. Prvo jugoslovensko izdanje celokupnih dela Viljema Sekspira, 209 (1. novembar), 3; Knjiga otkrića (Jan Kot, „Sekspir — naš savremenik“, 212 (13. decembar), 3 (4).

PALAVESTRA PREDRAG: Neprevaziđeno vreme postojanosti (Veljko Petrović, „Moloh“, 197 (17. maj), 3; Taktika ili poetika (Zoran Mišić, „Reč i vreme“, I—II), 205 (6. septembar), 3.

PETROV ALEKSANDAR: Na pragu legende (Milorad Panić Surep, „Devet triptihona“, 191 (22. februar), 5; Bela ptica poezije (Božidar Timotijević, „Dan se rada“, 194 (5. april), 3 (4); Između krika i žara (Tonči P. Marović, „Knjiga vode“, Zvonimir Mrković, „Gdje je što“, Mate Ganza, „Pjesme strpljenja“, 195 (19. april), 3 (6); Pod senkom naslova (Branko L. Lazarević, „Zakonik“, 208 (18. oktobar), 4; Potpuniji lik Bogdana Popovića (Bogdan Popović, „Estetički spisi“, 210 (15. novembar), 3; O futurizmu danas (Nana Bogdanović, „Futurizam Marineta i Majakovskog“, 213 (27. decembar), 3 (4).

POPOVIĆ BOGDAN A.: Za pesničku plamenost (Zlavin Lukić, „Razboljena školjka“, Ivan Martinac, „Elipse“, Judita Salgo, „Obalom“, Bora Horvat, „Nikom od mene“, 187 (1. januar), 4 (5); Uvek novi pesnički lik (Miroslav Slavko Mader, „Antene riječi“, 189 (25. januar), 3; Poezija srednjeg reda (Irena Vrkljan, „Stvari već daleke“, 190 (8. februar), 3; Ka svežini ili ka trajanju (Matija Bećković, „Metak lutilica“, 191 (22. februar), 3 (6); Neko će možda shvatiti (Krstjo Spoljar, „Raj“, 193 (22. mart), 3; Realizacija ispod inspiracije (Radoslav Vojvodić, „Odisej iz Srbije“, 196 (3. maj), 4; Poezija na intelektualnim osnovama (Jovan Hristić, „Aleksandrijska škola“, 197 (17. maj), 3 (4); Sinteza pesničkog iskustva (Stevan Raičković, „Kamena uspayanka“, 199 (14. jun), 3 (4); Istorijski pregled pesničkih nastojanja (Lirika Crne Gore 1918—1962“, 201 (12. jul), 5; Cveće nesvesne blagosti (Jasna Melvinger, „Sve što diše“, 203 (9. avgust), 3 (4); O mrtvima radi živih (Mile Biskupljanin, „Zemlja vatre“, 204 (23. avgust), 4; Zrela pesnička generacija (Vlada Urošević, „Crni bik leta“, 207 (4. oktobar), 4; Metaforizacija na kvadrat (Marija Čudina, „Cad i pozlata“, 208 (18. oktobar), 4; Pesnik i priroda (Stevan Raičković, „Pesme“, 210 (15. novembar), 3; Dvostruki proces u toku (Ivan V. Lalić, „Čin“, 212 (13. decembar), 3 (4).

PROTIĆ PREDRAG: Oko jedne značajne knjige (Đorđe Sp. Radojičić, „Razvojni luk stane srpske književnosti“, 192 (8. mart), 3; Novo i staro o Andriću (Zbornik „Ivo Andrić“, 193 (22. mart),

4; Uverljiva slika jedne mladosti (Dimitar Solev, „Pod uzarenim nebom“, 194 (5. april), 4; Priče o ljudskoj svačudnosti (Momo Milošević, „Vreme muških“, 196 (3. maj), 3; Orfej među sljivama (Dragiša Vitošević i Dobrica Erić, „Orfej među sljivama“, 197 (17. maj), 4; Hteti i moći nije isto (Mile Vuksanović, „Na sebe osuđeni“, 198 (31. maj), 4; Završetak Vučove trilogije (Aleksandar Vučo, „Zasluge“, 199 (14. jun), 3; Roman akcije (Voja Colanović, „Druga polovina neba“, 200 (28. jun), 3; Varijacije na stare teme (Dragoslav Popović, „Maloletnik“, 201 (12. jul), 6; Vjekoslav Majer posle dvadeset godina (Vjekoslav Majer, „Život puža“ i „Dnevnik očenaška“, 203 (9. avgust), 3; Pesnik prelaznog razdoblja (Đorđe Trifunović, „Dimitrije Kantakuzin“, 208 (18. oktobar), 3; Između društvene hronike i melodramske reportaže (Josip Barčković, „Alma“, 210 (15. novembar), 4; Monografija o vjesniku bure (Ljubisa Manojlović, „Svetozar Marković“, 211 (29. novembar), 3.

PUVACIĆ DUŠAN: U žiži sunca i zla (Mirko Kovač, „Gubilište“, 187 (1. januar), 4; Kritičar kao tumač vrednosti (Petar Džadžić, „Iz dana u dan“, 189 (23. januar), 3; Istorija i fikcija u delima Dušana Baranina (Dušan Baranin, „Deligrad“ i „Zamke“, 193 (22. mart), 4; Dva zrela romana (Danilo Kiš, „Mansarda“ i „Psalm 44“, 194 (5. april), 4; Ogledi dobro obaveštenog čitaoca (Sreten Marić, „Ogledi“, I), 196 (3. maj), 3; Romansirana reportaža (Mladen Oličić, „Nada“, 198 (14. jun), 4; Doslednost opredeljenja (Dimitar Solev, „Kraj pro-

KADIJEVIĆ ĐORĐE: Prolećna izložba, 197 (17. maj), 5; Tri majske izložbe, 198 (31. maj), 4; Kroz beogradske galerije, 199 (14. jun), 4.

KELEMEN BORIS: Dvije revijalne izložbe u Zagrebu, 188 (11. januar), 5; Dvije zagrebačke izložbe, 191 (22. februar), 9; Mali otok u naručju evjetova, 196 (3. maj), 5.

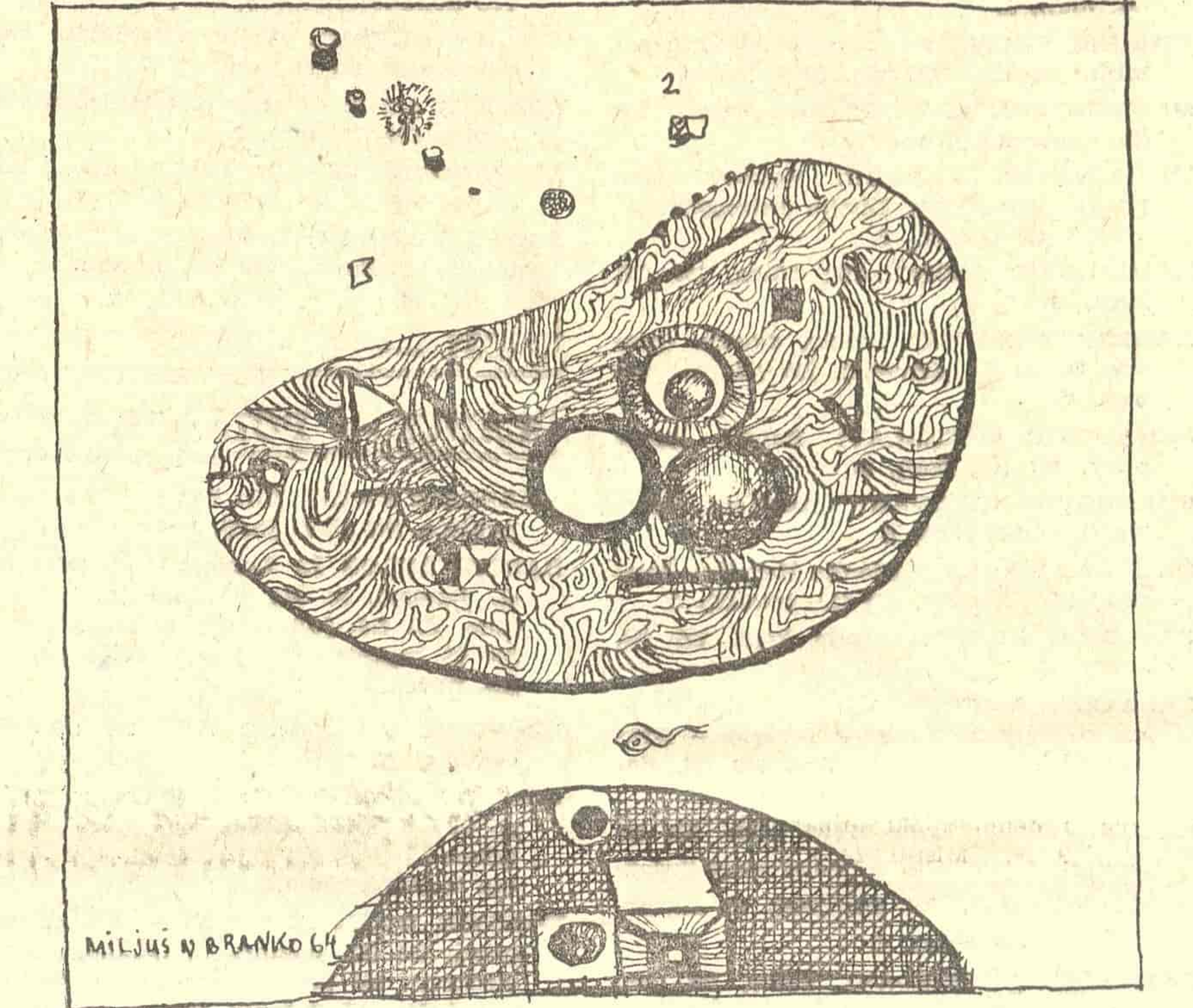
ROZIĆ VLADIMIR: Jedan pogled na prostoru slikarsku sezonu, 202 (26. jul), 7; Tapiserija ili slikarstvo, 204 (23. avgust), 4; Skulptura u slobodnom prostoru, 205 (6. septembar), 7; Izložba crteža, 203 (20. septembar), 4; Afan Ramić — Branko Protić — Ive Subić, 207 (4. oktobar), 4; Branko Stanković — Boža Prodanović — Slobodan Sotirov, 208 (18. oktobar), 5; Kroz beogradske galerije, 209 (1. novembar), 4; Kroz beogradske galerije, 210 (15. novembar), 4; Kroz beogradske galerije, 211 (29. novembar), 4; Kroz beogradske galerije, 212 (13. decembar), 7; Kroz beogradske galerije, 213 (27. decembar), 4.

POZORIŠTE

FILM — MUZIKA

BANDIĆ MILOŠ I.: Glumac je pesnik, 210 (15. novembar), 6—7.

VOLK PETAR: Poraz ćutanja. Povodom filma „Licem u lice“, 207 (4. oktobar), 7; Artizam i kaskaderi. Povodom filma „Samonikli“ Igora Pretnarca, 208 (18. ok-

leća“, 200 (28. jun), 4; Čutnja kao otpor i ćutnja kao kazna (Oskar Davičo, „Cutnje“, 201 (12. jul), 5; U krugu enciklopedijskih klasifikacija (Vida E. Marković, „Engleski roman XX veka“, 204 (23. avgust), 3; U svetu otuđenog čoveka (Branko Belan, „Lica otputovala, lica umrla“, 209 (1. novembar), 3; Tragom Eliotovih definicija kritike (T. S. Eliot, „Izabrani tekstovi“, 213 (27. decembar), 3.

TRIFKOVIĆ RISTO: Opora kantilena (Mak Dizdar, „Koljena za madonu“, 198 (31. maj), 3 (4); Ka punoj odgovornosti i društvenosti poezije (Slavko Leovac, „Drama poezije“, 203 (9. avgust), 3.

ČOČAK TOĐE: Novija jugoslovenska poezija, 188 (11. januar), 3; Intime Lojze Krakara (Lojze Krakar, „Cvet pelina“, 190 (8. februar), 3; Zlo i lepota ljubavi (Vesna Parun, „Bila sam dječak“, 196 (3. maj), 4; Zapis o dvojici (Veno Tauer, „Jednik prostosti“, Gregor Strliša, „Odisej“, 200 (28. jun), 3; Pesnik France Kosmač (France Kosmač, „Dom v vesolju“, 211 (29. novembar), 3.

SKRITICE BOŽIDAR: Nepotpuna antologija (Desanka Maksimović i Jara Ribnikar, „Savremena čehoslovačka poezija“, 188 (11. januar), 4.

SOP IVAN: Esej o Zmajevim pesmama za decu (Husejin Tahmišić, „U lepom krugu“, 201 (12. jul), 6; Hronika o Danilu (Derviš Sušić, „Ja Danilo“, 202 (26. jul), 3; Sto epigrama — ep (Gustav Krklec, „Izabrani epigrami“, 207 (4. oktobar), 3 (4); Dva romana šiptarskih pesnika (Sinan Hasani, „Grozde je počelo da zri“, Azem Skreljić, „Beli karavan“, 211 (29. novembar), 4.

LIKOVNA UMETNOST

AMBROZIĆ KATARINA: Pariska škola u Beogradu, 192 (8. mart), 4; Konjovićevi pasteli, 194 (5. april), 7; Jedna izuzetna izložba, 197 (17. maj), 4; Umetnost tapiserije, 201 (12. jul), 7; Neprestana radoznalost stvaraoća, Zorž Brak 1882—1963, 206 (20. septembar), 4; Konture savremene umetnosti. Pismo iz Pariza, 210 (15. novembar), 7; Nova skulptura Ane Bešlić, 212 (13. decembar), 7; Slikarstvo Vladimira Veličkovića, 212 (13. decembar), 7.

GLIGORIĆ VELIBOR: Dramatizacija pripevačke proze (Ivo Andrić, „Prokleta avlija“, 187 (1. januar), 8.

JEREMIĆ DRAGAN M.: Uspešan debi (Vuk Vučo, „Hladna gušćija džigerica“, 187 (1. januar), 9.

JOVANOVIĆ RASKO: Krleža na beogradskoj pozornici, 201 (12. jul), 3 (7); Drama na jednom koloseku. Dubrovnik o voga leta. Utisci sa XIV Letnjih igara, 205 (6. septembar), 10.

REDEP DRASKO: Dnevnik o Sterijinom pozorju, 198 (31. maj), 1 (5).

STEFANOVIĆ PAVLE: Savremene protivrečnosti u muzici Zagrebačkog bijenala, 198 (31. maj), 1 (10); „Vizantijski koncert“ Ljubice Marić, 199 (14. jun), 7; Dve pouke. Govoravanje Kijevske opere, 199 (14. jun), 7; Reč priznanja Festivalu savremene kamerne muzike u Radenci, 207 (4. oktobar), 5; Naši gosti na početku koncertne sezone, 208 (18. oktobar), 4 (7).

OSTALI ČLANCI — KOMENTARI — BELEŠKE — PISMA UREDNIŠTVU — NEKROLOZI

BALENTOVIĆ VJERA: Veza između Rada Drajića i E. Bagrjane, 187 (1. januar), 10—11.

BANDIĆ MILOŠ I.: Viktor Car Emin, 1870—1963, 196 (3. maj), 6.

BECIROVIĆ KOMNEN: Zak Prever o sebi..., 210 (15. novembar), 10.

BOJOVIĆ ILIJA: Realizam — matice savremene proze (Mihailo Lalić), 200 (28. jun), 1 (10).

GAVELA ĐURO: Naknadna napomena. Uz „Književne istoričare i kritičare“ I, II (izdanje SKZ i „Matice srpske“, 1963), 203 (9. avgust), 8.

DESPOTOVIĆ MOMČILO: Za nastavljivanje Vukovog djela, 193 (22. mart), 5.

DIMITRIJEVIĆ KOSTA: Kalambur članka „Objektivna štala“, 193 (3. maj), 2.

DOBRA ROKO: Jedna naknadna ispravka, 198 (31. maj), 5.

ĐINĐIĆ SLAVOLJUB: Problematični naslovi u jednoj najavljenoj ediciji „Prosvete“, 194 (5. april), 6.

ĐORĐEVIĆ BUDIMIR: Prisećanja uz „Prisećanja“, 198 (31. maj), 10.

ZAHAROV LAV: Smrt znamenite sovjetske književnice Galine Nikolajeve, 210 (15. novembar), 7.

ZORIĆ PAVLE: Njegoševa nagrada Laliću, 205 (6. septembar), 1.

IVANJ I IVAN: Obračun sa fašizmom — osnovna preokupacija istočno-nemačkih pisaca. Intervju sa generalnim sekretarom Saveza književnika D. R. Nemačke, 212 (13. decembar), 10.

IGNJATOVIĆ DRAGOLJUB S.: Odgovor M. Krajišniku, 213 (27. decembar), 10.

IGNJATOVIĆ MIODRAG D. — UROŠEVIĆ LJILJANA — SPASIĆ LJILJANA: U trouglu — književnost, kritika i nastava književnosti, 195 (19. april), 7.

JACIMOVIĆ MIODRAG: Ko se još plaši vila, 188 (11. januar), 8—9.

JOVANOVIĆ ZIVORAD P.: Zivorad Vukosavljević, 203 (9. avgust), 9.

JURKOVIĆ MARIJAN: Aleksandar Doždenko, 202 (26. jul), 7.

KARAKAŠ BRANKO: Danica Ručigaj, 205 (6. septembar), 7.

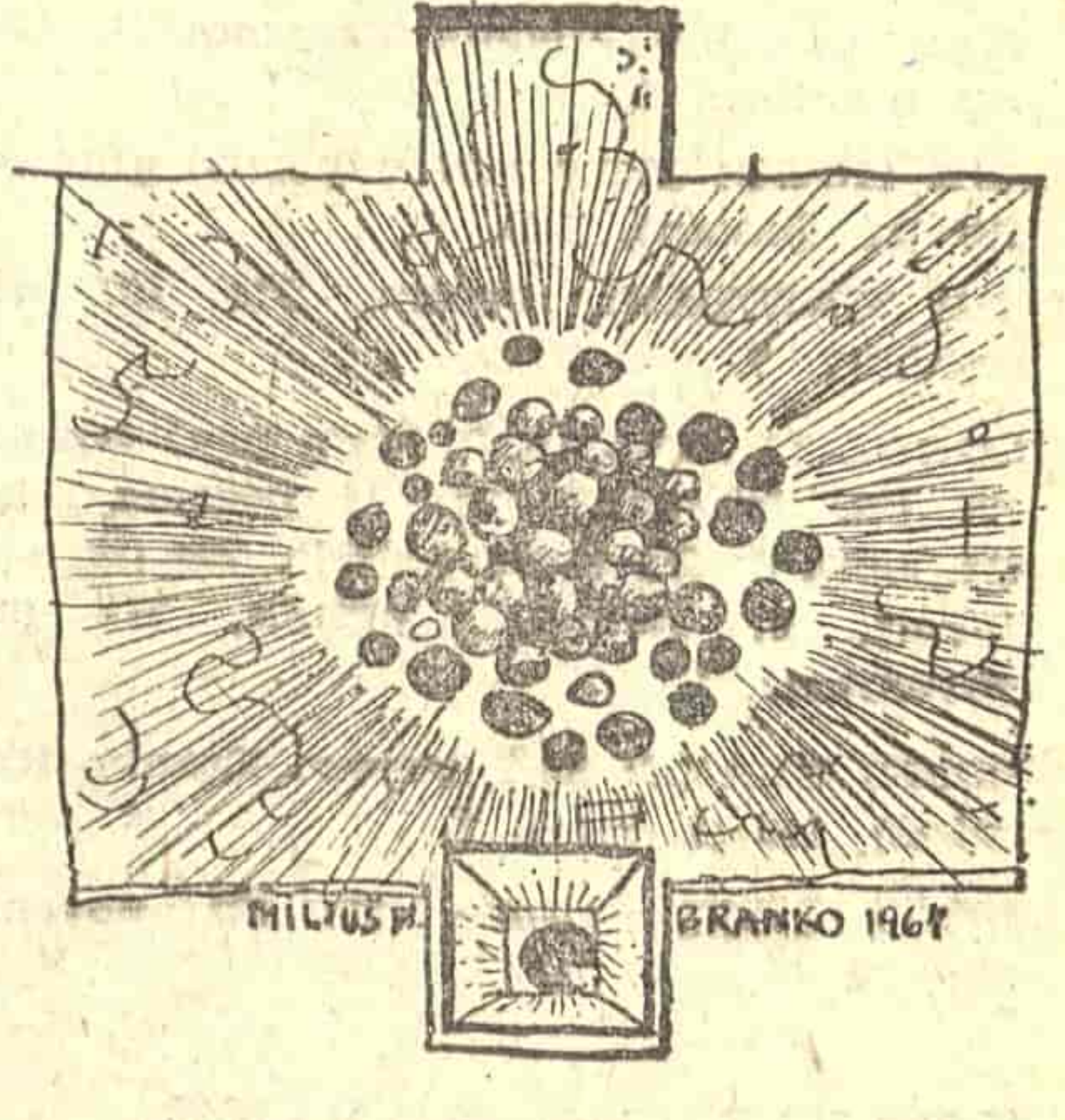
KOLAČKOVIĆ VASILJKA: Literatura i arhiva, 189 (23. januar), 5.

KOŠ ERIH: Nesporazumi oko satire. Razgovor s dobitnicima Oktobarske nagrade, 209 (1. novembar), 10.

KOŠIĆ NENAD: Biografske greške o Dušanu Vasiljevu, 197 (17. maj), 6.

KRAJISNIK MLAĐEN: Jedno impozantno neznanje, 213 (27. decembar), 10.

LEKIĆ AKSENTIJE: Tumačenje književnih rodova po školama, 193 (22. mart), 6—7.

PRILOZI OBJAVLJENI U KNJIŽEVNIM NOVINAMA U 1963. GODINI

MAKSIMOVIC MIODRAG: Ako ne znate ko je Sekspir, 202 (25. jul), 8.

MANDIC DRAGAN: Milanovčani i Nastasijević, 207 (4. oktobar), 6.

MARKOVIC RADOVOJE: Vuk narodu — narod Vuku, 191 (22. februar), 6.

MILENKOVIC BUDA: Vukov Tršić danas, 191 (22. februar), 4; Dokle će knjiga biti „sporedni“ artikl po knjizarama u nutrašnjosti, 193 (22. mart), 6.

MILOJEVIC LJUBOMIR: Knjizara ili baikalnica, 190 (8. februar), 10.

MOLOVIC JORDAN: Krupne sitnice, 191 (22. februar), 9.

MOMIROVSKI TOME: Volimo naš mrtvi grad, 204 (23. avgust), 10.

NIKOLIC MILOJE R.: O pismu Radoja Domanovića, 189 (25. januar), 4.

NIKOLIC RADOVOJ: Rafael Alberti, 198 (31. maj), 7.

NICOTA STEVAN N.: O književnom jeziku i književnom pravopisu, 190 (8. februar), 10; O tvorbi izvedenih reči, 193 (22. mart), 7.

PAVLOVIC ZIVOJIN: Mrtva tišina posle bure. Povodom sudjenja filmu „Grad“, 209 (1. novembar), 7 (10).

PAVLOVIC ST. D.: Konzervatori i muzealci — u Skoplje, 204 (23. avgust), 5.

POPOVIC BOGDAN A. — IGNJATOVIC DRAGOLJUB S.: Klasično u modernom ruhu. Razgovor sa Viljemom Zavodom, 187 (1. januar), 9.

POPOVIC BOGDAN A.: Oktobarska panorama pesnika, 209 (1. novembar), 5.

PROTIC PREDRAG: Diskusija o Stanislavskom, 207 (4. oktobar), 7.

PUVACIC DUSAN: Pobuna protiv seksa u američkom romanu, 189 (11. januar), 7; Oproštaj sa Robertom Frostom (23. III 1874 — 29. I 1963), 190 (8. februar), 9; Pisma Tomasa Mana, 191 (22. februar), 9.

RADOVIC BORISLAV: Veliko priznanje. Razgovor s dobitnicima Oktobarske nagrade, 209 (1. novembar), 10.

RAZBORSEK LUDVIKA: Kako prevode Andrića, 193 (22. mart), 10.

SARAJLIC IZET: Bulat Okudžava, 189 (25. januar), 4.

STEFANOVIC ALEKSANDAR V.: Ilijas Venezis — Današnja književnost je pretežno hroničarskog tipa. Razgovor s istaknutim grčkim književnikom, 201 (12. jul), 10; Savremeni španski roman, 202 (26. jul), 4; Jorgos Seferis. Ovogodišnji dobitnik Nobelove nagrade, 209 (1. novembar), 7; Problem pisaca Crnaca u SAD, 212 (13. decembar), 10; Jedan zadržani razgovor sa kritičarem Markom Sorerom, 213 (27. decembar), 8.

STEFANOVIC PAVLE: Za novo Skoplje, 203 (9. oktobar), 1 (7).

STOJANOVIC JUGANA: Književnost starog Meksika, 194 (5. april), 7.

TRAJKOVIC NIKOLA: Epoha odmanjivača, 196 (3. maj), 7.

UREDNIŠTVO: Dva pisma Ljubomira Nedića, 187 (1. januar), 5; Bez ulepšavanja stvari. Nepoznato pismo Radoja Domanovića o satiri, 188 (11. januar), 7; Polulinformacija kao informacija, 189 (11. januar), 10; Sta učiniti od Vukove proslave, 189 (25. januar), 1; Umetnost i društvena svest. Iz „Književnih novina“ 1962. godine, 190 (8. februar), 1; Karakter i uloga književne štampe u razgovoru učestvovali Predrag Palavestra, Dragan M. Jeremić, Jovan Hristić, Draško Redep, Slavko Leovac, Slavko Mihalić, Izet Sarajlić, Tomislav Ladan i Tanasije Mladenović, 191 (22. februar), 1—3; Prevoditelji o prevodenju, 204 (23. avgust), 1; Književnost u nastavi. Da se nadležni ipak sete, 207 (4. oktobar), 1; Zajednica evropskih pisaca i mogućnost dijaloga, 213 (27. decembar), 8—9.

ČOLAK TODE: Slavko Kolar 1891 — 1963, 206 (26. septembar), 10.

ŠESUN FEDOR: Mađarska poezija danas, 192 (8. mart), 6.

ZIVOT OKO NAS

BOZOVIC BOZIDAR: Onako uzgred, 187 (1. januar), 2; Onako uzgred, 188 (11. januar), 2; Onako uzgred, 189 (25. januar), 2; Onako uzgred, 190 (8. februar), 2; Onako uzgred, 191 (22. februar), 4; Onako uzgred, 192 (8. mart), 2; Onako uzgred, 193 (22. mart), 2; Onako uzgred, 194 (5. april), 2; Onako uzgred, 195 (19. april), 2; Onako uzgred, 196 (3. maj), 2; Onako uzgred, 197 (17. maj), 2; Onako uzgred, 198 (31. maj), 2; Onako uzgred, 199 (14. jun), 2; Onako uzgred, 200 (29. jun), 2; Onako uzgred, 201 (12. jul), 4; Onako uzgred, 202 (26. jul), 2; Onako uzgred, 203 (9. avgust), 2; Onako uzgred, 204 (23. avgust), 2; Onako uzgred, 205 (6. septembar), 2; Onako uzgred, 206 (20. septembar), 2; Onako uzgred, 207 (4. oktobar), 2; Onako uzgred, 208 (18. oktobar), 2.

MANOJLOVIC LJUBISA: Onako uzgred, 209 (1. novembar), 2; Onako uzgred, 210 (15. novembar), 2; Onako uzgred, 211 (29. novembar), 2; Onako uzgred, 212 (13. decembar), 2; Onako uzgred, 213 (27. decembar), 2.

NA MARGINAMA ŠTAMPE

BOZOVIC BOZIDAR: Elementi i organi, 198 (31. maj), 2.

TIMOTIJEVIC KOSTA: Parastos pod Sirom, 187 (1. januar), 8; Ružna reč, 189 (11. januar), 2; Galimatias ante portas, 189 (25. januar), 2; Protokola-tje, 190 (8. februar), 2; I čutanje je politika, 191 (22. februar), 4; Juče, 192 (8. mart), 2; Strane sveta, 193 (22. mart), 2; Objektivna štala, 194 (5. april), 2; Oglasi, 195 (19. april), 2; Kaiaburnja, 196 (3. maj), 2; Ne-potrebno prečrtati, 197 (17. maj), 2; Mlin za mak, 199 (14. jun), 2; Em uspeh, em ogroman, 200 (29. jun), 2; Strapanzle, 201 (12. jul), 4; Psi i kukavice, 202 (26. jul), 2; Tiraž nesreće, 203 (9. avgust), 2; Ugašena rubrika, 204 (23. avgust), 2; Sedma sila i sedma umetnost, 205 (6. septembar), 2; Otr u die srananen, 206 (20. septembar), 2; Jau, Pagvaš, 207 (4. oktobar), 2; Otrovana deca, 208 (18. oktobar), 2; Doktor Vlijctnam, 209 (1. novembar), 2; Grupica elemenata, 210 (15. novembar), 2; Atentat, 211 (29. novembar), 2; Ublca ne priznaje, 212 (13. decembar), 2; Lažu li svjedoci, 213 (27. decembar), 2.

15 DANA

br. 192 (8. mart), 2.
Algebra i harmonija; Mala dokumentacija kojoj se ne može veovati; Jezik poezije i odgovornost pesnika; Koliko smo (ne)pisмени; Mali i veliki narcisi.

br. 193 (22. mart), 1—2.
Dužnosti komunistu u oblasti kulture i umetnosti; Kriterijumi nacionalnih kultura; Polovina Jugoslovena ne čita dnevnu štampu; Jedna protivcrčna odluka ili šta se sve radi; Veber i Vebern (Pavle Stefanović).

br. 194 (5. april), 1—2.
Odgovornost pred potrebama društva; Karakter borbe mišljenja; Književnici komunisti o aktuelnim problemima u našem kulturnom životu; Nova teorija kritike u „Politici“ (Dragoljub S. Ignjatović); 300 čuda oko anonimnog pisma; Lečiti a ne sprečiti; Maloletni i neodgovorni; Cinjenice a ne prepričavanja.

br. 195 (19. april), 1—2.
Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije; Dotacije i namene dotacija; Pregled istorije SKJ; Umetnički i neumetnički uticaji; Počuvaj o „Gubilištu“; Misli svojom ili tuđom glavom.

br. 196 (3. maj), 1—2.
Sudsko ubistvo u Madridu; U tani — ljudska situacija 1963; Jubilej Miroslava Krležje; Književnici o Lenjinu; An Anthology of Modern Yugoslav Poetry.

br. 197 (17. maj), 1—2.
Sta je to šund; Matematika gladi; V. Ozerov o našoj književnosti; Milerov „Južni povratnik“ u Engleskoj; Dobar posao s dobrom knjigom ili „Ivan Denisovič“ u SAD; Mislim, čini mi se, konzumirati (Dragoljub S. Ignjatović).

br. 199 (14. jun), 1—2.
O idejnim promašajima u filmu; Poezija bez podrške (Dragoljub S. Ignjatović); Suprotnosti na kongresu slavista (Pavle Stefanović); Nezaboravno gostovanje Moskovske filharmonije u Beogradu (Branko Karakaš); Za koga se pišu doktorske disertacije.

br. 199 (14. jun), 1—2.
Edvard Kardelj: Kritika, nužna komponenta kulturnog stvaralaštva; Jovan Veselinov o zasranjivanjima u kulturi; Makedonsko pitanje i vizantijsko slikarstvo (Aleksandar V. Stefanović); Ispeci pa reci; Džems Boldvin o američkoj literaturi.

br. 200 (28. jun), 1—2.
Treći jugoslovensko-američki seminar (Aleksandar V. Stefanović); Ako nije mećena šta će nam Avgust (Nikola Trajković); Anonimne Culine ili o tajnim fudbalskim sporazumima; Mladi gnevni pesnik; Novi poljski nedeljnik „Kultura“ (Biserka Rajčić).

br. 201 (12. jul), 4 (10).
Zatvorena vrata nagrada za prevodioce (Aleksandar V. Stefanović); Priznanje delu Stojana Aralica (Katarina Ambrozić); Nagradeni i nenagrađeni (Božidar Božović); Program ideološkog rada u Sovjetskom Savezu; Ako ne znate ko je Sekspir; Beležnica jednog neurotičara.

br. 202 (26. jul), 1—2 (10).
O nesporazumima oko humora; Ka rešenju jednog naučnog problema (Predrag Protić); Sovjeti i Kinezi (Božidar Božović); Anketi o stripu (Predrag Protić); Kapi satiričareve žući; Kriza u likovnoj umetnosti ili posledica apsolutne slobode; Anketi o Njegoševoj nagradi; Tri generacije francuskih pisaca (Pavle Zorić).

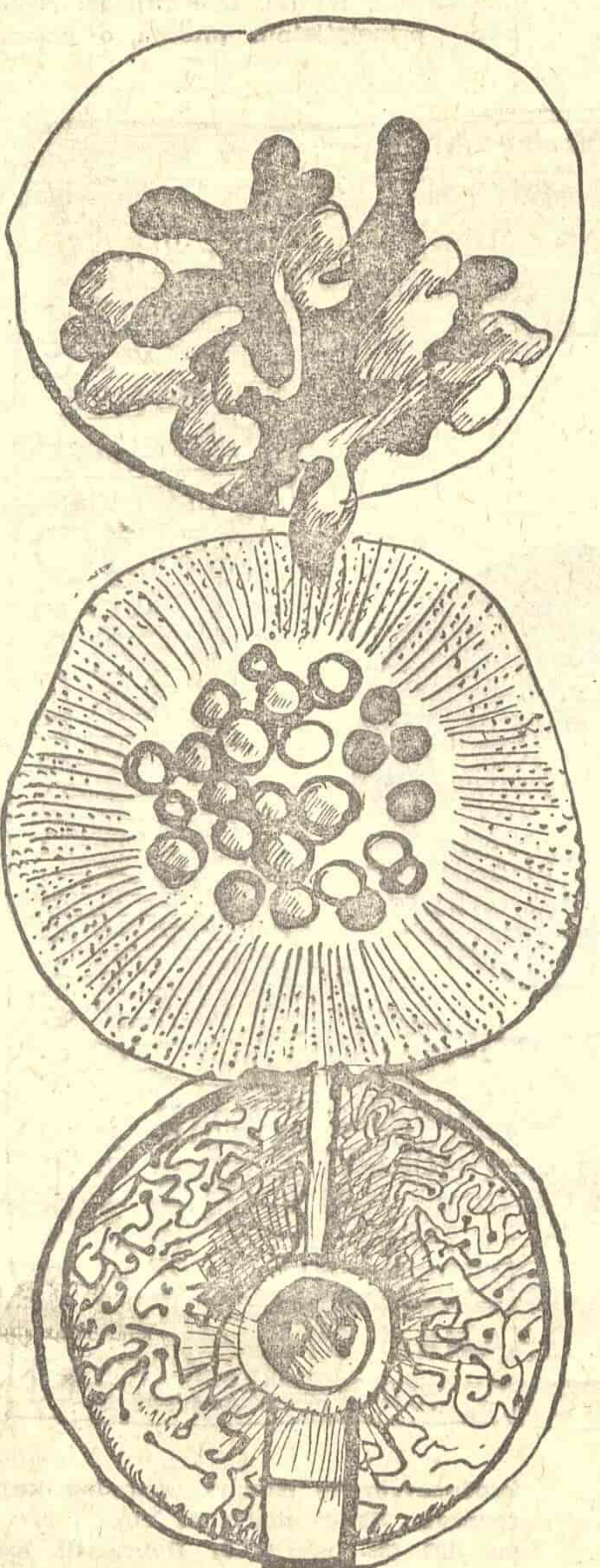
br. 203 (9. avgust), 1—2.
Jedna pesnička projekcija mladih; Knjige na lemaši; Covek i zemlja (Pavle Stefanović); Marsel Rejmon i moderna kritika (Pavle Zorić).

br. 204 (23. avgust), 1—2.
Lenjingradski razgovori o romanu (Dragoljub S. Ignjatović); Rasin i moderna kritika (Pavle Zorić); Mislimo, mislite, misle a — nije reč o glagolskoj promeni (Pavle Stefanović); Ko će kome (Bogdan A. Popović); Sta da mislimo o filmskim savetima.

br. 205 (6. septembar), 1—2.
Smrt Piva Karamatijevića (Vladimir Ržić); Kako ko piše; Umro Vsevolod Ivanov; U odbranu „putujućih“ Skopljanaca (Pavle Stefanović).

br. 206 (20. septembar), 1—2.
Mesto pisca u političkom životu; Memorijalna konferencija PEN kluba u Dubrovniku (Miloš I. Bantić); Svijet je knjiga otvorena; Da li je bilo podmićivanja.

br. 207 (4. oktobar), 1—2.
Rezultati „Telegramovog“ natječaja za kratki roman; Novi prilozii sovjetskoj teoriji književnosti (Pavle Zorić); Pi-

smo Ratka Dražovića; Sta otkriva „afera“ o korupciji filmske kritike.

br. 208 (18. oktobar), 1—2.
„Ne želim stanovati u novogradnji“; 75 godina T. S. Eliota (Bogdan A. Popović); Moravija o sebi i svome delu; Inicijative i prepreke (Bogdan A. Popović); Razgovori o filmu „Licem u lice“.

br. 209 (1. novembar), 1—2.
O mladoj generaciji; Polemika povodom strajilovskih diskusija nekih mladih intelektualaca; Knjiga na dnevnom redu; Priznanje poeziji (Miloš Jevtić); Komentar „Ekspresovog“ komentara.

br. 210 (15. novembar), 1—2.
Osmi međunarodni Sajam knjiga; Kultura i obrazovanje u statutima komunala; Knjižare i kulture; Marko Ristić o nadrealizmu i Momčilu Nastasijeviću; Jugoslovenska književnost u slovačkom časopisu; A Narodna biblioteka?

br. 211 (29. novembar), 1—2.
Smrt Džana Kenedija; Proslava stogodišnjice Filozofskog fakulteta u Beogradu; Osamdesetogodišnjica češkog Narodnog pozorišta u Pragu (Biserka Rajčić); Umro Oldos Haksli; Gonkur i Renodo; Pedesetogodišnjica Saveza bugarskih pisaca; Da li samo vest?

br. 212 (13. decembar), 1—2.
Kadrovski problemi univerziteta; Konferencija za štampu u Saveznom sekretarijatu za prosvetu i kulturu; Dva priloga u časopisu „Europa“ (Dragoljub S. Ignjatović); Sto dvadeset i pet godina od rođenja Agusta Senoe (Tode Čolak).

br. 213 (27. decembar), 2.
Gostovanje bugarskog teatra „Trudov front“; Otvoreno pismo Džeka Keruaka italijanskom sudu; Sudovi kao umetnički kritičari; Nagrada za novinsku kritiku.

PREVEDENI ESEJ

BELOU SOL: Zapečaćeno blago (prevela Mazalja Puvacić), 192 (8. mart), 8—9; Pisac kao moralista (preveo Dušan Puvacić), 197 (17. maj), 8—9; O neurednosti romansijera (prevela Maristela Matulić), 203 (9. avgust), 8—9.

BOLDVIN DZEMS: Istina i roman (preveo Dušan Puvacić), 202 (26. jul), 8—9.

BUTUL GASTON: Politika i kultura (preveo Nikola Trajković), 196 (3. maj), 8—9.

VINOGRADOV V. V.: Jezik lepe književnosti (preveo Jovan Janičijević), 206 (20. septembar), 8—9.

GULJELMI ANDELO: Avangarda i eksperimentalizam (preveo Tvrtko Kulenović), 210 (15. novembar), 8—9.

GSTAJGER MANFRED: Tehnička preorientacija lirike (preveo Aleksandar D. Popović), 211 (28. novembar), 8—9.

KARST ROMAN: Nepokretne skazaljke. Povodom 80-godišnjice rođenja Franca Kafke (preveo Aleksandar D. Popović), (22. mart), 8—9.

KASU ZAN: Mašta — „kraljica stvaralaštva“ (preveo Nikola Trajković), 193 (22. mart), 8—9.

KOSIK KAREL: Groteskni svet Haška i Kafke (prevela Biserka Rajčić), 207 (4. oktobar), 8—9.

KOT JAN: Nek se Rim utopi u Tifru (preveo Petar Vujičić), 195 (19. april), 8—9.

LAMBER ZAN-KLARANS: O jeziku i poeziji (preveo Dragoljub S. Ignjatović), 187 (1. januar), 10—11.

LANDMAN MIHAEL: „Tout finit par des chansons“ (preveli M. i D. Damjanović), 188 (11. januar), 8—9.

LEVI KARLO: Strah i hrabrost mitova (preveo Tvrtko Kulenović), 196 (3. maj), 8—9.

LOTREAMON: Iz Maldororovih pevanja (preveo Dragoljub S. Ignjatović), 189 (25. januar), 8—9.

MARI DZON MIDLTON: Kritički kredito (preveo Dušan Puvacić), 198 (31. maj), 8—9.

MARK VAN DOREN: Pesnici i oportunisti (prevela Maristela Matulić), 208 (18. oktobar), 9.

MAUC KURT: Govor boja u poeziji (preveo Aleksandar D. Popović), 194 (5. april), 8—9.

MEJLAH BORIS SOLOMONOVIC: Metafora kao element umetničkog sistema (preveo Oleg Ivanov), 212 (13. decembar), 8—9.

MILER HENRI: Odlomci o Seferisu (preveo Dušan Puvacić), 203 (1. novembar), 8—9.

ODN V. H.: Sudenje V. B. Jejtisu (preveo Dušan Puvacić), 205 (6. septembar), 8—9.

POLAN ZAN: Ključevi i suština poezije (preveo Nikola Trajković), 208 (18. oktobar), 8.

ROA KLOD: Dimenzije romana (preveo Dragoljub S. Ignjatović), 200 (23. jun), 8—9.

ROB-CERIJE ALEN: Kako ceniti one koji oceruju (preveo Nikola Trajković), 201 (12. jul), 8—9.

SPENDER STIVN: Moderniji i savremeniji (preveo Dušan Puvacić), 190 (8. februar), 8—9.

STARIKOVA JEKATERINA: Porodica i vreme (preveo Ivan Sop), 199 (14. jun), 8—9.

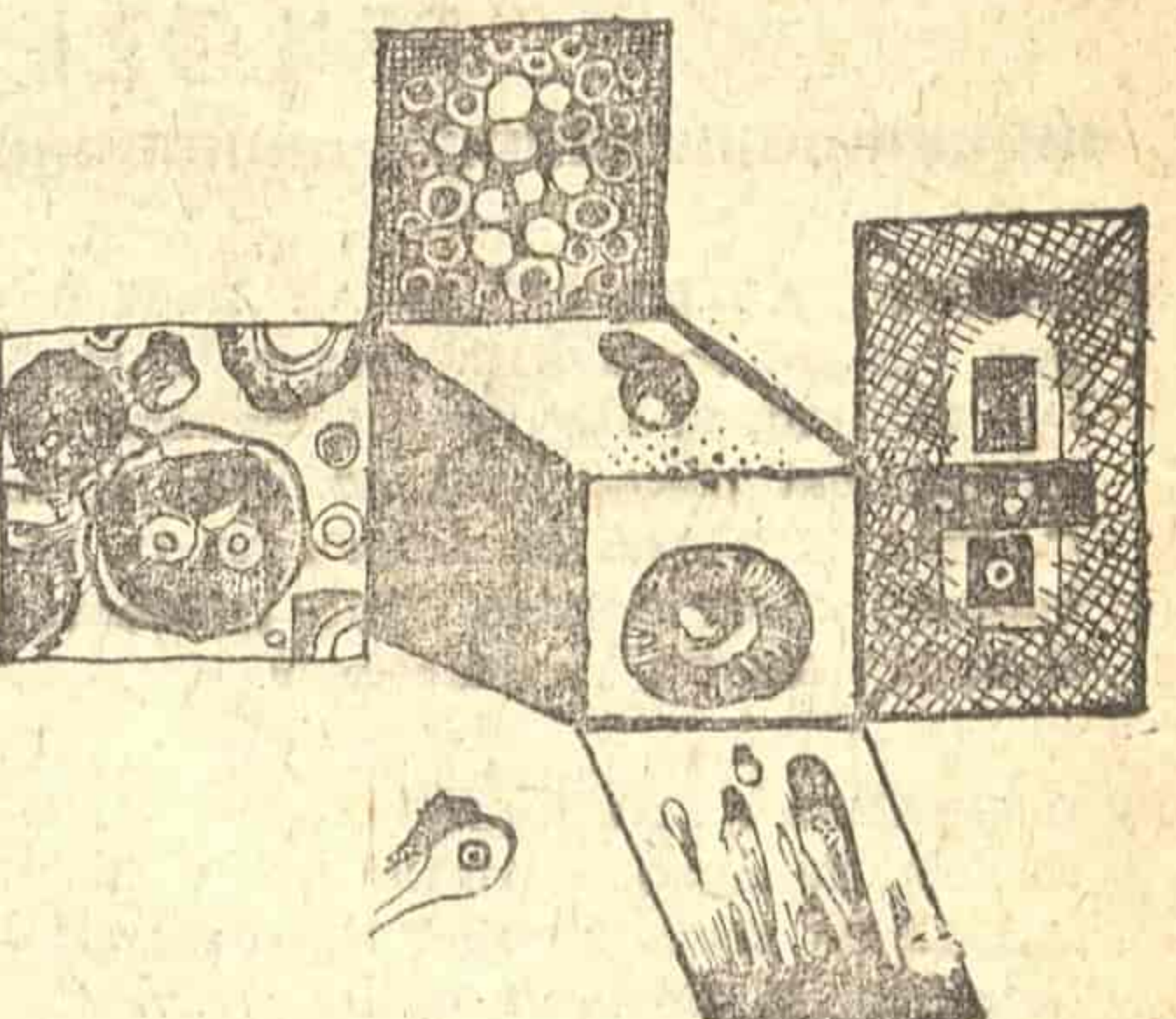
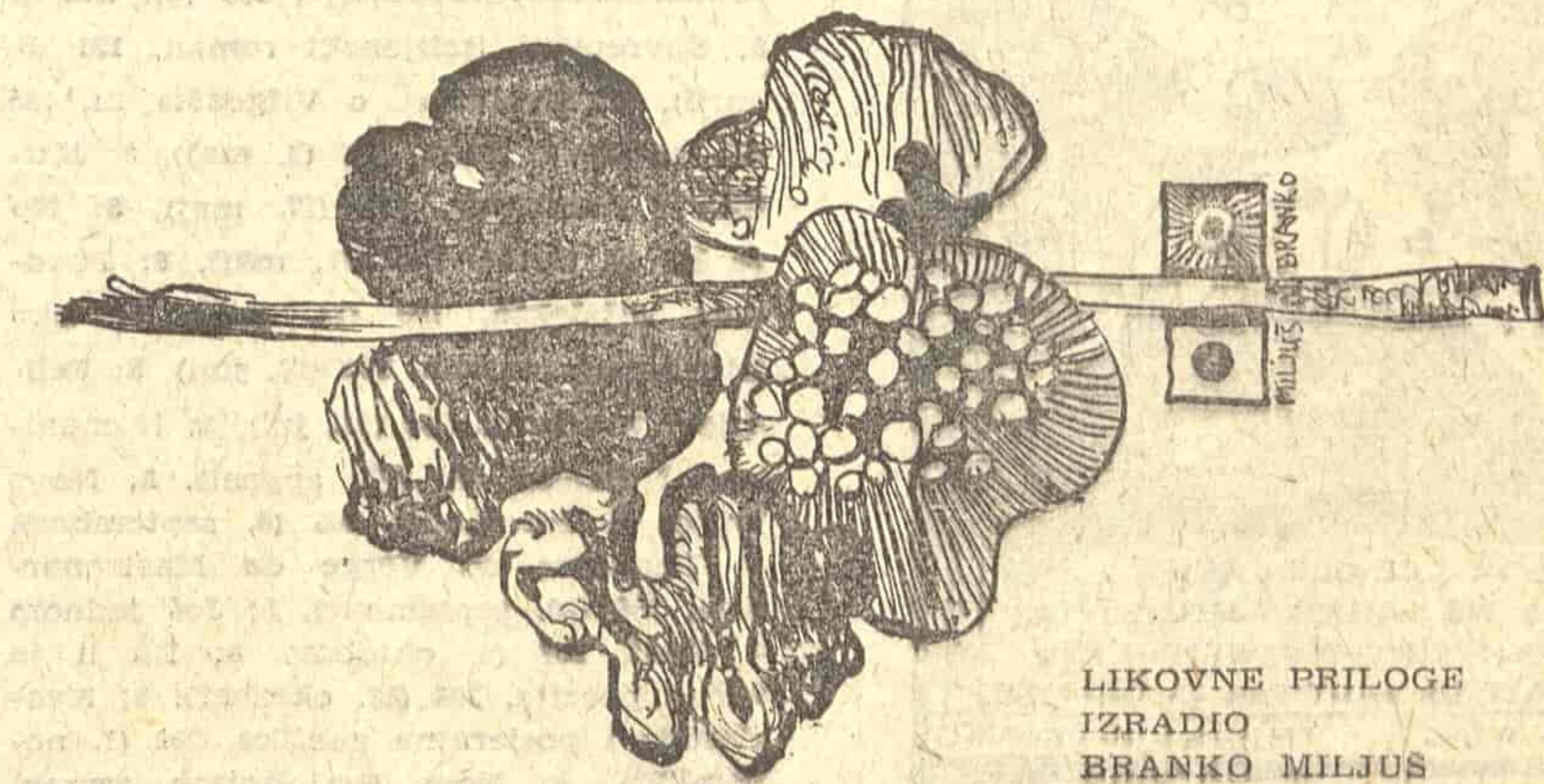
HAJEK JIRŽI: O pretpostavkama savremenog romana (preveo Miloš I. Bantić), 213 (27. decembar), 10—11.

SALDA F. KS.: Ličnost i delo (prevela Biserka Rajčić), 191 (22. februar), 8—9.

TEMA DANA

PUVACIC DUSAN: Novogodišnji osvrt unazad, 187 (1. januar), 12; Kultura u za-pečku, 188 (11. januar), 10; Na kraju književne godine, 189 (25. januar), 10.

UREDNIŠTVO: Društvena odgovornost, 190 (8. februar), 10. Kuda nas vode distributeri štampe, 191 (22. februar), 12; Duga i mučna istorija, 192 (8. mart), 10; Dve pozorišne teme, 193 (22. mart), 10; Slikari i vajar — umetnici ili zanatlije, 194 (5. april), 10; Da li će izdavači dobiti kredite, 195 (19. april), 10; Šund oko nas, 196 (3. maj), 10; Između

kulture i konjunktura, 197 (17. maj), 10; Kako smanjiti cene udžbenika, 198 (31. maj), 10; Intelektualizacija kulture ili treći Stražilovski susret, 199 (14. jun), 10; Jedan slučaj prosvetnog kriminala, 200 (28. jun), 10; Aktuelni razgovori o školstvu, 201 (12. jul), 10; Ekonomske stanarine i ekonomske plate, 202 (26. jul), 10; Povodom jednog filmskog sudjenja, 203 (23. avgust), 10; Kupujem kritičare, 205 (6. septembar), 10; Koga boli, 206 (20. septembar), 10; Godina knjige, 207 (4. oktobar), 10; Škole bez nastavnika, 208 (18. oktobar), 10; Umeti misliti dalje od sporta, 209 (1. novembar), 10; Njegovo Veličanstvo Uverenje, 210 (15. novembar), 10; Producenti strani i domaći, 211 (29. novembar), 10; Akademija i akademici, 212 (13. decembar), 10; Jedna novogodišnja želja, 213 (27. decembar), 12.

IZLOG KNJIGA

BLEČIĆ MILORAD B.: Vitjeslav Nezval, „Lanac sreće“, 206 (20. septembar), 9.

BOGDANOVIC STANOJLO: Dragoslav Nikolić-Micki, „Ispražnjena koža“, 193 (22. mart), 9; Bahut Vujkov, „Do neba drvo“, 213 (27. decembar), 11.

VOJVODIC RADOSLAV: Jevrem Brković, „Osobine noći“, 190 (8. februar), 9.

VOLK PETAR: Braslav Borozan, „Rediteljski komentari“, 211 (29. novembar), 9.

VRTUNSKI DUŠKO: „Španska lirika“, 211 (29. novembar), 9.

VUJACIĆ BORISLAV: Vukoman Džaković, „Antologija narodnih tužbalica“, 196 (3. maj), 9.

GLISIC MILIVOJE: Tomislav Ketig, „Prometej u povratku“, 191 (22. februar), 11.

DAMNJANOVIC MILAN: Ogiš Kont, „Kurs pozitivne filozofije“, 193 (22. mart), 9; M'hallo Đurić, „Problemi sociološkog metoda“, 197 (17. maj), 9.

DERETIĆ JOVAN: „Glasnik Etnografskog muzeja na Cetinju“, knj. III, 208 (18. oktobar), 9.

DRENOVAC NIKOLA: Đorde Radišić, „Pohorska legenda“, 187 (1. januar), 11.

DURIĆ OSTOJA: Jerži Anžejevski, „Velika nedelja“, 190 (8. februar), 9; Zak Lanžman, „Američki štakor“, 205 (6. septembar), 9.

ZAHAROV LAV: A. S. Puškin, „Evgenij Onegin“, 187 (1. januar), 11; Ilif i Petrov, „Nova Šeherezada“, 209 (1. novembar), 9.

ZORIC PAVLE: Dragutin Vujanović, „Svetlost je opaža“, 200 (28. jun), 9; Anri Troja, „Susret“, 207 (4. oktobar), 9.

IGNJATOVIC DRAGOLJUB S.: Saša Trajković, „Voleti“; Dimitrije Nikolajević, „Predeli“, 188 (11. januar), 9; Vasko Popa, „Ponoćno sunce“, 193 (22. mart), 9; Jevgenij Zamjatin, „Sever“, 197 (17. maj), 9; Ranko Petković, „Crna legija“, 199 (14. jun), 9; Dragoljub Janković, „Odlazak“, 201 (12. jul), 9; Rajko Sjekloča, „Iznenaditi reku“, 203 (9. avgust), 9; Zilijen Grak, „Tavni leptan“, 205 (6. septembar), 9; Vladeta Vuković, „Na medi vremena“, 211 (29. novembar), 9.

KOVACEVIC BOZIDAR: Dositej Obradović, „Sabrana dela“, knjiga I i II, 190 (8. februar), 9.

KRSTIC VASILJE: Dimitrije Đorđević, „Carinski rat Austro-Ugarske i Srbije 1906—1911“, 189 (25. januar), 9.

LAKICEVIC OGNJEN: Aleksandar Vojinović, „Bel breg“, 204 (23. avgust), 9.

MARKOVIC MILIVOJE: Marih Frančević, „Vitar u korenu“, 199 (14. jun), 9.

MILINCEVIC VASO: Stanoje Filipović, „Jan ko Veselinović“, 208 (18. oktobar), 9.

MILICEVIC JOVAN: Slavko Gavrilović, „Revolucija u Srems 1848—1849“, 207 (4. oktobar), 9.

MILJKOVIĆ ALEKSANDAR A.: Rudi Supek, „Psiho-sociologija radne akcije“, 200 (28. jun), 9; „Savremeni međunarodni radnički pokret“, 201 (12. jul), 9; A. C. Ejer, „Problem saznanja“, 209 (1. novembar), 9; dr Bogdan Sešić, „Nužnost i sloboda“, 212 (13. decembar), 9.

PEIĆ BRANKO: Zan Kokto, „Toma varalica“, 192 (8. mart), 9; Karlo Emilio Gada, „Ta gadna zbrka u ulici Merulana“, 194 (3. april), 9; Hartmut Bastijan, „Vrhunski putevi čovečanstva“, 194 (5. april), 9; Magda Isanos, „Zemlja svetlosti“, 196 (3. maj), 9; Wolfgang Ot, „Morski psi i male ribe“, 198 (31. maj), 9.

PETROV ALEKSANDAR: Florika Stefan, „Treća žena“, 189 (25. januar), 9; Mladen St. Đuričić, „Ođzakovići“, 209 (1. novembar), 9; Milutin Uskoković, „Čedomir Ilić“, 212 (13. decembar), 9.

PESIĆ RADMILA: Vladan Nedić, „Antologija jugoslovenske narodne lirike“, 192 (8. mart), 9.

PROTIĆ PREDRAG: Dimitrije Đorđević, „Milovan Milovanović“, 188 (11. januar), 9; Ludvig Hiršfeld, „Istorija jednog života“, 189 (25. januar), 9; Milutin Morača, „Ratni dnevnik“, 190 (8. februar), 9; Radmila Marinković, „Južnoslovenski roman o Trojici“, 194 (5. april), 9; Zvonko Komarica, „Arobovi bez sjena“, 195 (19. april), 9; Ježi Andžejevski, „Tama pokriva zemlju“, 196 (3. maj), 9; Bogdan Stopar, „Narkoza“, 197 (17. maj), 9; dr Dušan J. Popović, „Srbi u Vojvodini“, knj. III, 198 (31. maj), 9; Ilja Erenburg, „Hulio Hurenito“, 200 (28. jun), 9; Ivan Supek, „Proces stoleća“, 201 (12. jul), 9; Robert Valzer, „Jakob fon Gunten“, 202 (26. jul), 9; Đorđe Sp. Radojičić, „Jugoslovenska srednjevekovna književnost“, 203 (9. avgust), 9; Somerset Mom, „U starom zamku“, 204 (23. avgust), 9; Hans Verner Rihter, „Izgubljeno dostojanstvo“, 205 (6. septembar), 9; Zan Pari, „Džejs Džejs“, 206 (20. septembar), 9; Nevil Sut, „Slomljeni val“, 207 (4. oktobar), 9; Stanislava Adamić, „Suocenje“, 211 (29. novembar), 9; Vasko Popa i Đorđe Trifunović, „Domentijan“, 212 (13. decembar), 9.

PUVACIĆ DUŠAN: „Sljivni cvet u vazi od zlata“, 188 (11. januar), 9; Ugo Piro, „Tisuću izdaja“, 203 (9. avgust), 9.

RAJKOVIĆ RADOMIR: Gijom Apoliner, „Mudro oko“, 188 (11. januar), 9.

RAJČIĆ BISERKA: Roman Bratni, „Srećni mučenici“, 198 (31. maj), 9; Vsevid Ivanov, „Mongolija — zver divlja i nevesela“, 200 (28. jun), 9; Marek Hlasko, „Sledeći za raj“, 206 (20. septembar), 9; Boris Pasternak, „Povest jednog leta“, 210 (15. novembar), 9; Marija Dombrovska, „Noći i dani“, 213 (27. decembar), 11.

RISTOVIĆ ALEKSANDAR: „Starogrčki ljubavni epigrami“, 207 (4. oktobar), 9; Ivan Baranjek, „Zbižene obale“, 208 (18. oktobar), 9; Kosta Dimitrijević, „Pjesnik mačve“, 210 (15. novembar), 9.

SKOTI ĐAKOMO: Leopardi, „Lirika“, 210 (15. novembar), 9.

STEFANOVIĆ ALEKSANDAR V.: Viktor Nekrasov, „Kira Gilgorijevna“, 204 (23. avgust), 9.

TAHMIŠIĆ HUSEIN: „Izabrana dela Ivana Cankara“, 202 (26. jul), 9.

TRIFKOVNĆ RISTO: Zaim Topčić, „Crni snjegovi“, 195 (19. april), 9; Bulat Okudžava, „Zdrav bio, daće“, 198 (31. maj), 9; Dara Sekulić, „Grlom u jagode“, 200 (28. jun), 9.

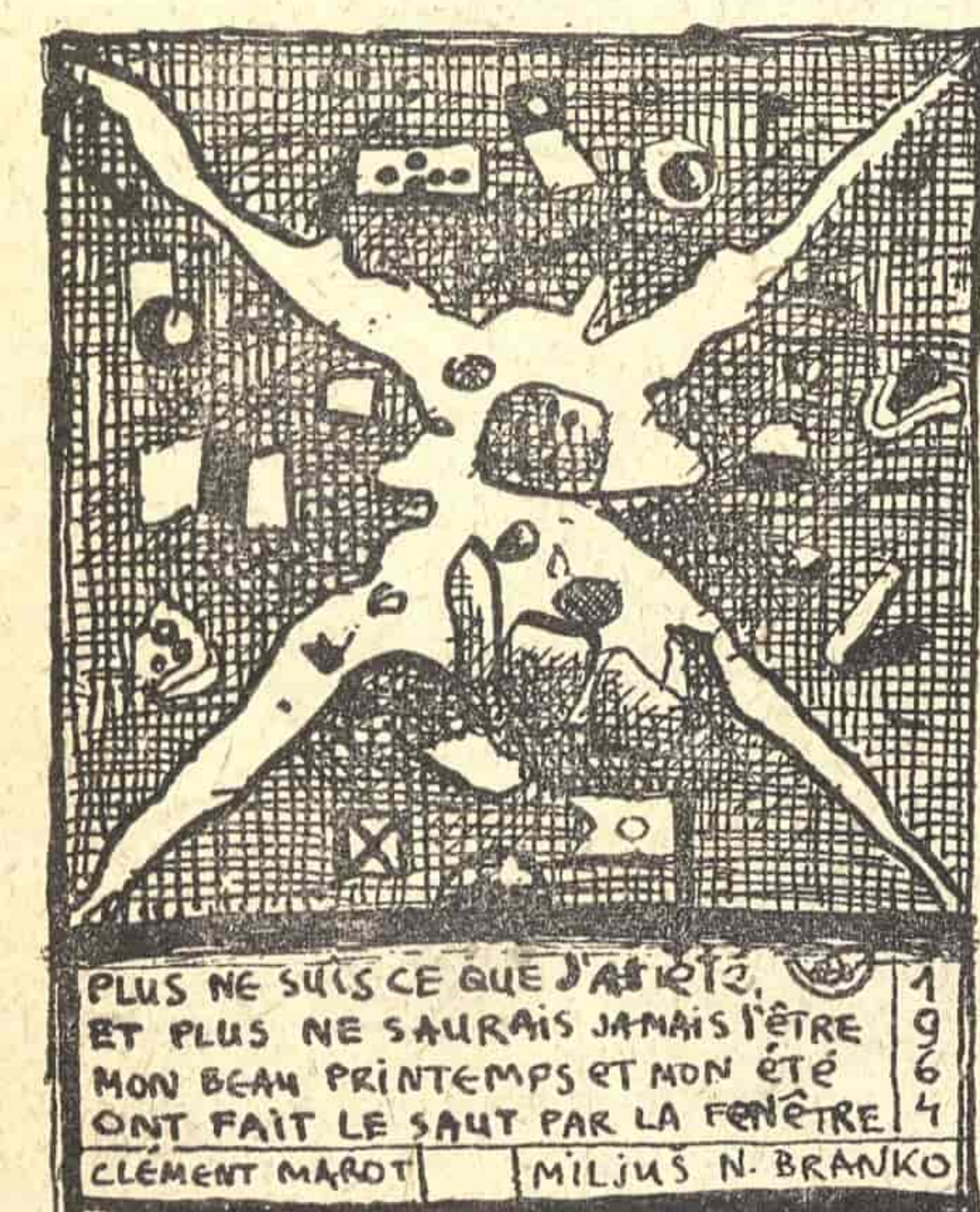
CULIBRK SVETOZAR: Dušan Nedeljković, „Filozof Rabindranat Tagora“, 192 (8. mart), 9.

CURIĆ HAJRUDIN: Sefik Bešlić, „Kalinovik“, 194 (5. april), 9; „Godišnjak pomorskog muzeja u Kotoru“, 195 (19. april), 9.

CERKEZ VLADIMIR: Teodosije Parezanović, „Partizanske vatre“, 191 (22. februar), 11.

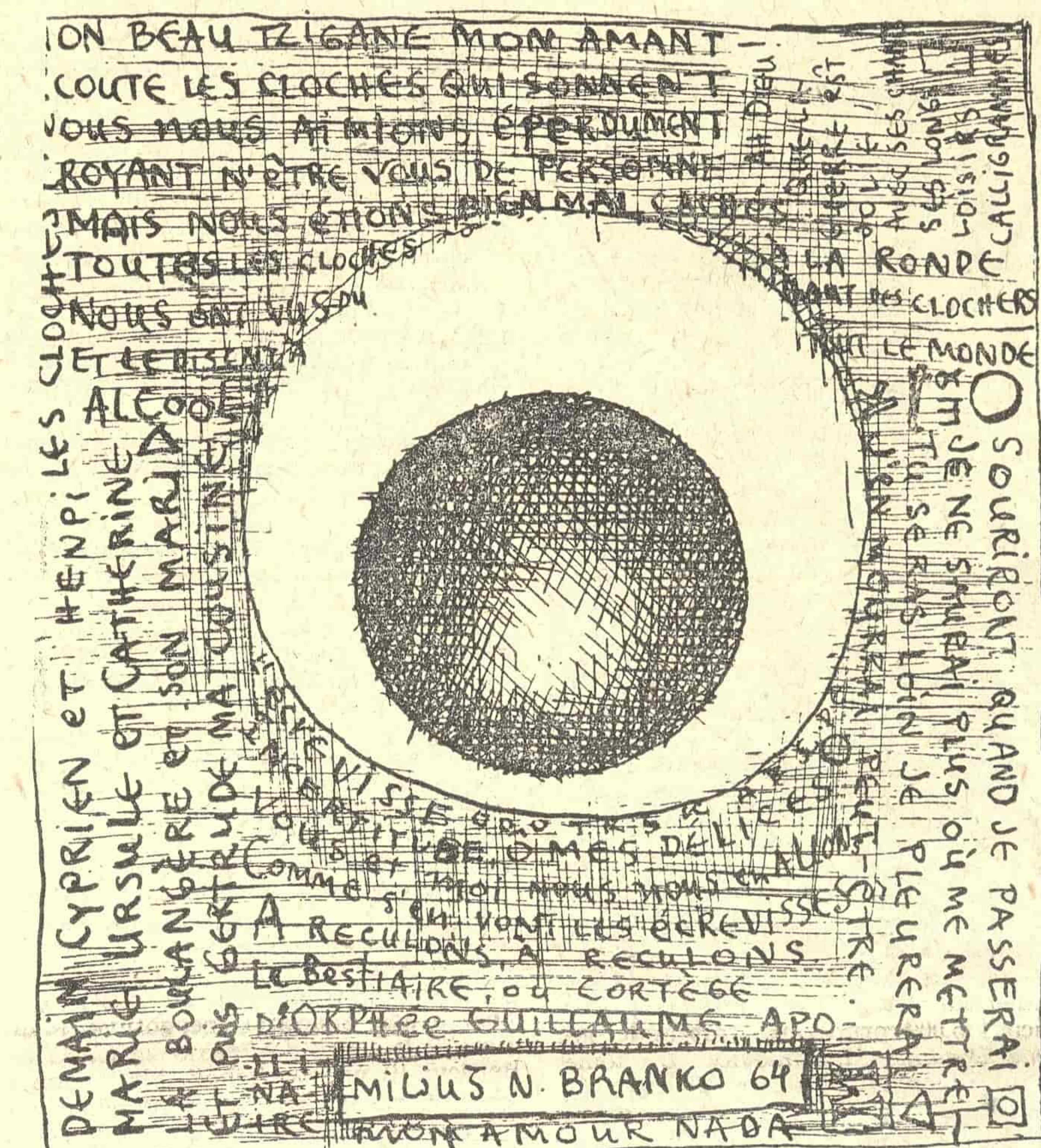
COVIĆ DIMITRIJE: Mitar Papić, „Pisana riječ u našem društvu“, 199 (14. jun), 9.

COLAK TODE: Mate Ganza, „Pjesme strpljenja“, 191 (22. februar), 11.

SAULIĆ JELENA: Vladan Nedić, „Sima Milutinović Sarajlija“, 187 (1. januar), 11.

SOP IVAN: Ante Svilčić, „Vlaga“, 187 (1. januar), 11; Petrus Borel, „Sampaver“, 188 (11. januar), 10; Vlada Urošević, „Znanje“, 191 (22. februar), 11; Ivan Raos, „Zalostni gospodin vrt“, 192 (8. mart), 9; Anđelko Vuletić, „Drvo s Paklenih vrata“, 193 (22. mart), 9; Valeri Larbo, „Ljubavnici, sretni ljubavnici“, 194 (5. april), 9; Rzdilf Hegelstange, „Igra Bogova“, 195 (19. april), 9; Zvonimir Popović, „Igre i naličja“, 196 (3. maj), 9; Prem Čand, „Jedna indijska ljubav“, 197 (17. maj), 9; Sana Tanasković, „Dan je moj posed“, 193 (31. maj), 9; Ivan Kušan, „Zagonetni dječak“, 199 (14. jun), 9; „Poljska“, 201 (12. jul), 9; Srećko Diana, „Okus ljeta“, 202 (26. jul), 9; Danilo Cović, „Kuća u masliniku“, 203 (9. avgust), 9; Pio Baroza, „Gospoda litalica“, 204 (23. avgust), 9; Branislav Crnčević, „Bosonogi i nebo“, 205 (2. septembar), 9; Vladimir Majakovski, „Novi oblak u pantalonama“, 206 (20. septembar), 9; Milivoje Ristić, „Neću da porastem“, 208 (18. oktobar), 9; Dragan Lukić, „Vagon prve klase“, 209 (1. no-

vembar), 9; Cedo Vuković, „Halo nebo“, 210 (15. novembar), 9; Džems Džons, „Pištolj“, 212 (13. decembar), 9; Alija Isaković, „Sunce o desno rame“, 213 (27. decembar), 11.

IZLOG ČASOPISA

BANDIĆ MILOŠ I.: Prikaz situacije u jugoslovenskoj književnosti, 205 (6. septembar), 8.

ZORIĆ PAVLE: Aspekti kritike posle 1920. godine, 204 (23. avgust), 8.

IGNJATOVIĆ DRAGOLJUB S.: Poezija za decu u čorsokaku, 188 (11. januar), 8; Rumunska proza i poezija u prošloj godini, 190 (8. februar), 8; Naša književna situacija danas, 192 (8. mart), 8; Đerd Lukač o staljinizmu, 193 (22. mart), 8; Put u nepostojeće, 195 (19. april), 8; Značaj i karakteristika slovenačkog prosvetiteljstva, 195 (19. april), 8; Mladi makedonski pesnici, 197 (17. maj), 8; Procvat kubanske književnosti, 200 (28. jun), 8; Kvalitativna evolucija srpskog realizma, 201 (12. jul), 8; Nov duh u mađarskoj književnosti, 202 (26. jul), 8; Zanaatstvo, majstorstvo, obdarenost, 205 (6. septembar), 8. Socijalistički realizam i modernizam, 207 (4. oktobar), 8; Pjesma je misao, 208 (18. oktobar), 8; Kuda ide francuska književnost, 211 (29. novembar), 8.

KULENOVIĆ TVRTKO: Banfi, Gelner i Merlo-Ponti, 192 (8. mart), 8; Degeneracija romantičarske revolucije, 193 (22. mart), 8; Savremeni italijanski roman, 194 (5. april), 8; Moravija o Vitgenštajnu, 195 (19. april), 8; Film, 196 (3. maj), 8; Kritika i industrija, 197 (17. maj), 8; Ko je K. E. Gada, 198 (31. maj), 8; Povodom dijalekta, 199 (14. jun), 8; Oko istorijskog romana, 200 (28. jun), 8; Felinijevi problemi, 202 (26. jul), 8; Humanizam i nauka, 204 (23. avgust), 8; Nova knjiga o Pirandelu, 205 (6. septembar), 8; Realizam od Verge do Mastronardija, 206 (20. septembar), 8; Još jednom o Gadi, 207 (4. oktobar), 8; Da li je večna poezija, 208 (18. oktobar), 8; Kva-zimodo i posleratna poetika, 209 (1. novembar), 8; Novi Pradolinijev roman,

210 (15. novembar), 8; Profil savremeni-ka, 211 (29. novembar), 8; Novo u filmu, 213 (27. decembar), 8.

MALOVIĆ DUŠAN M.: Čovečnost poezije, 187 (1. januar), 10; Savremeni čovek, 189 (25. januar), 8; U svetu dobrih osećanja, 190 (8. februar), 8; Dva lika estetskog u objektivnoj stvarnosti, 191 (22. februar), 10; Ideja i materija, 195 (19. april), 8; Pozorište — na avangardne pozicije vremena, 201 (12. jul), 8.

MLADENOVIĆ ŽIVOMIR: O radu Živomira Mladenovića, „Jovan Skerlić i Bugari“, 209 (1. novembar), 8.

PALAVESTRA PREDRAG: Nova serija „Kola“, 190 (8. februar), 8; Krležin jubilej, 206 (20. septembar), 8.

POPOVIĆ ALEKSANDAR Đ.: O funkciji pisca, 187 (1. januar), 10; Celokupno delo Vilhelma Lemana, 188 (11. januar), 8; Odnos između egzistencije i dela, 189 (25. januar), 8; Jugoslovenski pripovedači, 190 (8. februar), 8; Kavga koja ima smisla, 191 (22. februar), 10; Nekoliko principijelnih pitanja o pisanju

decembar), 8; Diskusija o dijalektici, 213 (27. decembar), 10.

PUVACIĆ DUŠAN: Srednji put u književnoj kritici, 187 (1. januar), 10; Unamunovi paradoksi, 188 (11. januar), 8; Priroda u indijskoj narodnoj poeziji, 190 (8. februar), 8; Jedan glas protiv Stejn-beka, 191 (22. februar), 10; Ihara Saka-kaku — jedan japanski klasik, 198 (31. maj), 8; Melkolm Kauli o Van Vik Brüksu, 200 (28. jun), 8; O uticaju filma na književnost, 202 (26. jul), 8; Ko je Džems Boldvin, 203 (9. avgust), 8; Interpretacija u kritici i nastavi, 204 (23. avgust), 8; Slavuj i moderni pesnici, 207 (4. oktobar), 8; Pornografija u literaturi, 208 (18. oktobar), 8.

RAJČIĆ BISERKA: Situacija poljske literature, 187 (1. januar), 10; Najmlađa češka poezija, 188 (11. januar), 8; O jugoslovenskoj savremenoj literaturi, 189 (25. januar), 8; Leon Kručkovski i poljska drama, 191 (22. februar), 10; Aktuelnost Eduarda Urksa, 192 (8. mart), 8; O memoarima Stefana Zeromskog, 193 (22. mart), 8; Kulturna saradnja socijalističkih zemalja, 194 (5. april), 8; O čemu je pisao Franc Kafka, 195 (19. april), 8; Mistika i razum, 196 (3. maj), 8; Zadatak pisca danas, 196 (3. maj), 8; Uspeh novog Ivaškovićevo delo, 198 (31. maj), 8; Treći kongres čehoslovačkih pisaca, 199 (14. jun), 8; Seks, anarhija, književnost, 200 (28. jun), 8; Majakovski i češka marksistička kritika tridesetih godina, 202 (26. jul), 8; O savremenoj poljskoj komediji, 204 (23. avgust), 8; Duhovni život generacije Kolumba, 206 (20. septembar), 8; „Slovensky prehléd“ o nama, 206 (20. septembar), 8; O filozofiji, Pिकासu i Kafki, 207 (4. oktobar), 8; Kongres slavista u Sofiji, 208 (18. oktobar), 8; „Kriminal“ i kultura masa, 210 (15. novembar), 8; Buntovnik Alber Kami, 211 (29. novembar), 8; O teoriji odraza i funkciji umetnosti, 212 (13. decembar), 8; Strindbergova igra sna i košmara, 213 (27. decembar), 10.

SAVOV GANCO: Zaštita prava eksperimenta 194 (5. april), 8; Problemi bugarske satire, 197 (17. maj), 8; Mlada bugarska beletristika i herojsko u životu, 210 (15. decembar), 8.

STEFANOVIĆ ALEKSANDAR V.: Proza Vilijama Goldinga, 212 (13. decembar), 8;

TRAJKOVIĆ NIKOLA: Današnja kriza romana, 187 (1. januar), 10; Da li je apstraktna umetnost mrtva, 188 (11. januar), 8; Bilans jedne književne godine, 189 (25. januar), 8; Čudo sa „džepnom knjigom“, 190 (8. februar), 8; Jonesko u novom obliku, 192 (8. mart), 8; Sekspir — prorok našeg vremena, 193 (22. mart), 8; Zid i Klodet u naše vreme, 194 (5. april), 8; Vreme velike obmane u umetnosti, 196 (3. maj), 8; Da li je književnost nepotrebna, 197 (17. maj), 8; Načovek i automat, 199 (14. jun), 8; Kuda ide američki roman, 204 (23. avgust), 8; Šta je pesnik, 206 (20. septembar), 8; Reči, 209 (1. novembar), 8; Naden je završek Kafkinog romana „Zamak“, 210 (15. novembar), 8; Poslednji intervju sa Garsijom Lorkom, 211 (29. novembar), 8; Dada, dada, dada, 212 (13. decembar), 8.

COLAK TODE: O demokratizaciji, debirokratizaciji, decentralizaciji i integraciji 187 (1. januar), 10.

NEPREVEDENA KNJIGA

BANDIĆ MILOŠ I.: Alexander Matuška, „Čovek protiv skaze“, 213 (27. decembar), 11.

ZIVANCEVIĆ MILORAD: Wodzimierz Kot, „Dramat polski na scenach chorwackich i serbskich“, 198 (31. maj), 9.

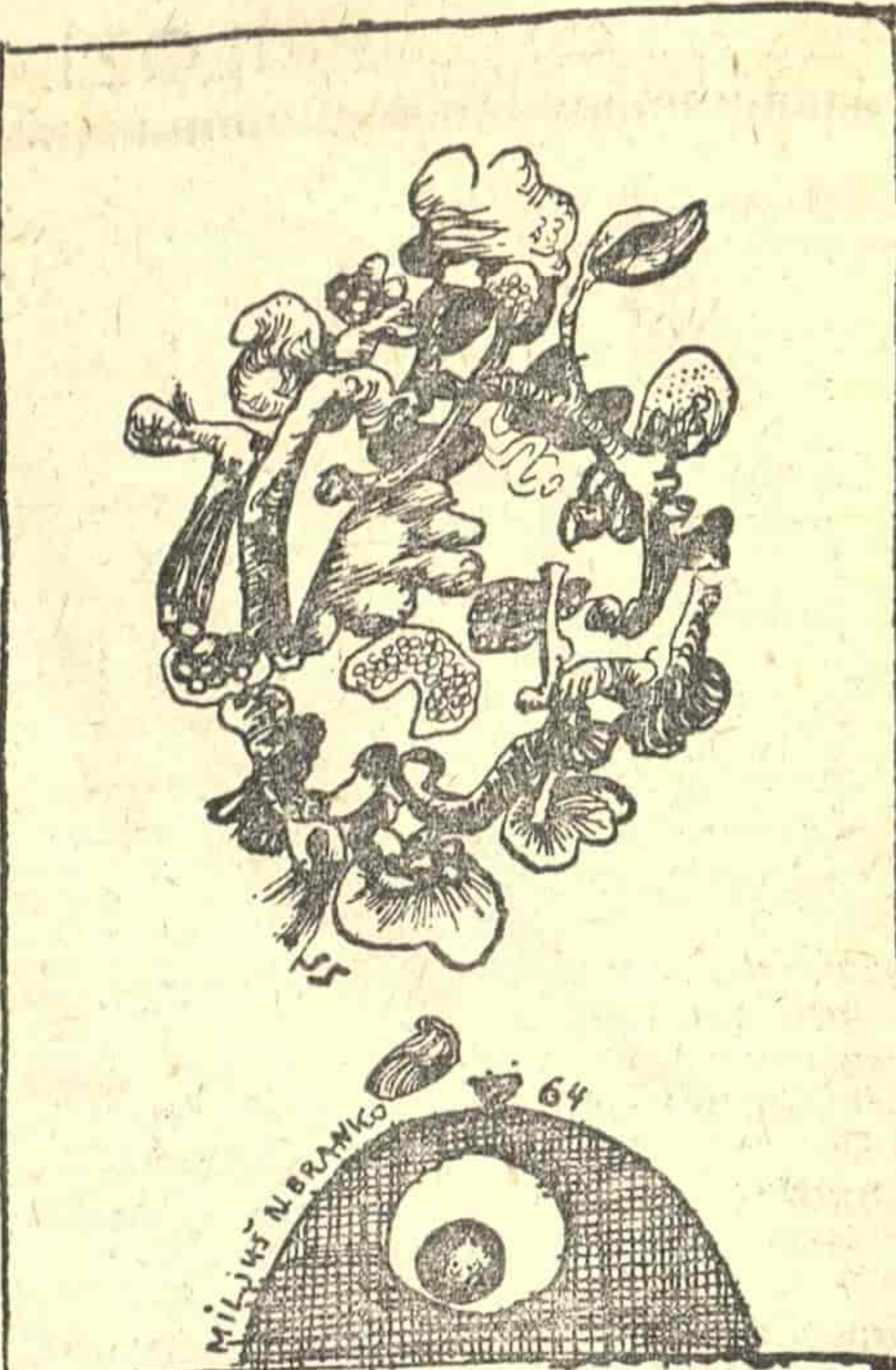
ZAHAROV LAV: Mihail Bulgakov, „Pjesi“, 192 (8. mart), 9.

IVANJI IVAN: Günther Grass, „Hundejahre“, 208 (18. oktobar), 9.

JANIČIJEVIĆ JOVAN: B. Mellah, „Hudostvennoe mišljenje Puškina kak tvorčeskij process“, 202 (26. jul), 9; Viktor Astafjev, „Zvezdopad“, 207 (4. oktobar), 9; Juhan Smmul, „Ledovaja kniga“, 211 (29. novembar), 9.

JEREMIĆ DRAGAN M.: Regina Minde, „Ivo Andrić“, 190 (8. februar), 9.

JURKOVIĆ MARIJAN: Evg. Jevtušenko, „Nežnost“, 189 (25. januar), 9.

MUSIC SRDAN: Alberto Moravia, „L'automata“, 200 (28. jun), 9; Karlo Emilio Gadda, „La cognizione del dolore“, 212 (13. decembar), 9.

POPOVIĆ ALEKSANDAR Đ.: Olga W. Vickery, „The Nouvels of William Faulkner a Critical Interpretation“, 187 (1. januar), 11; Wolfgang Kayser, „Das sprachliche Kuntwerk“, 188 (11. januar), 9; Ernst Fischer, „Von Grillparzer zu Kafka“, 197 (17. maj), 9; Tersanszky J. Jenő, „Nagy Arnyakrol bizalmasan“, 201 (12. jul), 9; Dumitru Radu Popescu, „Umbrela de soare“, 209 (1. novembar), 9.

PUVACIĆ DUŠAN: Nada Čurčija-Prodanović, „Ballerina“, 204 (23. avgust), 9.

RAJČIĆ BISERKA: Julia Hartwig, „Apolinaire“, 203 (9. avgust), 9.

RAMU OSVALD: Giancarlo Vigorelli, „Il Gesnita Probito“, 205 (6. septembar), 9.

SAVOV GANCO: Bojan Ničev, „Branislav Nušić“, 193 (22. mart), 9.

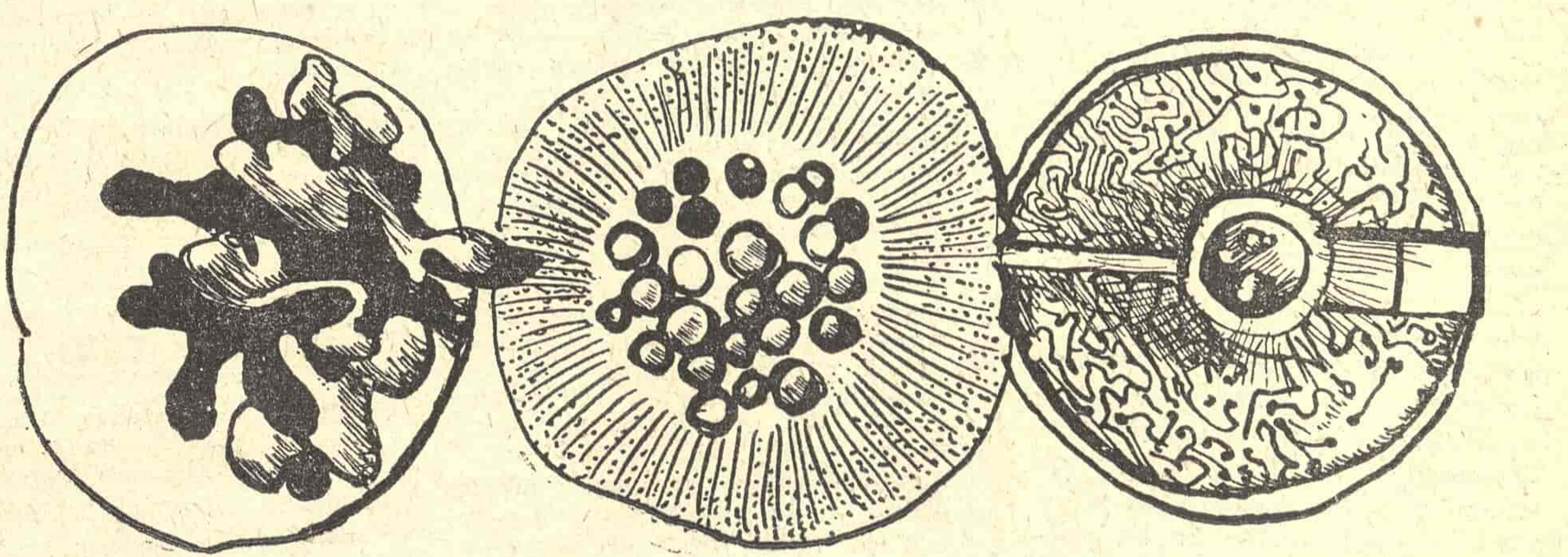
SKOTI ĐAKOMO: Aleksandar Stipčević, „L'arte degli Illiri“, 196 (3. maj), 9.

STEFANOVIĆ ALEKSANDAR V.: Jasar Kemal, „Ince Memed“, 191 (22. februar), 11; Erich Fried, „Ein soldat und ein madchen“, 194 (5. april), 9; William Styron, „Set This House on Fire“, 195 (19. april), 9; V. S. Naipaul, „A House for Mr. Biswas“, 199 (14. jun), 9; John Updike, „Rabbit, run“, 206 (20. septembar), 9; John Brain, „Life at the Top“, 210 (15. novembar), 9.

LIKOVNI PRILOZI

I VINJETE

Babić Ljubo (br. 201): Bereznički Klejstut (br. 210); Bešlić Ana (br. 212); Bogojević Slavoljub (br. 196, 206); Brak Zorž (br. 206); Burgkmair Hans (br. 210); Veličković Vladimir (br. 209); Vozarević Lazar (br. 191, 199, 209); Vujaklija Lazar (br. 204); Galović-Protić Olivera (br. 204); Glavurčić Miro (br. 202); Dimitrijević Dragan (br. 189); Dimitrijević Milo (br. 201, 208, 213); Dobrović Petar (br. 201); Dugonjić Tomislav (br. 204); Zorić Milica (br. 204); Ivanjicki Olga (br. 198, 212); Ignjatović Petar (br. 208); Isakov Đorđe (br. 202, 213); Jokić Zoran (br. 205); Jocić Vida (br. 209); Karamatijević Pivo (br. 205); Karanović Boško (br. 204); Koljesar Julijan (br. 193); Konjović Milan (br. 194); Koco Dimiče (br. 204); Krathovil Jovan (br. 204); Kršić Bogdan (br. 209); Logo Oto (br. 209); Marić Diško (br. 195); Maskareli Mario (br. 190); Miljus Branko (br. 212); Mišić Saša (br. 209); Moric Ferenc (br. 188); Omčikus Branko (br. 210); Petrović-Dimitrijević Evgenija (br. 192, 203); Pomorišac Vasa (br. 207); Prvulović Nadežda (br. 194); Pregelj Marij (br. 197); Protić Branko (br. 207); Risimović-Risim Boško (br. 195, 209); Rodić Mateja (br. 204); Soldatović Jovan (br. 209); Soretić Fedor (br. 209); Stanković Milić (br. 211); Stijović Risto (br. 209); Stojanović-Sip Dragoslav (br. 187, 188, 213); Stojanović Duško (br. 204); Stojić Vujin (br. 209); Tabaković Ivan (br. 209); Til Dragutina (br. 193); Čemalović-Peri Emira (br. 188); Čirić Miloš (br. 209); Džumhur Zuko (br. 191, 200, 207).

Jubilej bugarske književnosti

DUALIZAM UGA BETIJA

Povodom desetogodišnjice smrti

Krajem novembra prošle godine u Sofiji je održana velika svečanost: proslavljena je pedesetogodišnjica osnivanja Saveza bugarskih književnika. U mnogim zemljama književnici ni danas nemaju svoje organizacije, a verovatno je da nema nijednog udruženja pisaca u svetu sa tako dugim trajanjem kao što je bugarski Savez.

Prvi pokušaji udruživanja bugarskih književnika počeli su još 1894. godine, ali tek uspešan 1913. godine stvoren je Savez bugarskih pisaca, koji je od tada neprekidno radio sve do danas. Ovaj Savez je isprva imao pretežno profesionalni karakter, nastojeći da zaštiti interese pisaca i brani njihova prava, ali se, tokom svog poluvekovnog rada, nužno morao sukobiti s mnogim društvenim problemima Bugarske, prema kojima je po pravilu zauzimao progresivan stav. Njegov rad je, pod rukovodstvom tako velikih pisaca kao što su Ivan Vazov i Elin Pelin, bio uvek tesno povezan s težnjama bugarskog naroda i nije izneverio njegovu veru u književnost kao moćno sredstvo u borbi za napredak.

Najteže dane Savez bugarskih pisaca je preživljavao u vreme reakcije na opštenarodni ustanak, posle 1923. godine. Boreći se protiv fašističkog terora, on je pokrenuo niz akcija kojima je jasno posvedočio da je na strani ugnjetenih, a ne na strani ugnjetača. Grupa najneprednijih pisaca (Ljudmil Stojanov, Georgi Karaslavov, Orlin Vasilev, Angel Todorov, Slavčo Vasev, Mladen Isajev, Lamar itd.) organizovala je 1932. godine Savez radničko-borbenih pisaca, zauzimajući još oštiji kurs prema monarho-fašističkoj vladi, ali je on zato posle dve godine zabranjen. Oko 1939—1940. niz pisaca iz ove grupe uključio se u rad Saveza bugarskih pisaca, u kome su napredni pisci predstavljali većinu i onemogućavali sve akcije bugarskih reakcionarnih krugova. Jedna od najsmelijih akcija predstavnika Saveza jeste pismo koje su 1940. godine neki napredni pisci predstavljali većinu i onemogućavali sve akcije bugarskih reakcionarnih krugova. Jedna od najsmelijih akcija predstavnika Saveza jeste pismo koje su 1940. godine neki napredni pisci predstavljali većinu i onemogućavali sve akcije bugarskih reakcionarnih krugova. Jedna od najsmelijih akcija predstavnika Saveza jeste pismo koje su 1940. godine neki napredni pisci predstavljali većinu i onemogućavali sve akcije bugarskih reakcionarnih krugova.

Za vreme drugog svetskog rata Savez pisaca je nastojao da u teškim uslovima omogući što veću relativnu slobodu svom narodu, boreći se protiv militarizma, progona Jevreja i širenja šovinističke propagande. Pisaci su čak izdaval i ilegalni književni list „Patriota“, u kojem su narodu otkrivali zločine fašističke vlade i njenih organa i zadahnivali mu veru u pobjedu naprednih snaga.

Posle oslobođenja, u jednom pismu Saveza pisaca Georgi Dimitrov je izrazio nadu da će pisci iskoristiti mogućnosti koje im pruža socijalistička zajednica, jer je bugarskom narodu savremena književnost potrebna kao hleb i voda. Ovakav stav velikog državnika bio je od koristi bugarskoj književnosti, ali posle njegove smrti došao je, na žalost, period kulta ličnosti, koji je mnogo štetio stvaralačkom razmahu bugarske književnosti. Danas se ona, međutim, razvija u znatno većoj stvaralačkoj slobodi.

Od svih rodova književnog stvaranja, čini mi se da je savremena bugarska poezija postigla najviše uspeha. Bugarski narod je narod pesnika: poezija je nešto što svi stvaraju i što svakoga interesuje. Zato se pesnici najviše cene i izazivaju najviše pažnje: od Elisavete Bagrjane i Nikole Furnadžijeve, preko Lamara, Dimitra Panteljejeva, Veselina Andrejeva, Valerija Petrova i Veselina Hančeva, do Blage Dimitrove i prerano izgubljenog Penja Peneva, pesnici su neka vrsta narodnih idola. Svake godine se slavi Dan poezije, koji se pretvara u opštenarodno slavlje, a svakog ponedeljka u jednoj velikoj sali u Sofiji nastupaju pesnici tri generacije. Traži pesničkih zbirki se dižu do nekoliko hiljada, sve više raste broj klubova prijatelja poezije širom zemlje, održavaju se stalni konkursi za recitovanje poezije, a uskoro će, verovatno, biti otvoreno i „Pozorište poezije“. Sve to stvara vrlo povoljnu klimu za pesničko stvaralaštvo.

Dugo vremena, kao i kod nas, roman je kao književni rod predstavljao težak zadatak za bugarske pisce. Danas, posle pojave trilogije Ivan Kondarev Emilijana Staneva Duvana Dimitra Dimova, više romana Ljudmila Stojanova i Georgi Karaslavova i Porodične tača Kamena Kalčeva, u bugarskoj književnosti romani predstavljaju umetnički najvredniji i najplodniji književni dela.

U kritici i esejistici vrlo marljivo radi veliki broj vrednih poslenika. Među teoretičarima najistaknutije mesto zauzimaju vrlo aktivni akademik Todor Pavlov i Georgi Dimitrov-Coškin, a od kritičara se ističu značajnim

prilozima istoriji i savremenoj književnosti Georgi Canev, Pantelje Zarev, Ivan Ruž, Boris Delčev, Veče i Josifov, a takođe i Nikolaj Dončev kao veliki poznavalac romanskih književnosti.

Bugarska drama, izgleda, zaostaje za drugim književnim radovima. Sem retkih izuzetaka, kao što je, na primer, drama *Carstva milost* Kamena Zidarova, malo je drama koje su se nametnule pozornicima kao nesumnjiva vrednost. Situacija se nije bitno promenila ni kada su se neki pisci pripovedne proze bacili na pisanje drama: Dimov je napisao tri drame, ali bez većeg uspeha. Možda izvesno ohrabrenje pruža Georgi Markov svojom dremom *Gospoda gospodina trgovca sirom*.

Savez bugarskih pisaca je složena i vrlo dobro organizovana institucija. U njega je učlanjeno 250 pisaca i 45 pisaca-kandidata. Savez ima više sekcija podeljenih po književnim rodovima, kojima rukovode posebne uprave, a upravu čitavog Saveza sačinjava 33 člana, na čelu sa biroom, koji sada čini predsednik Kamen Kalčev, potpredsednici Mladen Isajev i Ilija Volen i sekretar Nikolaj Jankov. Savez ima svoje izdavačko preduzeće, koje izdaje trećinu svih knjiga u Bugarskoj, dva književna časopisa: „Septembar“ i „Plamen“, časopis za decu „Slavuj“ i nedeljne književne novine „Književni front“. Pored toga, Savez upravlja i Književnim fondom, stvorenim radi raznovrsne pomoći njegovim članovima. On se brine za zaštitu autorskih prava, materijalno pomaže pisce, omogućuje im boravak u „stvaralačkim domovima“ i odmaralištima, organizuje besplatne ekskurzije i istraživačka putovanja.

Bugarski pisci su materijalno vrlo dobro obezbeđeni. Oni imaju prava da na svom radnom mestu rade svakog dana samo četiri sata, mogu da koriste godišnji odmor do šest meseci u stvaralačke svrhe, tiraju njihovih knjiga su vrlo veliki, a honorari prilično veliki. Predusretljivost na koju bugarski pisci nailaze kod svoje vlade oni uzvraćaju delima kojima nastoje da podrže njene napore da sve snage bugarskog naroda mobilize za izgradnju socijalizma. Danas se kao rukovodeće načelo u književnosti ističe poziv koji je predsednik vlade uputio piscima: „Blize životu, više u narod“. Isto tako za bugarske pisce principi socijalističkog realizma i dalje ostaju neprikosnoveni.

Za Jugoslovena, kome je gotovo nemoguće da se snade u moru prevedene književnosti u svojoj zemlji, brzo

pada u oči da se u Bugarskoj strana književnost malo prevodi. Međutim, zahvaljujući tome što mnogi pisci, pa i čitaoci, znaју ruski i srpskohrvatski jezik, njima su poznata dela mnogih istaknutih svetskih pisaca koji su prevedeni na ova dva jezika. Ove knjige mogu da se nađu i u originalu u knjižarama strane knjige, a prilično veliki broj Bugara govori i druge strane jezike. Zato se i sa piscima i sa običnim čitaocima može raspravljati o raznim pojavama u stranim književnostima: o Tomasu Manu, Fokneru, Sartru, pa čak i o „anti-romanu“.

Savez bugarskih pisaca je razvio vrlo široku saradnju s mnogim stranim nacionalnim savezima i internacionalnim udruženjima pisaca. I Savez i pojedini bugarski pisci su vrlo aktivni članovi UNESKO-a, Evropske zajednice pisaca, PEN-kluba. Mnogi poznati strani pisci su rado viđeni u Bugarskoj. Tako su nedavno Bugarsku posetili Mišel Bitor i Erskin Koldvel, ispod koga sam se potpisao u spomenknjigu prilikom svoje posete Savezu bugarskih pisaca. U duhu prijateljske saradnje protekla je i proslava pedesetogodišnjice, na koju su bili pozvani predstavnici književnika Sovjetskog Saveza i balkanskih naroda: Jugoslavije, Rumunije, Grčke, Turske i Albanije. Srdačno primajući sve svoje goste, bugarski pisci su pokazali iskru želju da se odnosi između pisaca balkanskih naroda što više prodube. U tom cilju oni su predložili skoro održavanje jedne konferencije balkanskih pisaca u Sofiji i ova dobra inicijativa naišla je na gotovo jednodušno odobravanje balkanskih pisaca.

I sa jugoslovenske i sa bugarske strane učinjeno je dosta napora da se bugarska i jugoslovenska književnost približe što je moguće više. Razine isto rjske i političke prepreke tome su svakako smetale, ali prirodno upućeni na saradnju krvnom srodstvom, sličnošću jezika i istorijskom sudbinom, jugoslovenski i bugarski pisci mogu i treba još više da doprinesu da se zbliže njihovi narodi. Bilo mi je prijatno da čujem da je u Bugarskoj za vrlo kratko vreme raspisano 25.000 primeraka *Travničke hronike* Iva Andrića i 5.000 primeraka *Izabranih pesama* Desanke Maksimović. U tome nisam video samo jedan od trijumfa naše književnosti, nego i jedan od znakova o povoljnim uslovima za tešnju saradnju između bugarskih i jugoslovenskih pisaca, za koju se treba zaloziti i kojoj i ovaj članak posvećujem.

lirika u prevodu

TRISTAN CARA

(1896—1963)

TRISTAN CARA, rođen u Rumuniji 1896. godine, prisutan u književnosti od 1916. godine, kada je u Cirihu osnovao grupu „Dada“, građanin Pariza i „haotične Evrope“, otac „sumanutih pobune protiv sumanutih“, borac za čoveka, za njegovu gordost i lepotu, očajan često usled naglašene senzibilnosti, revolucionaran često voljom menjanja i nalazjenja, umro je na izmaku prošle godine, krajem decembra. „Dada“ se rodila 8. februara 1916. godine, u šest časova uveče u cirihskom Kafe Teras. Izgovorio ju je Cara. Značila je, smesta, individualnu pobunu „protiv umetnosti, društva, novca, naročito protiv ra-

VEČE

NOSEĆI ZVEZDE voda vraćaju se ribari
i hleb siromaha dele
i nižu slepima ogrlice
u taj čas što liči na gorčinu gravira parkom šetaju
carevi

domari kupaju lovačke pse
svetlost rukavice navlači
zavbora oko dake
uvedi svetlost u sobu kao semenku u kajsiju
kao sveštenika u crkvu

bože daj nežne kudre plačevnim ljubavnicima
oboji ptice mastilom obnovi sliku na meseću

— hajd' mo da lovimo kukce
da ih bacimo u kutiju
— hajd' mo u potok
da od zemlje pečene gradimo krčag
— hajd' mo da se grlimo
kraj fontana
— hajd' mo u javni park
dok petao ne krikne
dok se grad ne zgrozi

ili u ambar
seno draži čuje se krave, muču
zatim se sećaju malih
hajd' mo

zbrisati u ime građenja, i građenjem... Zato će Cara učiniti napor da poeziju kao sredstvo izraza preobrati u poeziju kao aktivnost duha, da pesnika vidi kao „borbu svih ljudi“, da, stvaralački, da sintezu nadrealizma i marksizma. Zato je u njegovoj poeziji „kao jedno dugo noćno putovanje, ispred snažne svetlosti poslednjih pesama, prisutan slikovit rast svega onog suštinskog u ljudskoj sudbini: to je svetlost koja se probija kroz ratne pretnje i kroz nasrtaje srama“.

NAKLONOST

BOLAN od gorkih noći
gorke senke
na zidu narastaju nadmetanjem
— laju na neshvatljiva odstojanja

vino sna u krčagu lobanje
a na čaršavu prostrtom rukama koščatim
rukama koje skupljaju druge ruke kao mrtve grane
bukte potopi u životima bezishodnim

ruke koje rađaju reč u ustima deteta
odvođe dete ustima dana
dana zastrtog ognjem koji dodiruje smelost prvih
bdenja

ti jezikom svoje svetlosti pevaš uspavanke
svežinama vidovitih noći ogrnutih jezikom vetra
majko pesama zaklanih u valu potopljenom
tvoja ruka zna da pokoleba tolika nežnih govorenja

da olupine novorodenih u večnostima sna
njišu sobom svet u praznini raspevanog vala
dok u dnu mladosti već snežne
uskrsavaju tvoje oči u krvi toplih zebnji

Preveo Dragoljub S. IGNJATOVIĆ

Prema tome, Beti fluidnim pojmovima dopunja spoljni vid stvarnosti, a ne namerava da ga njima zamagli i prekrije. On, štaviše, nastoji da razmotri kako spoljnu stranu realnosti tako i njenu suštinu, jer je ubeđen da će tek na taj način proniknuti u tajnu njene dvojne prirode. Zato svojim utancanim senzibilitetom traga ispod kore vidljivog i lako uočljivog, i tamo pronalazi čitavu riznicu blaga koje proširuje ljudske granice i pomaže čoveku da pobedi tešku ograničenost pred beskrajem mogućeg. Beti se uporno drži sa strani od verističke i naturalističke interpretacije sveta, jer smatra da se one zadržavaju na površini stvarnosti i da su suviše grub, mehanički, ravnolinijski metod za odgonetanje načela njene udvostručnosti. Tragedija Betijevo bogataša Valerija je upravo u tome što ne može da se oslobodi takvog, isključivo spoljnog, odnosa prema realnosti. On je fatalno jednostran i skučen, jer mu nije dano da pored logičnog shvati nelogično, da sem u materijalnom potraži rešenje i u nečem nebuloznom, što bi ga oslobodilo dogmi i stavilo pred nepredvidljive mogućnosti.

Beti oseća da su dubine realnosti, koje su oku skrivene, pune tih nepredvidljivih mogućnosti, bogatstva nesvesnog, rafiniranih, umnoženih slika. Stvarnost je u tim dubinama zanimljiva kao i san, jer je u njima nezvesnost apsolutna. Drama *Muš i žena* (Marito e moglie) neprestano se odigrava u takvim tajnovitim regionima, izatkana je od impresionističkih fluidnosti, među kojima se konture predstojećih akcija jedva i razaznaju. U mračnoj *Istrazi* („Ispezione“) hipoteze su presudnije od motivisanih razloga, dok je tragedija *Begunica* („La Fuggitiva“) uronila u fantasmagoričnu atmosferu i puna je neobičnih susreta pred zidovima koji gube materijalnost da bi se kroz njih mogla sagledati nevidljiva strana stvarnosti. Ličnosti ovih drama su omadijane maglovitim prostorima koji izranjaju iz dubine podsvesti, one se po njima kreću kao lelujave vizije u kakvoj somnambulističkoj pantomimi.

Betijevo prohodovljeni, dvodimenzionalni svet pun je opsesija koje se ne uklapaju u logičke kategorije. Taj svet se glasi kroz miris kiše, blesak munje, šum vetra, setni zov parobrodске sirene, zvuk poštarne trube. On je sav izukrštan pustolovnim lutanjima izvan plitke normalnosti, osmišljen sunčevim smirajima, žuborom reke. Njegove plastične komponente su zvuci, mirisi, boje, nesvesne, neodređene ljudske radnje kojima se prekoračuju mede cerebralnih saznanja. Beti nas putem njih uvodi u život koji je java, ali pritom ne prestaje da bude san, koji je realizacija jedinstva jave i sna, spiritualnog i materijalnog i najviši izraz tog jedinstva.

Pravi, celoviti čovek, kao deo ovako dualistički koncipiranog sveta, i sam poseduje dvojnju prirodu. On je sazdan od elemenata sa protivrečnim tendencijama. Valerijeva kob je što je jednostran pa poima samo jednu stranu prirode sveta, onu materijalnu. Elenina kob je što je jednostrana u suprotnom smeru („Trulež u Palati pravde“), to jest kadra da uoči samo drugu stranu prirode sveta, onu spiritualnu. Pjetro iz drame *Gospodarica* poseduje tek pravu mudrost, jer ima širine da shvati celokupnu realnost. Stoga dolazi do zaključka: „Mora postojati zemlja u koju ćemo utisnuti stope, ali mora postojati i — nebo“...

Betijevo čovek je manifestacija ova dva kvalitativno različita činioca, „zemlje i neba“, koji se u njemu svedinjuju. Materija mu je neposredno data, ali on kroz nju stalno nazire i nešto drugo i za tim teži. U mračnom zonom nasilja, truleži, zločina, on ne prestaje da čezne za čistotom, duhovnošću. Agata sanja da će bar njena kći napustiti Kozije ostrvo na kome se zacario zločin, kad nju za njega vezuje mračna kob krvi. (Zločin na Kozjem ostrvu — „Delitto all' Isola delle capre“, 1948). Kustu pogoduje pokvarenost u Palati pravde sve dok susret sa neporočnom Elenom u njemu ne probudi čežnju za svetlijim horizontima („Trulež u Palati pravde“). Pjetro ne može da se otrgne od čulne Marine, ali pritisnut teretom sopstvene telesnosti, traži utocište u osećajnoj Ani. („Gospodarica“). Eli iz drame *Kuća na vodi* („La casa sull' acqua“, 1928), raspet je između dve simbolične krajnosti života: surovog Frančeska i utančanog Luke, a Marija iz drame *Svratiste u luci* („Un albergo sul porto“, 1930) u vlasti je poročnoj Simonu, dok čezne za neokaljanim Dijegom.

Svaka ličnost Uga Betija predstavlja otevoljenje džinovskog napora za oslobođenje života od zakona nužnosti, koji je tišti. San o tom oslobođenju Beti duboko poštuje, jer ga smatra jednim od dva elementa realnosti. Profesora Arčibalda iz farse *Potop* („Il diluvio“, 1931) u sivilu trivijalne svakodnevice, ozaruje saznanje da mu je stalno pri ruci spakovani kofer i da su vrata njegove sobe odškrinuta prema beskraj, pustolovini, poeziji života. San proširuje dimenzije stvarnosti, bolje reći, san je —

Nastavak na 6. strani

Jugana STOJANOVIĆ

COBDEMEHOOT

ACO SOPOV O KOČI RACINU

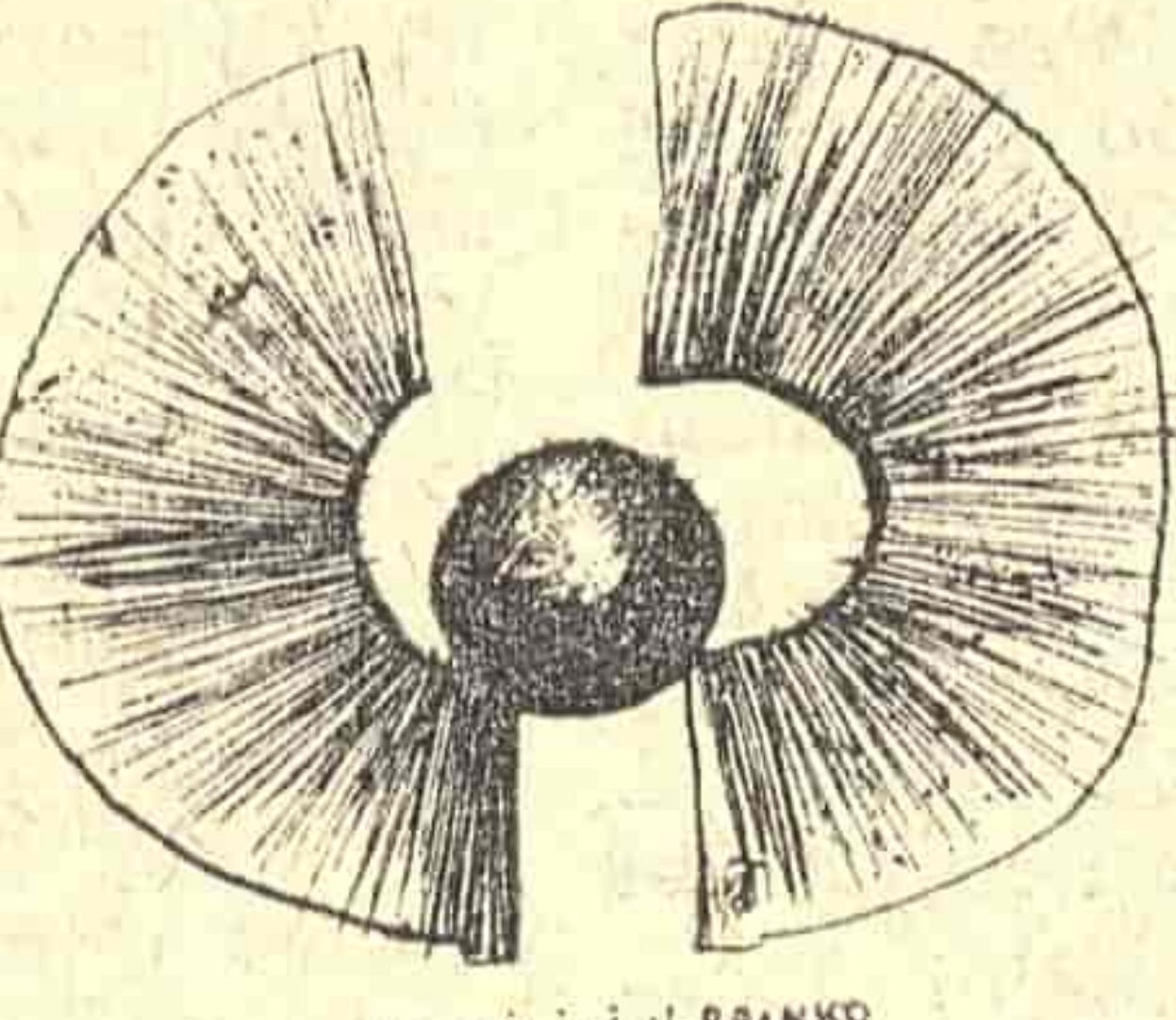
POD NASLOVOM „Kočo Racin danas“ septembarski i oktobarski dvobroj za prošlu godinu ovog skopskog časopisa objavio je reč Aca Sopova pročitano na svečanosti akademiji u Titovom Velesu, održanoj povodom dvadesetogodišnjice smrti Koče Racina. Ističući da Racin pripada onom krugu stvaralaca za koje možemo reći da je „njihovo delo ogledalo njihovog života, a njihov život potvrda njihovog dela“, Sopov kaže: „Kad govorimo o pesniku Koči Racinu, mi mislimo i na čoveka Koču Racina, na onog samopregornog radnika i istaknutog borca za prava svoje radničke klase i svog naroda, a kad govorimo o borcu Koči Racinu mi time istovremeno podrazumevamo i pesnika čije ime, neraskidivo povezano s današnjicom naše poezije i naše književnosti, stoji na prvoj stranici u novoj razvojnoj fazi te poezije i te književnosti.“

Izrastao je i sazrevao Racin u uslovima surovih zakona eksploatacija, beda, zla i obespravljnosti. Rano je saznao sve te nevolje, sve muke i patnje radničke klase i radnog naroda. Rano je, isto tako, pomislio i puteve kojima treba poći u razrešavanju društvenih dilema i protivrečnosti. Tom saznanju osnovnog imperativa vremena, tom cilju razrešenja nepravde vremena — dao je celog i celovitog sebe.

„Stvaralac bogate poetske imaginacije, poetska priroda obdarena izvanredno modernim senzibilitetom, Racin je proniknuo u suštinske probleme svog vremena i svog naroda i izrastao je kao čovek i pesnik koji u brobi pro letarijata i porobljenog naroda nalazi osnovnog smisla svom postojanju, svojoj ljudskoj i stvaralačkoj egzistenciji. Izrastao je kao strastan rodoljub koji svim silama stremi idealu nacionalnog oslobodenja, ali on je istovremeno i proletar i revolucionar, pa ova klasna opredeljenost i ova svest uslovljavaju i karakter njegovog rodoljublja. Osnova Racinovog rodoljublja jeste internacionalizam njegove klase, opšte-

ljudski humanizam. Njegovo rodoljublje jeste internacionalizam dela, istorijski internacionalistički dug njegovoj radničkoj klasi, shvaćen i konkretan u datim istorijskim uslovima i ostvaren konkretnom revolucionarnom akcijom.“

Osloboden bilo-kakvog romantičarskog patosa, ali prečišćen i kondenzovan istinskom revolucionarnom vokacijom, Racinov stih je — bilo da je elegičan, bilo da je borben — označen elementima iz-

orne, autentične poezije. „Izvrnost ovoga stiha javlja se često elementarnom snagom; tehnički, on nije dovr-

The New York Times Book Review

DEJVID DEJČIZ O LIVISOVOM ČASOPISU „SCRUTINY“

U IZDANJU „Cambridge University Pressa“, u dvadeset svezaka, ponovo je izdat čuveni engleski tromešni časopis „Scrutiny“ koji je od 1932. do 1953. godine izlazio u Kembridžu i koji je uređivao jedan od najistaknutijih savremenih engleskih kritičara, F. R. Livis. Dejvid Dejčiz, profesor univerziteta i pisac mnogih knjiga o književnoj kritici, u jednom od poslednjih brojeva ocenjuje ulogu koju je ovaj Livisov časopis odigrao u engleskoj savremenoj književnosti i ukazuje na osnovne karakteristike i vrednosti Livisovog rada na uređivanju ove čuvene književne revije.

Mada Livis nikad nije jedini urednik časopisa „Scrutiny“ (istraživanje), on je od maja 1932. do oktobra 1953. godine bio njegov „glavni genij“. Časopis je osnovan u vezi sa diskusijama o organizaciji proučavanja engleske književnosti na univerzitetu

Šen i dograđen, ali iza te i u toj tehničkoj nedograđenosti može lako da se sagleda njegova originalnost kao i sve ono što je novo u njegovoj prisutnosti u našoj poeziji.“

„Racin je celovita integralna ličnost — zaključuje Aco Sopov. — U njemu jednaku vrednost imaju i čovek i pesnik i borac. Racin je čovek koji ume da oseća i da shvati do kraja sve one koji poseduju samo svoju crnu glad i svoj crni rad. Racin je borac koji svesno ulazi u borbu za oslobodenje rada, za oslobodenje naroda od nacionalnog ugnjetavanja i potčinjenosti. Racin je našao smisla čovekovom postojanju u borbi protiv svega onoga što ponižava i vredi, što je nedostojno čoveka i ljudskih odnosa. Racin je borac koji u ime tog smisla čovekovog postojanja može da podnese niz lišavanja, proganjanja, hapšenja i da da svoj život. Racin veruje i stremi novim putevima čoveka, njegovoj ljudskoj sutrašnjici, njegovom očovečenju.“

(D. S. I.)

u Kembridžu, i od svog osnivanja bio je u jednakom meri povezan i sa obrazovanjem i sa kritikom. Traganje za pravim literarnim merilima i napadi na savremeno prikazivanje knjiga bili su povezani sa obrazovnim idealom. Livis je okupio oko sebe izvestan broj mladih diplomiranih studenata koji su delili njegovo mišljenje o situaciji u engleskoj kritici i koje je on, svojim primerom, naveo da pokušaju da pokazuju kako treba pisati kritiku.

Časopis nije napadao samo „bel-letrizam“. Njegovi još oštriji napadi, bili su upereni na javni akademizam koji je smatrao da se studenti moraju naučiti da se dive svim književnim delima prošlosti samo zato što pripadaju jednom davnom vremenu. Ista sudbina zadesila je „avangardne kritičke gimnastičare“ koji se nisu bavili procesom preciznog vrednovanja.

Cilj koji su Livis i njegovi saradnici sebi postavili bio je ne samo da se donosi sud o novim delima, nego da se preoceni vrednost engleske književnosti i da se „smešte“ veliki pisci engleske književne tradicije. Oni su izbegavali raspravljanje i više su

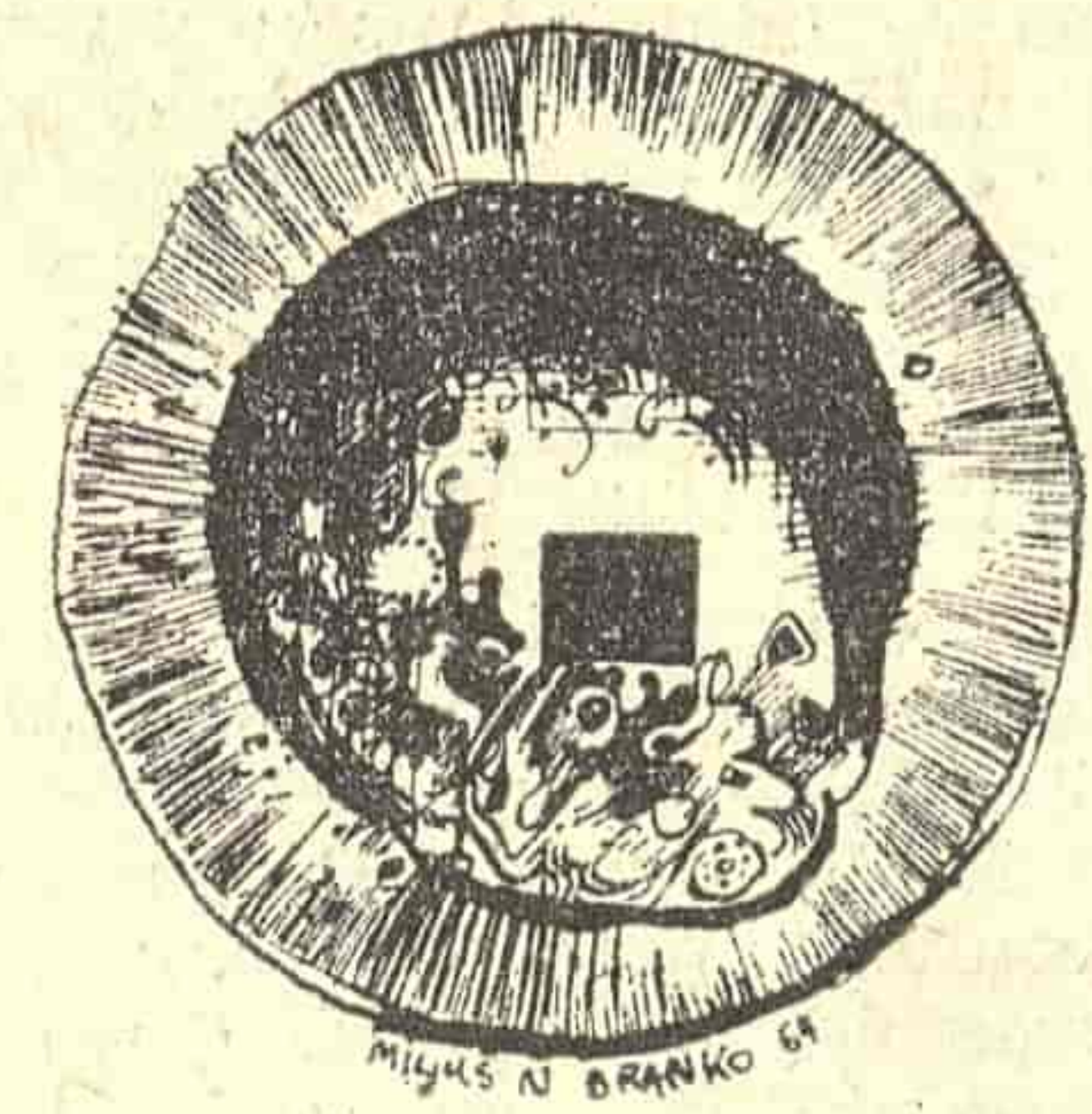
voleli neposrednu praktičnu kritiku nego formulacije estetičke filozofije. Ne zadržavajući se isključivo na književnim temama, časopis je svoje stranice posvećivao politici, nauci i filozofiji, mada u manjoj meri.

Određujući valjanost nekih ocena objavljenih u časopisu Dejčiz ih sa više ili manje kritičnosti osporava ili odbacuje. On je svestan da veliki deo onoga što se prešampalo u ovih 20 svezaka nije bilo vredno, ponovnog objavljivanja, ali činjenica

QUESTO È ALTRO

JEZIK POZORIŠTA

PISATI pozorište ili pisati za pozorište, pita se na početku ovog eseja autor Roberto Rebora? Današnje pozorište, smatra on, živi od nepozorišnih funkcija: ili služi scenskim konvencijama ili želi da se, utičući na ljudsku svest, neposredno utiče na so cjalnu realnost (Sartre i Brecht, iako veoma različiti među sobom) ili shemama jed ne avangarde koja je često verbalna. Ni u jednom slučaju pisanje pozorišta nije najvažnije zanimanje pisca, već samo sredstvo. Pozorište

je, međutim, način, ekspresije koji se mora roditi u piscu pre ekspresije same, piše se unapred kao što se piše roman, zamišlja se i oseća pre rađanja, sa svim njegovim elementima i svim efektima; pozorište koje je intimitno pozorište i pre nego što to postane konkretno u događaju koji se s njim iden tifikuje. Mnogi, međutim, koji pišu za pozorište shvataju

da se pred nama nalazi časopis koji je nekada izlazio isti onakav kakav izgleda u većim sačuvanim kompletima omogućuje da se, čitajući sveske onim redom kojim su se nekada pojavljivale, done se sud o pravoj prirodi postignuća Livisa i njegovih saradnika. Uprkos razičaranim i iritacijama koje se tokom čitanja ponekad doživljavaju, nemoguće je pre videti osnovni utisak o „plemenitosti celog poduhvata“.

ga kao sredstvo i postavljaju sebi jedino pitanje pozorišnog jezika koji im dođe kao neka žrtva čudovištu zvanom scena, pa ako još žele da leče krizu pozorišta smatraju da će za to biti dovoljno obnoviti jezik. Oni zaboravljaju međutim da scena ne zahteva tehniku nego je ta tehnika sasvim prirodna posledica izbora, stvaralačkog opredeljenja. Prvo se radamo a zatim stičemo svest da smo rođeni. Pozorišni jezik ne nastaje iz poslušnosti prema nečemu što je uvek postojalo nego iz po slušnosti prema nečemu što će tek postati. Jezik jednog pozorišnog lika nije posledica piševog zamišljanja tog lika nego uslov da se taj lik uopšte rodi kao protagonist u dotičnom komadu.

Nema sumnje da pozorišni jezik treba obnoviti. Ali kako? Pozorište ni od koga ne može primiti pomoć dok u samom sebi ponovo ne pronade razloge vlastitog postojanja. Ništa se ne može učiniti dok dijalozi ostaju spektri dijaloga a reči skeleti značenja koja ne postoje. Do obnove neće doći dok god pozorište liči na kraj sveta koji nije nikada ni postojao. Ne treba trčati za rezultatima. Kod svih načina izražavanja, a kod pozorišta naročito, put traganja za razlozima vlastitog postojanja treba da formira čitavu istoriju. Ponovo se nalazimo pred prvim slovom alfabeta. Pred jedinim slovom koje smo zaboravili. (T. K.)

Frančesko GRIZI

Ponovno čitanje

TRAGANJE ZA USPEHOM, zadovoljstvo što je proglašen nacionalnim piscem, svakodnevnim želja da bude glumac i interpretator zbivanja na sceni italijanskoj i evropskoj, elementi su koji bar na prvi pogled određuju Kurcija Malaparte.

Malaparte ne gleda na cenu koju mora da plati da bi se domogao uspeha. Hvata se u koštac sa jednom prozom preplavljenom primedbama i argumentima, rasipa se u temama zbujujućim i razdražujućim, predstavlja se sa slikama većito u pokretu, po ukusu pomalo francuskim. Pod bilo kojim uslovima prihvata ulogu — samo ako je to uloga glavnog glumca, uz to mladog — i zao grče se najneobičnijim plaštevima.

Oblači tuniku starog Rimljanina u *Italia Borbara* (1925) i izjavljuje da „nova snaga italijanskog duha, koja se već manifestuje jasnim znacima, može jedino biti antievropska.“ Između 1922. i 1927. ulazi na scenu pod maskom ortodoksnog nacionaliste i deklamuje romantične termine u slavu duha Kontrareformacije „koja nas je još jednom spasila, dižući svoj glas protiv poslednje derivacije reformacionizma, protiv socijalizma“ (*Ziva Evropa*).

Stavlja na sebe originalni kostim pulcinela da bi se upuštao u neobične avanture, uvek u punom naponu ironije i satire i svoga „izuzetnog književnog karaktera“. (Dani Grana u monografiji o Malaparte) *Avanture jednog nesrećnog kapetana, Kamate, Arhitalijana i Don Kamaleo* požneli su najviše uspeha. Ova poslednja istorija jednog kameleona ubrzo je prihvaćena kao znak revolta protiv fašizma.

Zatim uzima ozbiljnu odeću istoričara, naučnika, posmatra ljude kroz fatalne zakone političkih mehanizama i neočekivano, u Parizu, piše *Tehniku društvenog udara*, 1931, u trideset i trećoj godini života, u nadi da će biti proglašen Makijavelijem modernog sveta. Prihvata zatvor „zbog antifašističke delatnosti u inostranstvu“, ali ne odbija srdačno prijateljstvo Čanovo, koji ga posle godinu dana prebacuje na Iskiju a zatim u Forte dei Marmi, gde mu zatvor biva zamenjen specijalnim nadzorom.

Konačno, u ratu, navlači uniformu alpinističkih jedinica u kojoj obilazi svet. Rat je za njega avantura: avantura za koju zna da je strašna i sramna ali koju voli jer je izuzetno stimulativna. I eva, objavljuje, u napisima koji su pre sročeni po pravilima romantičarske proze nego žurnalističke, dobro i zlo, život i smrt, pad i uspon, slavu nepoznatog vojnika i ambicije generala. Stiče *Volga izvire u Evropi* sa ruskog fronta, *Kaputt*, takođe iz Rusije i iz Finske, *Koza iz Napulja* i iz rata za oslobođenje. Ali ovaj put nisu ga dočekali aplauzi. Rat, njegov rat-avantura, ako je i doneo nekoliko stranice najubedljivijeg svedočenja, nije ubedio one koji su stvarno rad pretrpeli. I sam Malaparte će to shvatiti i u prvom godinama posle rata postaću „surov, neobičajeno oštar, uvek spreman za polemiku i drugu borbu, ali u osnovi gorko razičaran i melanholičan“ (kako kaže F. Voljoni u knjizi *Malaparte* a potvrđuje Dani Grana u svojoj studiji).

Ali naš glumac-heroj još ostaje na sceni, iako umoran i izmučen. Gleda oko sebe i svaki dan se sve više puni gorčinom. Prošlost ga ne oćarava, sadašnjost ga obeshrabruje, budućnost ga ne interesuje. Oblači sada jedno odelo istrošeno od svakodnevnih dosade i upražnjenosti relativizmom bez ideala. Poslednje udarce deli u *Svadi, Sutrašnjoj priči, Prokletim toskancima*, bez entu-

Književna žetva...

Nastavak sa 1. strane

U šest knjiga susrećemo se s vrhuncom slovenačke esejistike. Tu je Božidar Borko s retrospektivnom knjigom svog esejističkog i publicističkog stvaralaštva, tu su pokojni Herbert Grin sa svojim temperaturno i stilistički briljantno napisanim esejima i glosama pod zajedničkim nazivom *Pisma s tornja* i dr Bratko Kreft, koji je svoje rasprave i studije o temi: pozorište, koje su nastale između dva rata, sakupio u skladnu celinu pod zajedničkim naslovom *Pozorište i revolucija* (Biblioteka Mestnog gledališta u Ljubljani). I na kraju tu je i Josip Vidmar sa tri knjige: *Polemike* (Državna založba Slovenije), *Susret s istorijom* i *Mali eseji* (Založba „Obzorja“ u Mariboru). Sve tri knjige daju nam zanimljivu celinu čoveka-kritičara, koji se nikada nije plašio da se uhvati u koštac sa životnim problemima, nikada se nije bojao da vodi svoju borbu za pravo svog pogleda na svet i koji u najsudbonosnijim trenucima u istoriji slovenačkog naroda nije oklevao da istupi kao predstavnik njegove kulture i svih njegovih naprednih stremjenja.

Najzad da se zaustavim na stvaralaštvu slovenačkih pesnika. Ovog puta ima sedam, a možda i osam zbirki koje valja oceniti kao događaj. Tu je pesnička zbirka Gregora Strniše *Odisej* (Cankarjeva založba), pesnički monolog o čoveku koji se, gonjen groznim, vizijama, probija kroz lavirint sveta; tu je — sa sličnim motivom ali znatno slabije pesničke snage — zbirka Vena Ta ufera *Zarobljenik slobode* („Cankarjeva založba“). Založba „Obzorja“ u Mariboru je izdala više nego zanimljiv prvenac Jože Snoja pod naslovom *Mlin stooki*, na temu refleksija o ljubavi i savremenom društvu, skladnu zbirku Fransa Oniča pod naslovom *Iz vrtova ljubavi*. Isto izdavačko preduzeće predstavilo je i trećeg pesnika — Slavka Juga sa *Stihovima*, poetu u kome ima nešto od gnevnog mladića i skeptika ali

i nešto od vrlo srdačnog i toplog kozeira kad govori o raznim sitnim doživljajima u svetu svakidašnjosti. Užas Edvarda Kocbeka („Slovenska matica“) je pesnički dnevnik iz ratnih i posleratnih dana, dok je delo Ivana Minatija *Nekoga moraš voleti* (Državna založba Slovenije) u jednom zamahu napisana toplu i resignacijom obojena ljubavna pesma na nekomplikovanom ali ipak zrelom pesničkom jeziku. I ako na kraju navećem i svojstveni romantični spev Janeza Menarta *Bela bajka* („Cankarjeva založba“), i kod istog izdavača objavljenu zbirku *Dom u svemiru* Franca Kosmača, i srdačno dečiju zbirku Kajetana Koviča u „Mladinskoj založbi“ *Franca ispod klanca* — prilično sam popunio spisak obilne berbe ovogodišnje slovenačke poezije.

Ocenjujući ovogodišnju slovenačku originalnu literarnu žetvu kao celinu, možemo konstatovati i ove godine njen izrazito kritički odnos prema životu, prema savremenosti. Ako se taj kritički odnos prošle godine pojavljivao na izvestan jednostavniji, možda bih mogao reći više doktrinarni način, jer smo ga većinom zapazili pre svega u proznim tekstovima, ove godine ga u svoj silovitosti susrećemo prvenstveno u svetu poezije, često okruženog simbolikom i fantastičnim prividenjima. Prošle godine se možda više zapazila neka kritika objektivnih prilika u našoj stvarnosti, a ove godine je u prvi plan izbio problem odnosa pojedinca prema društvu. Deo naše pesničke žetve se prihvata tog problema poetskim izrazom punim simbolike i fantastičnih prividenja. Na prvi pogled ta poezija tu i tamo jedva da ima neke dotirne tačke s današnjom stvarnošću i u svom, ponekad gotovo apstraktnom, koloritu s vremenom na vreme se uzmahne u sfere sveopšteg, rekao bih čak kosmičkoga. Ali kao celinu je ipak treba uzimati kao živu u svom suočavanju čoveka s problemima našeg vremena, a i etikom našeg društva. To je poezija puna pitanja i sumnji, neprestanog traženja i razbijanja tradicije.

No, čovek se kraj nje ponekad ipak začudeno zaustavi i zamisli. Otkuda taj prevladajući podtekst straha, užasa i nesigurnosti, koji u nekim pesničkim zbirkama toliko izbija u prvi plan da se čovek jedva snalazi među prividenjima golih lobanja, raspočućenih tela i sablasno iznakaženog ljudskog morala. Je li potrebna tolika jeza kao markantna oznaka našeg doba, jesu li

sva ta prividenja i vizije umetnički zaista tako ubedjive da ih možemo uvrstiti u rizinicu trajnog u našoj poeziji? Je li ta groza, silno razvijena, zaista glavno čuvstvo, da je osćalo jedva još nešto malo prostora i za druga osećanja?

A možda je dobro što su neki pesnici podigli tu snažnu zgradu optužbe u doba kada se čovečanstvo, u zagrljaju hladnog rata, koji često ne besni samo među grupama država nego i između čoveka i čoveka, svaki čas nade na ivici svetske katastrofe. Možda je dobro što se takva poezija rađa u vreme kada se kod nas u sveopštem podizanju životnog standarda i u doseganju dobroti — od televizora i frižidera do automobila i komforne stana — tako stavlja na probu etika čoveka. Ne bih smeo da sudim.

Na kraju da se zaustavim još na pesničkoj zbirki Gregora Strniše *Odisej*. Već sam pomenuo da se ona u slovenačkoj ovogodišnjoj pesničkoj žetvi visoko ističe. Napisana je u svojstvenom žargonu pesnikovom, koji je izraz doterao do odmerenosti i pregnantnosti. Posle širokog, blagoljubljevog, ponekad usiljenog pesništva prošlosti — izmenada se našao među nama gotovo miran, a pre svega sreden, suveren pesnik. U toj mirnoći tim snažnije deluje niz prividenja, koja se u svojoj uzastopnosti stapaju u tako fantastičan, tu i tamo čak apsurdan svet, da na kraju, kada se pročita zbirka, stekne utisak da je preko čoveka prešao jeziv vihor hiljada pitanja i hiljada grčeva nekoga ko, gonjen čudnom istraživačkom snagom, hoće i mora do kraja saznati svoj odisejski put.

France FILIPIĆ

Mirjana VUKMIROVIĆ

Nije to posle bola ne peva mesečina
ljubeći bunovne male ptice
u kljun
Nije to posle radosti ne plazi pomrčina
sa kućom na leđima Prode jun

juli avgust Septembar plače
Nosnice jelena podrhtavaju na miris
budi
Kod „Gurmana buvlje pijace“ rastače

Dualizam Uga Betija

Nastavak sa 5. strane

šira stvarnost. Zato Leo i nije varalica kad uljulkuje u san mladu Titi, jer san nije varka. On je druga strana jave, istinit je koliko i ona. Leo pomaže Titi da snovima dopuni svakidašnjicu i tako svestrano proživi život. Kad se rasprši magija iluzije, on devojku upućuje da prihvati stvarnost, ali pritom snu ne odriče nužnost i vrednost. Poklanja joj dijademu od lažnih dragulja sa rečima: „Lažna je. Ali sija i veseli srce. Zato je potrebna.“ (»Naši snovi« — »I nostri sogni«, 1936). I Antonio iz drame *Noćnik* („Il vento notturno“, 1941) pred prostitutkom Elizom uzima san u odbranu, jer ga smatra jednim delom velike istine realnosti. On je uverava: »Sve što si zamislila, postoji. San nije laž...«

Betijeve ličnosti, zarobljene zakonima nužnosti i materije, ne prestaju da sanjaju o slobodi i uzletima duha. One su ubeđene da sanjana sloboda nije laž, pa se stoga i ne pokoravaju, nisu besvesna, ropka bića. Kad se nađu pred prizorima beznađa, iznad njih umeju da nađu razloge života. Slabost njihovog tela dopunjena je jačinom duha, jer im je biće dvojno. Usled ove dvojnosti Betijeve čovek je neprestano poprište borbe između dobra i zla, strasti i nežnosti, pa je kolebljiv, raznovrstan, protivrečan, živ. Sebičen je, a čezne za ljubavlju kao

Egle (»Itraga«), preti, a plaši se kao Agata (»Zločin na Kozjem ostrvu«), usamljuje se, a samoća mu je teška kao Antoniju, greši, a čist je kao Eliza (»Noćnik«).

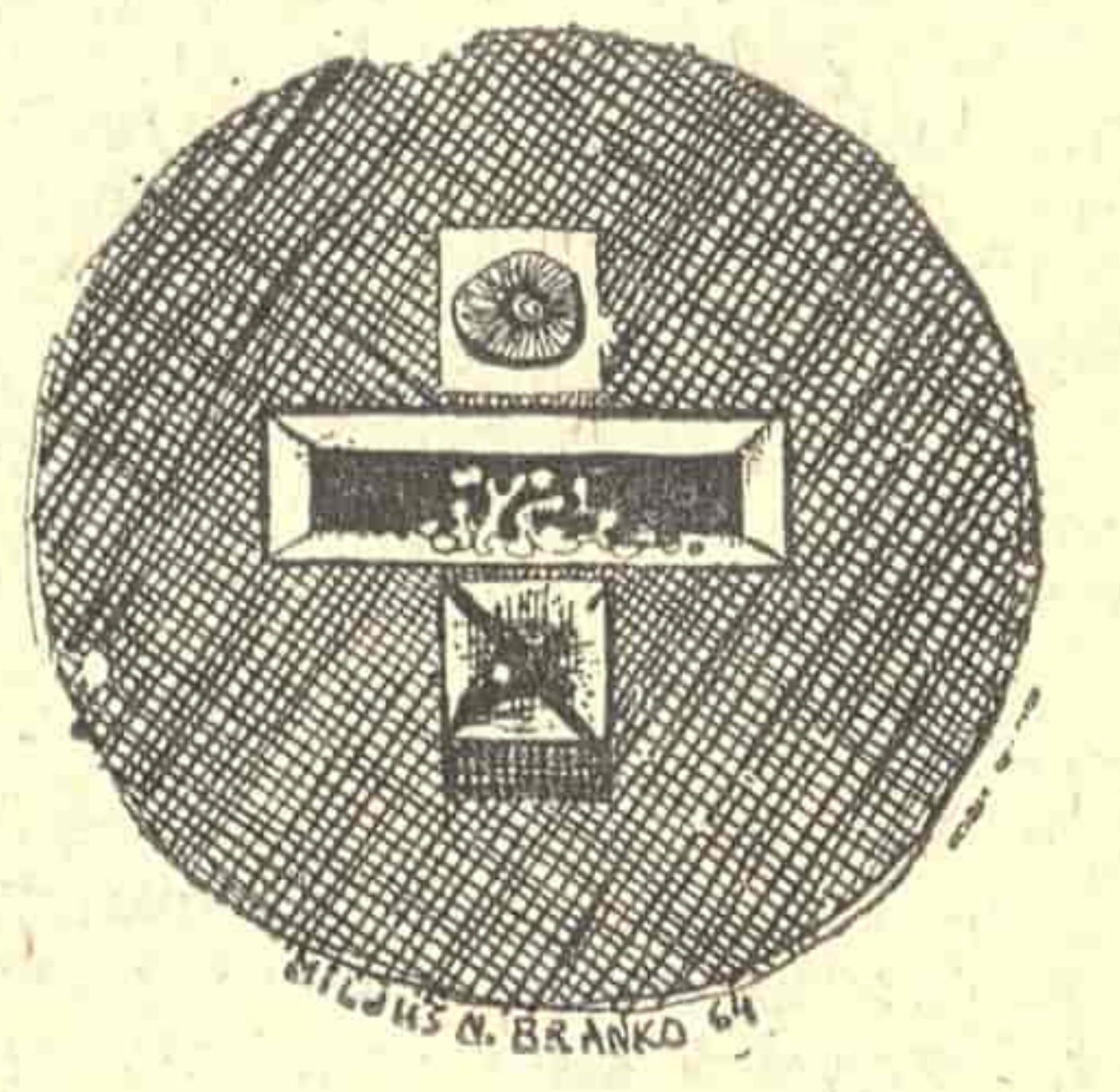
Betijevo dualističko shvatanje sveta odrazilo se kako u njegovoj inspiraciji, tako i u njegovoj izražajnoj tehnici, u kojoj se neprestano prožimaju lirizam i realizam. Betijeve drame, kao i njegova stvarnost, sastavljene su od mnoštva protivrečnih epizoda koje se kontrastiraju da bi se najzad sile u političnu celinu. Rečenica mu je krhka, jer je iscepkana snažnim sudarima između jasno određenih pojmova, kojima se definiše spoljna strana realnosti, i setnih, poetskih izraza, koji ocrtavaju maglovite obrise duhovnosti. I reči su dvoznačne; iza grubosti skriva se nežnost, dok je nežnost ustreljala od pomulog gneva.

Ova dvoznačnost je osnovno obeležje celokupnog stvaralaštva Uga Betija. Pa ipak, kritičari su sa čuđenjem dočekali njegovu mračnu i poročnu dramu *Gospodarica* posle dobroćudnih i čistih stihova iz zbirke *Zamišljeni kralj*. Pomalo iznenaduje neshvatanje da Betijeve drame, u kojima se strasti opisuju ne znače i trijumf tih strasti, već trijumf čistote nad strastima. Da je Beti negativno prikazivao samo kao negativno, njegove drame ne bi bile umetnost već banalnost, crna hronika o svakidašnjici. Ali Betijevo negativno ima dve dimenzije, pa u sebi nosi i svoju protivrečnost, nalitice koje ga potire. Drugim rečima, ono je takve prirode da budi svest o pozitivnom koje se začine u samom zlu, pa najzad to zlo prevazilazi i pobeđuje. To je suština Betijeve etike, a ujedno i suština njegove umetnosti.

Jugana STOJANOVIĆ

Sonet o kiši

se nos jednog pijanca Luđ luđi
i najhidi
polaze da prose nežnost Bivši gospodari
Asničerskih pasa nastavljaju pasji
život Stari
zelenilo pesma smeh
Kažem sebi Prebolela si a odjekuje
Bolela
rana mladog ranjenika do smrti
Bolela
jedan oblak Nije greh

Preveo Tvrko KULENOVIĆ

Malaparte

zizajma, bez vere: koliko da ipak bude prisutan u jednom svetu u kome je već mrtav.

Sadržaj Kurcija Malaparte suštinski je podjeljen u ovih pet momenata ne samo u hronološko-horizontalan smislu nego i u etičko-vertikalnom. To su pet ličnosti koje žive, na nekim izuzetnim stranicama, istovremeno, onako kako je to jedino još kod D'Anuncija bilo moguće (Vigoreli je jednom napisao da je Malaparte „posle D'Anuncija bio najzanimljivija ličnost naše književnosti, i možda je, kao i on, upoznao gnevnu melanholiju onoga ko na kraju svoga puta ne pripada više ni sebi ni drugima.“). Nacionalni hvalisavac, borbeni diskutant, privremeni naučnik, pustolovni ratnik, očajnik bez nade, jesu pet ličnosti koje jedna za drugom izlaze na scenu, ali isto tako pet ličnosti zajedno prisutnih u jednom jedinom čoveku.

One retko uspevaju da koincidiraju i da se harmonizuju, celina je skoro uvek nepotpuna a veze skoro uvek veštačke, harmonija pre igra reči nego rezultat osećanja.

Iz ove nesposobnosti za sintezu i koincidenciju proizlaze eseji i romani. To su eseji koji se kreću periferijom stazama, operišu lateralnim argumentima i polemičkim definicijama, ističu se briljantnim verbalnim paradoksima ili ravnotežama. To su romani koji se svode na autonomna poglavlja, slepljena međusobno, bez ličnosti i bez strasti, fragmentarni u radnji i neodređeni u zaključcima. Ali isto tako eseji i romani koji su izraz jedne klime, jedne mučne istorijske situacije, jedne bezgranične usamljenosti, jednog društvenog stanja izolovanosti i nekomunikativnosti.

Kurcio Malaparte je možda svestan, u krajnjoj liniji, svojih nedostaka, ali, rođeni glumac, on uspeva da ih sakrije i, još više, uspeva da ih proturi kao vrline. I u tom nastojanju obično se služi ironijom i satirijom.

Don Kamaleo je možda najstraniji i najpotpuniji primer tog nastojanja. Pojavio se 1928, u nastavcima, u reviji „La Chiosa“, književnom dodatku lista „Giornale di Genova“. Samo nekoliko nastavaka pre svršetka štampanje ovog dela je prekinuto po naređenju Musolinijevom.

Don Kamaleo je bio smeo pokušaj da se povuče paralela između fašističkog vođe i jednog guštera — kameleona. To je svakako neobična knjiga, luk je u njoj uvek zategnut, ravnoteža je namerno odbačena, radnja se razvija kroz sentence i argumentaciju, ličnosti isto tako. Kameleon je ogledalo Musolinija, ili obratno, i u odnosu koji se među njima uspostavlja Malaparte vodi svoju igru. Počinje sa oštrm ironijom, sa sabiranjem koja je puna i humora i uzavrele krvi, u svetu koji je sačinjen od nesigurnosti, dvočlenosti, hipokrizije, prošaptanih reči, činjenica koje optužuju. Malaparte vodi svoju igru u jednom Rimu irealnom, ali, zapravo u određeno vreme, konkretnom. Igra ponekad uspeva tako dobro da se nedostaci i slabosti piševe magično pretvaraju u simbolične ritmove i amblemske kontrapunkte.

U zaključku možemo reći, danas pošto je mit Malaparte već srušen, da pisac iz Prata ostaje besumnije jedinstvena ličnost italijanske kulture, da svojim nedostacima i manama, sada već objektivno utvrđenim, predstavlja jednu klimu avantura, jedan šturm und drang romantizam u obliku iluminističke satire. Malaparte, dakle, živi u jednoj klimi koja je sigurno klima juče-rašnjice ali koja, možda, nije više klima naših dana.

*) Kamaleo, zapravo camaleonte, znači na italijanskom kameleon, prevrtljivac. — Prim. prev.

Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru

(SVEUČILISTE U ZAGREBU, ZADAR 1963.)

OVAJ TOM „Radova Filozofskog fakulteta u Zadru“ sadrži jedanaest naučnih priloga od kojih je devet vezano za bližu i dalju istoriju Dalmacije. Svakako najzanimljiviji prilog je studija Dinka Foretića „O društvenim prilikama u Dalmaciji pred prvi svjetski rat s osobitim obzirom na radničku klasu“. Koristeći se velikim brojem statističkih podataka, prilično bogatom memoarskom literaturom i dokumentima do kojih je prvi došao, Foretić daje fresku zbiljavanja u Dalmaciji poslednjih decenija austrijske vladavine. Iako su neki podaci i od ranije bili poznati, pisac ove rasprave im daje novo rasvetljenje i oni u njegovoj interpretaciji dobijaju poseban značaj. Polazeći od teze koju je još 1903. izneo u jednom svom govoru dr Smodlaka „da je narodu u ovoj zemlji gore nego najzadnoj sirotinji u crnoj Africi, da mu propada i samo zdravlje, zadnje i još jedno njegovo dobro“, Foretić govori o stanju prosvete, čitavom nizu naseljenih mesta bez osnovnih škola, malom broju nastavnika, lekara, oskudno snabdevenim bolnicama i najrazličitijim jezicima i najrazličitijim jezicima statistika i činjenica prikazuje kolonijalne odnose koji su vladali u Dalmaciji.

Nastavljaajući svoja Ispitivanja razvoja jugoslovenske misli i Strosmajerove političke aktivnosti Kosta Milutinović izlaže aktivnost ovog značajnog političara u borbi za sjeđinjavanje Dalmacije i Hrvatske. Pisana sveže i poneseno, ova rasprava ima osobine svih ranih Milutinovićevih radova. Za iznete teze on daje redovito bogatu dokumentaciju i svoje, ponekad smele, pretpostavke brani valjanim argumentima. U svakom slučaju, o je jedan od najboljih radova o Strosmajeru koje smo do sada imali u poslednje vreme. Jedan od retkih naših naučnih radnika koji može da se služi mađarskim izvorima, Milutinović iznosi nove podatke o odnosima Pešte prema sjeđ-

injenju dveju hrvatskih pokrajina. Ova rasprava, između ostalog, može da pomogne da se u potpunosti sagleda obim irvatske samostalnosti u odnosu na Peštu, da se tačnije proceni Strosmajerov udeo u političkom životu svoje epohe.

Napis Jurija Kolakovića „Historijsko-filozofski faktor u pozitivističko-empirijskoj političkoj metodologiji“ sadrži uglavnom konvencionalna shvaćanja i opštepoznate stvari i ne zasluži da bude uvođenik jednom ovako dobrom zborniku. Ako bi se davala neka određena ocena čitavog ovog zbornika, ona bi bila, uprkos primedbama koje bi se, eventualno, mogle staviti studiji „Herder i lirizam“ Nikole Ivanušina i „Geneza Ljubičeva“ „Ogledala“ u svetlu razvika nacionalnoga pokreta u Dalmaciji“ Vinka Valčića i Milana Skrbića, bila nesumnjivo povoljna.

PIŠU: PREDRAG PROTIC, STANOJLO BOGDANOVIĆ I ALEKSANDAR RIŠTOVIĆ

LAZAR MERKOVIC

„Put dug pet života“

(OSVIT, SUBOTICA, 1963)

KNJIGA Lazara Merkovića „Put dug pet života“ je nov prilog literarnoj interpretaciji ratnih događaja i njihovih posledica. Nov ne toliko po temi o kojoj govori koliko po načinu na koji govori.

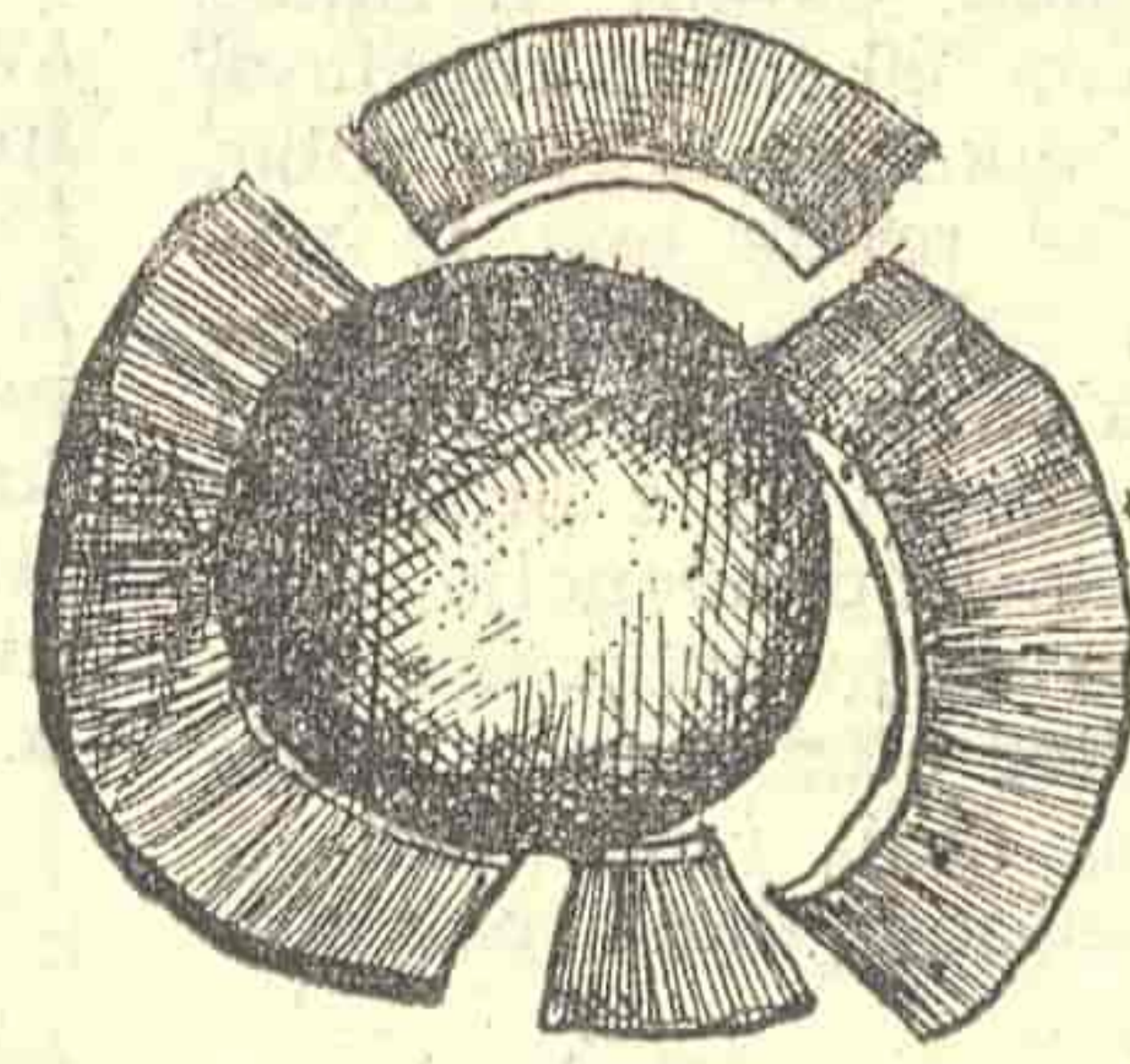
Njegov glavni junak evocira svoje ratne doživljaje u trenutku kad mu za borbu sa smrću, kao jedino sredstvo, preostaje — evokacija života. Taj psihološki momenat trebalo je da posluži kao jedina živa žila iz koje bi zradila tragičnost i besmislenost rata, kao jedna projekcija njegovih stravičnih posledica na živo tkivo osmišljene ljudske egzistencije. Konkretnije rečeno, Merković je htio da izbegne uobičajeni način opisanja ratnih događaja njihovom hronologijom i njihovim

MILENA JOVOVIĆ

PESME

„PROSVETA“
BEOGRAD,
1963.)

ONO NEKOLIKO pesama koje je objavljeno u dva ili tri lista i časopisa, zatim i u antologiji poezije pesnika sa sela „Orfej među šljivama“, bilo je svakako nedovoljno da se ima neki potpuni uvid u poetski svet Milene Jovović. Sada, evo nas pred knjigom koja sadrži četrdeset i dve pesme u izdanju beogradske „Prosvete“ i koja

nam omogućuje da studiozno pridemo jednom stvaranju, pokušavajući da ga odgonetnemo, doživimo i odredimo.

Sta čin predmete pesnikinje senzibiliteti, koji su razliozij njegov opredeljenja, odakle dolaze koreni ove

mašte, koliko obuhvataju gra nice tog kruga koje je ova seljanka iz Dobrača povukla oko sebe prstom koga „srebrom okovaše“? Evo pitanja koja se nameću sama po sebi nakon čitanja pesama Milene Jovović. Činilo nam se da sti hovi ove zbirke nemaju onu lokalnu boju mesta i ljudi koju je postigao jedan drugi poeta u gunji, Dobriča Erić, opevajući svoju Gružu kao zavičaj pesama i nege, idilično osećanjem prirode i radosnim određivanjem sebe kao seoskog momka koji treperi sred polja gde je zuj vršalice i smeh narih kupačica u reci. Iako ova sela, Milena Jovović ne opeva rodnu Dobrač, i njen zavičaj ostaje u drugom planu, zamarenata pozadina, gde se nikakav trud oko prepoznavanja ne da isplatiti. Vrbe i bubice, orači, i letnja žed, zemlja sa njenim devojkama i kosovima u drveću pripadaju Dobraču i istoj onoj me raju u kojoj pripadaju bilo kome kraju, bilo kome selu nastanjenom oznoženim kosima, ali bez svoga pesnika. Izgleda, njena namera i nije

bila da se poistovećuje sa svojim zavičajem, i da ga ponosi onakvog kakav se on sa nja stihovima-tumačima zemlje i ljudi koji je obrađuju. Ona je, poštavi jednim drugim putem, subjektivnija od bilo kog njenog zemljaka i sabrata po peru, izvojevala pravo da govori pesmama o sebi kao o ženi samoj i kao o ženi drugo čovekovom.

Ma koliko se pisalo o samoniklosti, jednom talentu koji izbija iz tajanstvenih šuma njenog značenja, tela i razuma koji uzimaju drugi vazduh i vide jedan drugi svet, na koji često nismo navikli, ne možemo da poverujemo tvrdnjama koja su, u nekoliko napisa o pesnikinji, težila atraktivnosti i lažnoj boji koja je uskoro morala oturući se da pokaže pravice stvari. Onda kada su iza pesnika bile samo narodne deseteračke pesme, najčešće pesnicima sa sela jedino dostupne i najbliže svojom psihologijom i uprošćenom metaforikom, ovi su pisali desetercem opevajući lokalne seoske događaje i popularne lokalne ličnosti. To što danas Milena Jovović peva moderno služeći se figurama koje neki put nisu za potcenjivanje, sažimajući svoj izraz, zabavljajući se jezikom, stvarajući pesmu enigmom, to je svakako znak da iz nje stoji dobra poetska lektira,

nak ih ne samo priča do kraja nego čak daje svoja objašnjenja i komentare. To, o čito, nije u skladu sa zahtevima romana, pogotovu ako to treba da bude „eksperimentalni“, „neobičan“ roman. Jer, roman ako i jeste stvarnost, on je mogućna a ne postojeća stvarnost, život pravi i jedini put rođen i moguć, doživljavanje a ne preživljavanje i prepričavanje doživljenoga. Povišeni ton i dehnologizacija nije mogla da autentične činjenice pokrene i oživi, da pribavi tekstu neopodnu sugestivnost i gustinu, koheziju, celovitost i temperaturu koja bi te činjenice preobrazila u umetničku istinitost.

Po svemu sudeći, vrednosti Merkovićeve knjige svode se na dokumentarne vrednosti, pa njegov lični ton i „neobična“ konstrukcija „eksperimentalnog“ romana pokazuju se izlišnim, mestimično čak i štetnim. (S. B.)

Ali, možda je prerano ka da je reč o Mileni Jovović govoreći o nekoj poetskoj zrelosti. Kažem „možda“ jer nisam siguran prema kome ili prema čijim ostvarenjima tre ba meriti snagu njenih vrednosti. Često padamo u grešku da pesnike sa sela grupišemo i ostavljamo im prostor koji će biti njihov, ali izvan kojeg ni oni ne smeju dalje, tobože da ne bi izneverili svoje pesničke ličnosti, porcedi ih jedne s drugima, stavljajući im ime i obeležje koje će ih činiti inferiornim u odnosu na druge stvaraoce. Na taj način, pod izgovornu nužnosti klasifikovanja, oduzimamo im dalje mogućnosti kojih su oni sigurni nosioci. Dakle, prerano bi bilo reći da je Milena Jovović oformljen pesnik kome nisu potrebni novi putevi na kojima će ona tražiti svoj i sve višestruki izraz, ali je izvesno da smo u njoj dobili još jednu ženu pesnika. (A. R.)

Dr Dragiša ŽIVKOVIĆ

tribina

Povodom knjige dr Radmila Dimitrijevića „Metodika nastave književnosti i maternjeg jezika — Uvođenje učenika u književno delo“, Beograd, izd. Zavoda za izdavanje udžbenika SR Srbije, 1963, str. 127.

Prodori koje je savremena nauka o književnosti učinila u oblasti proučavanja književnih dela prošlosti i sadašnjosti nesumnjivo otvaraju mnoge probleme i u nastavi književnosti na univerzitetu i u srednjim školama. Bez obzira kako ta nastava stoji danas u pojedinim našim školama i sredinama, naša današnja nauka o književnosti i naročito naša današnja književnost postavljaju iz dana u dan sve neodoljivije probleme savremenijeg tumačenja književnosti u školama, koje zahteva da se nastavnici postupci temelje na naučnim principima moderne poetike i estetike i da se zasnivaju u prvom redu na novijim rezultatima proučavanja književnog dela. Otuda je razumljivo i interesovanje koje naša kultura i književna javnost pokazuje za pitanja nastave književnosti u našim školama i koje se ne jednom manifestovalo i na stranicama naše periodične književne štampe u vidu anketa i diskusija o nastavi književnosti kod nas. Otuda je, dalje, razumljivo da i najnovija knjiga dr Radmila Dimitrijevića, naučnog saradnika i nastavnika teorije književnosti na beogradskom Filozofskom fakultetu o metodici nastave književnosti kao uvođenja učenika u književno delo — izaziva naše opravdano interesovanje i poziva na diskusiju o principima na kojima je izgrađena i o načinu na koji su oni izvedeni i formulisani.

Treba odmah reći: naše interesovanje tom knjigom znatno je umanjeno činjenicom da je ona u stvari samo novo grupisanje, sa mestimičnim proširavanjem, dva već objavljena Dimitrijevićeva članka u njegovoj ranijoj knjizi *Nastava maternjeg jezika i književnosti* (Sarajevo, 1955); prvi, teorijski, deo ove *Metodike* str. 7—75) predstavlja samo proširen i ilustrovan tekstovima studentskih i dač-

METODIKA NASTAVE i metodologija književnosti

kih pismenih zadataka raniji članak *O književnoj obradi štiva* (Nastava... str. 55—78), a drugi, praktični, deo *Metodike* (str. 79—121) — skoro u celini i bez izmena preštampan članak *Primeri književnih analiza* (Nastava... str. 81—108), sa dodatkom dva novih analiza i „nekolikih primera za analizu posebnih oblika književnih dela“ (str. 112—121). Razume se, Dimitrijević ima prava da preštampeva svoje ranije članke pod novim naslovom; čini nam se, ipak, da je sadašnji naslov *Metodika...* itd. unekoliko predimenzioniran za sadržinu dva članka koji samo delimično i vrlo ograničeno razrađuju materiju „uvođenja učenika u književno delo“. Pa ipak, mada i već poznata, mada i oskudna, ova knjiga zasluži da se o njoj progovori, ako ni zbog čega drugog a ono kao prva posleratna knjiga kod nas sa ovim naslovom i sa ovim pretenzijama.

Ima u ovoj Dimitrijevićevoj knjizi parcijalnih korisnih primedaba i sugestija. Njen autor je dugogodišnji školski radnik i on zna mnoge slabosti naše ranije i današnje nastave književnosti, naročito slabosti u metodskom postupku. Tako on vrlo korisno ukazuje na neke tipične mane u našoj današnjoj, i ranijoj, nastavi književnosti: na prepričavanje i parafraziranje umesto analize književnih dela, na deklaracije i gola divljenja umesto književnog suda; on zna da upozori na to da se za književnu analizu treba pripremiti, i to solidno, sa planom i sistematično, a ne oslanjati se na površne impresije i improvizacije itd. Primera takvih korisnih uputstava ima u ovoj knjizi još, i s te strane ona bi se mogla preporučiti nastavnicima, naročito mladima, kao praktični metodski priručnik za rad.

Međutim, gledana dublje, kao metodski priručnik koji treba da se zasniva na novijim naučno-metodološkim

postavkama, ova knjiga izaziva ozbiljne prigovore i teško je otići se utisku da bi ona mnogo više štetila nego što bi koristila našim nastavnicima. I pored svih svojih lepih namera, ona upravo uspostavlja i ozakonjava jedan anahroničan, formalističan i vrlo uprošćen pristup književnom delu, koji se u svojim krajnjim konsekvencama svodi na ono protiv čega se i sam Dimitrijević bori: na deklaracije i golo logičističko-moralističko posmatranje književnosti kao uske pouke. Jer Dimitrijevićeva koncepcija književnosti i književnog stvaranja izgrađena je u stvari na vrlo zastarelim i davno prevaziđenim shvaćanjima klasicističke poetike i školske retorike; književno delo je, po tim formulacijama, oblikovanje značajne sadržine u lepjoj formi. Dimitrijević upravo tako i veli: „Analiza stila i jezika u književnom delu je analiza ruha kojim je sadržina odenuta“ (*Metodika...*, str. 55; i ovde i u kasnijim citatima špacionirani tekst svuda moj ukoliko nije ništa posebno naznačeno).

Otkuda Dimitrijeviću ovakvi anahronični stavovi? Nama se čini da se to desilo zato što je Dimitrijević vrlo usko shvatio i vrlo uprošćeno kompirirao ionako uske i uprošćene izvore kojima se služio, i time lišio sebe mogućnosti da dosegne savremenije stavove u posmatranju književnosti i umetnosti. Doduše, u *Literaturi za nastavnike* na kraju knjige Dimitrijević navodi neke vrlo moderne autore i njihova dela: Th. S. Eliota, W. Kaysera, A. I. Richardsa, E. Staigera, R. Welleka, ali u njegovoj knjizi, ni u teorijskom ni u praktičnom delu, nema nijednog stava, ili misli, ili orijentacije u duhu stavova tih autora. Nasuprot tome, Dimitrijević se vrlo usko i vrlo neposredno koristio jednim drugim autorom, čije ime ne spominje nigde u knjizi, ni u tekstu ni u literaturi, a čijom se knjigom služio kako za samu koncepciju i plan svoje knjige, tako i za niz pojedinosti. To je knjiga francuskog profesora M. Roustana: *Precis d'explication française (Méthode et applications)*, Paris, Librairie classique Paul Delaplan, drugo izdanje bez oznake godina, ali izdato u stvari pre pedesetak godina (oko 1910). Zavisnost Dimitrijevićeve knjige od ovog francuskog priručnika vidi se već pri lefimičnom prelistavanju; pri pažljivijem uoređenju otkriva se i čitav niz preuzetih stavova i dedukcija. Tako, i kod Roustana, kao i kod Dimitrijevića, knjiga se deli na dva dela: *Metod* (u kome su izloženi teorijski stavovi) i *Praktična primena* (u kome su dati analizirani primeri). Kod Roustana teorijski stavovi izloženi su ovim redom i u ovim odeljcima (g'vama): *Glavne linije metoda, Glasno (izražajno) čitanje, Lokalizacija odlomka, Proučavanje sadržine, Plan odlomka, Proučavanje forme* (koja se deli na: *značenje reči, izraz, proučavanje figura, muzika stila, Proučavanje metrike i prosodije i Zaključak*). Kod Dimitrijevića *Teorijski deo* ima ove odeljke: *Tehnika književne analize, Izražajno čitanje teksta, Lokalizovanje teksta, Plan za analizu, Kratka sadržina teksta, Plan dela ili odlomka, Uočavanje glavne ideje, Analiza sadržine* (koja se deli na: *Razmatranje glavne ideje i Analizu likova, Analiza forme* (koja se sastoji iz: *Analize kompozicije, stila, versifikacije i jezika*) i *Zaključak*). Dimitrijević je, dakle, uglavnom preuzeo Roustanovu podedu, ali joj je mestimično dodao i odeljke preuzete od jednog drugog autora: iz *Teorije književnosti* L. Timofejeva (*Analiza likova, Analiza kompozicije*). U okviru pojedinih odeljaka ova Dimitrijevićeva zavisnost od Roustana još je vidljivija; neki od njih su razvijani tačku po tačku po Roustanu, sa znatnim skraćivanjem Roustanovog teksta (npr. *Lokalizovanje teksta*, Dimitrijević, str. 34—35; Roustan, str. 25, 26, 30, 36—37); drugi su rađeni slobodnije, sa mestimičnim pozajmicama iz Roustana ili iz Timofejeva i sa primenom na našim primerima. Tako, npr., ponekad

je to samo parafraziranje Roustanovog teksta (Dimitrijević: str. 42, paragraf 1, str. 45; Roustan: str. 45, 45—46); ponekad je to doslovno i dosledno preuzimanje iz Roustana (Dimitrijević: „Tako shvaćena, analiza stila obuhvata nekoliko kategorija zapažanja: 1. rečnik; 2. stil u užem smislu (značenje reči i izraza u odabranom tekstu — intelektualne osobine; umetničku vrednost izraza i rečenčkih obrta — emocionalne osobine); 3. sintaksu, tj. analizu konstrukcije rečenice i njenih osobenosti kod proznih pisaca); 4. versifikaciju, odnosno fakturu stihova i strukturu strofe kod pesnika“, str. 56; Roustan: „Ovo glavno načelo analize postiže se kada ispitujemo redom: 1. rečnik, 2. sintaksu, stil u užem smislu, tj. upotrebu rečnika i sintakse s gledišta pojedinačnih efekata; 4. pokret i ritam, tj. konstrukciju rečenice kod proznih pisaca i fakturu stihova i strofe kod pesnika“, str. 76).

Kada navodimo sve ove Dimitrijevićeve pozajmice i kompilacije, mi nećemo da insistiramo toliko na njegovoj neoriginalnosti niti hoćemo da ga optužujemo za nekorektno služenje tuđim stavovima. Uostalom, jako ne citiramo svoje izvore, Dimitrijević sam kaže u svojoj *Uvodnoj reči* da je ova njegova knjiga rađena „bez pretenzija, razume se, na originalnost“ (malkar da ne razumemo zašto bi se to „razumelo“), te time, valjda, unapred skida sa sebe svaku odgovornost za takav postupak! Ne, mi navodimo ta Dimitrijevićeva uska ugledanja na jednog, odnosno dva, autora zbog toga da bismo, s jedne strane, pokazali kako su metodološki anahronični sami ti autori, naročito Roustan, i, s druge strane, da bismo demonstirali nedovoljnost i opasnost svake takve pasivističke i mehaničke kompilacije, koja se skoro po pravilu, mora zaplesti u mreže protivčnosti i nesaglasnosti, što je, kako ćemo videti, zadesilo i Dimitrijevićevu knjigu.

Nastavak u sledećem broju

Značajan prilog međurepubličkoj saradnji

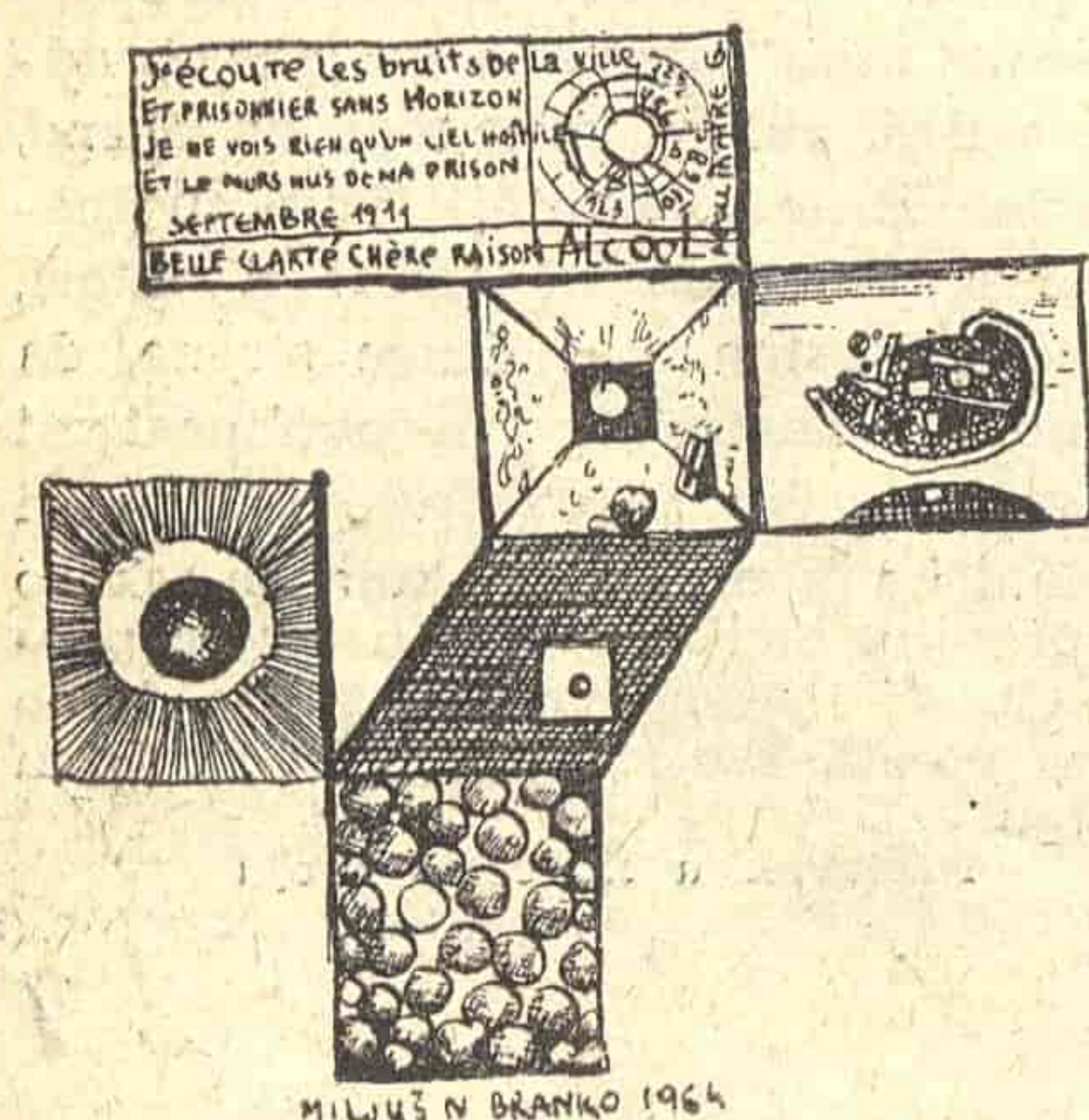
U OVU GODINU ulazimo sa jednom značajnom akcijom, koju su na inicijativu zagrebačkog „Telegrama“ prihvatile redakcije ljubljanskog „De-la“, sarajevskog „Odjeka“ i našeg lista. To je anketa o problemima finansiranja kulture. Ona je pokrenuta krajem prošle godine, kao jedan od vidova, ne samo međusobnih upoznavanja nego i konkretne međurepubličke saradnje. Razmenom mišljenja, uzajamnim korišćenjem iskustava, zajedničkim objavljivanjem pojedinih materijala koji tretiraju probleme finansiranja kulture, redakcije ovih listova stvorile su posebnu prijateljsku atmosferu u kojoj sve ove diskusije mogu da pruže stvarne i opipljive rezultate.

Inicijativa zagrebačkog „Telegrama“ predstavlja u stvari, jedno u nizu nastojanja da se stvori što češća i što čvršća saradnja između pojedinih kulturnih centara i da se na taj način učini značajan korak ka integraciji naše kulture. Posle crnogorskog broja „Sodobnosti“ i slovenačkog broja „Stvaranja“, broja „Savremenika“ posvećenog bosansko-hercegovačkoj književnosti, sve češćih prevoda makedonskih pisaca na srpskohrvatski i slovenački jezik itd. ova akcija dolazi da još više približi naše kulturne radnike i još više učvrsti uzajamne veze.

Savetovanje predstavnika ovih redakcija, koje treba da se održi u toku januara meseca u Zagrebu biće po svemu sudeći još jedan radni dogovor i ima dovoljno razloga da se očekuje da će na njemu poteći nove inicijative, stvoriti se novi konkretni predlozi i otvoriti nove mogućnosti da se sa pozitivno započetoj akcijom nastavi i da ona da što bolje rezultate. Bilo bi nesumnjivo dobro i korisno da se ovoj inicijativi priključe i listovi iz Makedonije i Crne Gore i da ova korisna zamisao postane stalna praksa u našim svakidašnjim kulturnim zbivanjima.

Primer o kome govorimo mogao bi da posluži kao podsticaj za užu saradnju naših izdavača, za stvaranje aranžmana o uzajamnom izdavanju knjiga i slično. Pre pedesetak godina postojao je dogovor između „Matice Hrvatske“ i „Srpske književne zadruge“ da svaka od ovih ustanova u svojim redovnim kolima izdaje po jednu knjigu hrvatskog odnosno srpskog pisca. Možda bi sličan pokušaj dao i sada pozitivne rezultate. Utoliko pre, što ima više izdavačkih preduzeća pa samim tim i više mogućnosti za uzajamno upoznavanje. Zajedničkim naporima mogla bi se održavati i edicija „Jugoslavenske književnosti“ zamišljena na onom principu na kome su zamišljene edicije „Srpska književnost u sto knjiga“ ili „Pet vjekova hrvatske književnosti“. Tu koordinaciju trebalo bi proširiti i na naučne publikacije i u druženim snagama, recimo, naše tri akademije i naučnih društava omogućiti što šire i što svestranije proučavanje života jugoslavenskih naroda u prošlosti i sadašnjosti. Ta saradnja mogla bi da se proširi i na likovne umetnosti, pozorište itd.

Pozitivni rezultati ovakvih akcija vrlo brzo se osećaju u praksi. Praksa i svakodnevno iskustvo pokazuju da su sve inicijative ove vrste korisne i da ne treba propustiti ni jednu mogućnost za uspostavljanje što čvršćih kontakata među pojedanim republikama i u oblasti kulture.

MILUŠ N. BRANKO 1964

Neobično je kako su autori (novinari, pisci, umjetnici), u stvari, dobrodušna čeljad. Koliko bi samo mogli da saspju žuci na one koje im određuju honorare, a koliko tek da se požale na neke propise, pa i zakone, na one koji zakone primjenjuju, na poreske organe i sl. A oni, eto, šute, ne što bi se nekoga, nečega, bojali, već što su takvi, što, na kraju krajeva, ipak ne rade za paru, gurnuti su vlastitosti. To je ona svjesna igra vatrom, tako nešto.

Skratimo uvod. Da bi čovjek napisao nekakav člančić od dvije-tri kartice, trebalo bi da pročita brda knjiga, iskusi na vlastitoj koži bičeve sudbine, kupi knjigu za posljednji dinar. Da bi ga objavio, treba da nudi barem tri rukopisa, da bi omogućio širi izbor kupcima, jer i to je nekakva (kakva-takva) roba, odnosno tek kad se proda ona to postaje. Neobjavljen rukopis vrijedi svakako manje od toaletnog papira. Tu je i obijanje pragova, razgovori s urednicima, telefoniranje, korespondencija, originalni priloz koji valja prikupiti, kakva fotografija, filter odgovornog urednika, pa tehničkog (koji može reći — strana je puna) i jednoga dana ipak si u olovu.

Izgledat će pretjerano, ali možda ne daleko od istine, ako kažem da sav taj rad i nastojanja oko jednog članka od tri kartice traju otprilike mjesec dana (pribrojio sam i razmišljanja u tramvaju, za vrijeme ručka i gledanja — televizora). Rezultat je otprilike 2.000 dinara kao naknada za rad koji ne traje (samo pisanje) više od dva sata. Ipak, recimo, da je taj iznos redakcije u redu jer nemaju većih sredstava i ostanimo — idealisti.

Međutim, slučaj još nije završen. Da bi čovjek došao do svojih teško zaradenih para (idiom s doslovnim značenjem), mora u banku. Tamo je njegov bankovni konto, famozni žiro-račun. Stane u jedan red, čeka sati i saznanje da honorar još nije stigao. Prošlo je već duže vrijeme od izlaska časopisa, a honorari nisu ni obračunati. Čeka se, pita i konačno — hurra — novac je stigao. Dva sata u banci (primanje obavijesti, pisanje naloga, likvidatura, isplatna blagajna) dobro dođu kao kura za mršavljenje.

Nastavak sa 1. strane

vrše određeni rad u ostvarivanju programa, repertoara. Dosadašnje iskustvo nam pokazuje da se princip raspodjele i nagrađivanja prema radu teško probija u život. Staviše, praksa je u tom pogledu često suprotna samom principu. Oblast kulture ne izdvaja se iz cjelokupne prakse.

Kao i na drugim područjima društvenog rada, ponekad i više, ova oblast pokazuje veoma različita mjerila vrijednosti rada usljed čega se pojavljuju ogromne razlike u konkretnom društvenom priznavanju vrijednosti konkretnog rada.

Pravilo je na pr. da operni pjevač za svoj rad prima od društva mnogo nižu nagradu od kafešansonjera; da slikar — autor reklamnih plakata, dekorativnih crteža i sličnih „umjetničkih“ i zidnih dekoracija u kavanama, barovima, klubovima i drugim javnim prostorijama prima neuporedivo više od svoga kolege koji u procesu stvaranja ne misli na robu, tržišnu vrijednost svoje slike ili statue, već na njen umjetnički kvalitet; da autor umjetničke proze za svoju zbirku pripovjedača ili roman dobija honorar koji je upravo neznan u poređenju sa honorarima koje za loše filmske scenarije primaju njihovi autori; da se takođe u arhitekturi za loše i neupotrebne projekte dobiju veće nagrade, nego za ozbiljna projektantska rješenja, itd., itd.

Nabrajanjem ovih pojava nismo dakako otkrili ništa novo, pa nema potrebe ni da ga produžimo, jer takođe ne bismo ništa novo saznali. Spomenute nam pojave, međutim, govore da su u našem društvu još uvijek moguć i vrlo česti primjeri neadekvatnog nagrađivanja u oblasti kulture, i, razumije se, ne samo u njoj, nagrađivanja koja umjesto rada, originalnosti, stvaralaštva, modernosti, kvaliteta, stvarnog doprinosa kulturi — stimulira površnost, artifičijalnost, kič, pomodarstvo, lijenost duha i misli, prednost da se bude dopadljiv birokratiji i kurentan na tržištu.

U svemu ovome najgore je to što ozbiljnog otpora navedenim pojavama nema u mjeri kako bi to bilo potrebno od strane onih društvenih faktora i institucija u oblasti kulture koji svoje opravdanje i nalaze, pored ostalog, u aktivnosti usmjerenoj njihovom efikasnom suzbijanju i iskorjenjivanju iz samog društvenog organizma.

KNJIŽEVNE NOVINE

Direktor i odgovorni urednik: Tanasije Mladenović. Urednik: Predrag Palavestra. Tehničko-umjetnička oprema: Dragomir Dimitrijević. Redakcioni odbor: Miloš i Bandić, Božida, Božović, Dragoljub S. Ignjatović, Dragan Kolundžija, Velimir Lukić, Slavko Mihalčić, Bogdan A. Popović (sekretar redakcije), Predrag Protić, Dušan Puvčić, Izet Sarajlić, Pavle Stefanović, Dragoslav Stojanović-Sip, Kosta Timotijević i Petar Volk.

Audiatum et altera pars

NEVOLJE SA HONORARIMA I PORESKIM VLASTIMA

Novac je, dakle, u džepu. I ne mari što si platio 15% autorskog honorara (kao porez na promet), a misli da si nešto društveno korisno uradio, bio glas jednog mišljenja, nije važno što banka hoće svoj dio, za manipulaciju i izvode (!), ipak je tu neki dinar i kupit ćeš banane, to jedino voće tvog „alergičnog“ djeteta. Kako bi bilo da odvojiš koju bananu za nevolje u koje ćeš kasnije unasti. Svakako vlastitom krivnjom. Ah, ne, ne živi se za sutra. Dok ima-ima, kažeš, nismo komercijalni tipovi; trgovina — te stvari nikad nisam razumio.

Kajati ćeš se, velim ti, moraš razumjeti. I dođe januar. S mukom se prihvaćaš neugodnog posla da prijaviš svoj osobni dodatak; ne želiš nikakvih problema, utaje, gnjavaže. Ali ipak, nisi sve tačno vodio. Dobio si poštom iz Beograda nekih 5.000 dinara. Primila ih je žena. Nije ti ni rekla. Nije od onih što skrivaju, platila je time dječiji vrtić, što da te time uznemiruje. I onako ne voliš razgovore o novcu, o tome kako ćemo do prvoga, što ćemo za ugljen, a krumpir — hoćemo li? Pusti me s time, rekao bi. Izdržavaš, znam, mater, ženu — studenticu, trogodišnje dijete. Tvoj prihod dijeli se na četvoro. Kuća je jama, ponavljaš banalno, dosađan sam sebi.

Ipak, čuo si negdje da na članove porodice koje izdržavaš imaš pravo po 50.000 i daješ o tome izjavu, ti, da ti žena ne privređuje. Prelaziš tako neznačajno onu granicu od 800.000 godišnje i plaćaš neki mali porez, koji ti također pada teško (jer nisi treovao i nisi ništa te godine za kuću kupio), ali nemaš vremena da o tome razmišliš, nisi sitničar. Jednoga dana, oktobarskog, kad si već zaboravio sve te nevolje s honora-

rima, bankom i poreskim organima dolazi ti obavijest da si utajio svoje osobne prihode i da za onih smanjenih 100.000 treba da platiš 10.000 dinara poreza. Sta je sad, pjesniče? Ipak, trebalo je da studiraš pravo, da proučiš zakone, nešto se poremetilo, vrati se na zemlju. Raspravi ovu konkretnu stvar. Pokaži sada što znaš, umiješ, iskoristi svoj um.

Na žalost, pogriješio si. Nikoga ne ispričava što ne zna zakone. A zakon nije na tvojoj strani, nego na strani onoga tko ga primjenjuje. Pa i tvoja žena je nešto prošle godine zaradila. Nije htjela da zavisi isključivo od tvog dinara. Pored redovnog studija prepisivala je neke reklamne prospekte i dobila nekoliko tisuća dinara. Kupila čarape, djetetu pidžamu, zar si ti malo građanin koji mora znati za svaki dinar kamo je otišao! Sretan si što nije ni prema tebi takva. Možeš da popiješ kavu s društvom i da se igraš kavalira ponekad. A bez ljudi se, znamo, ne može. Tko će te priznati, primiti u svoje kolo...

U rješenju ti piše za onih 5.000 iz Beograda i da je žena privređivala (kakav izraz za tih nekoliko dinara), i nema druge — plati!

Da se otarasiš vraga, plaćaš tih 10.000 dinara otkidajući od usta i ne slušaš prijatelja da si imao pravo na odbitak troškova oko prijepisa i tehničkog materijala (zaista, postoji li takav propis?) i ideš svojim putem, pušiš svoju lulu, nosiš svoj šešir. Oho, pa to je već Kozarčanin. Pustimo jadnika na miru, i on je u grubu jer nije mario za propise.

Prerano si se poradovao. Slučaj još nije završen. Pa ti si »utajio« svoj osob-

Protivurječnosti kulturnog razvoja

Osim toga, niz problema u oblasti kulture dobija izvanrednu ostrinu usljed neravnomjernog razvitka. Nema u tom ničeg neobičnog, štaviše objektivnim kretanjem uslovljeno je to što su veći administrativno-politički i ekonomski centri tokom vremena postali i središta razvijenih kulturnih institucija, organizacija, preduzeća, koja svojoj publici mogu da pruže radosti kulture i umjetnosti.

Normalno je što se pozorišta, muzičke škole, filharmonije, izložbeni prostori, časopisi itd. osnivaju i pokreću u centrima, u kojima postoje neophodni uslovi za njihovu uspješnu djelatnost. Pitanje koje zaslužuje osobitu pažnju društvenih, kulturnih i naučnih radnika — da li je tempo kulturnog razvitka na velikom području naše zemlje morao biti tako spor kao što je bio — kao i neka druga pitanja značajna za kulturni razvoj — zahtijevaju da se prouče egzaktno i da se na njih odgovori tačno i čim prije, jer je to prvi uslov da se savlada stihija i improvizacija u kulturnoj politici.

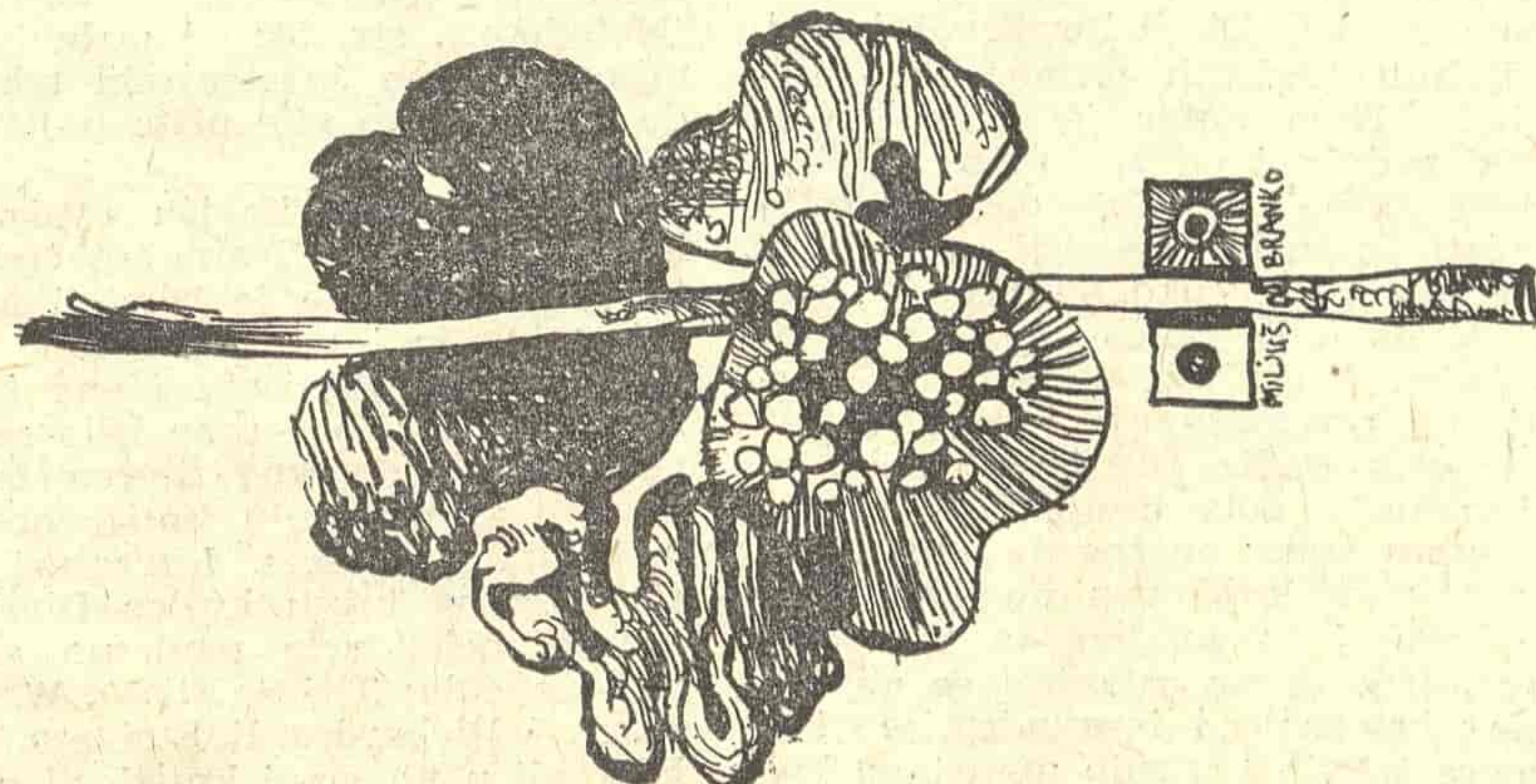
Bez naučnog prilaženja pojavama i problemima kulturnog života i odgovarajuće društveno političke aktivnosti ni u buduću se nećemo osloboditi mnogih negativnih pojava, koje su naš kulturni život, jednako s polja kao i iznutra, opterećivale i trovale, kao tamna sjenka pritiskivale i pratile, i još uvijek pritiskuju i prate.

Protivurječnost našeg kulturnog razvoja, izrečena u relativno živom kulturnom napretku užeg kruga razvijenih ekonomskih i političkih centara i relativnog kulturnog zaostajanja širokog područja zemlje, razrješava se istovremeno jačanjem materijalne baze ovoga područja i organizovanom trajnom kulturnom akcijom njegovih društvenih snaga. Institucija fonda za nerazvijene reone potvrđuje da je društvo našlo rješenje za njihov ekonomski preobražaj i napredak.

Društvo, odnosno odgovorni faktori u njemu dužni su da se isto tako istrajno brinu i za kulturni razvoj i napredak ovih reona, jer socijalizma nema tamo gdje dominira analfabetizam i prevladuje niska društvena svijest, gdje živo ne struji misao i gdje se ljudsko stvaralaštvo — ako se nerazvijeni način proizvodnje tako može nazvati — manifestuje u prostoj reprodukciji života.

Isto tako, u otvaranju i intenziviranju kulturnih uloga u ovim područjima značajna uloga pripada upravo razvijenijim centrima, koji imaju sve uslove, što znači i društvene obaveze, da postanu veoma uticajni, tako reći presudni faktor socijalističkog preobražaja svojih širokih gravitacionih područja; prema tome, faktori i njihovog kulturnog napretka.

Enver REDŽIĆ

ni dodatak (5.000!), ti si dao lažnu izjavu da ti žena ne privređuje, a ona je bila zaposlena (odakle sad taj tendenciozni termin), razgovarat ćemo mi još s tobom pred sucem za prekršaje.

Evo te pred zamjenikom zamjenika suca za prekršaje. Pričaš svoju priču, svoju literaturu interpretaciju nevolje. Ne pali. Prijava se ne došla od organa (što je to organ), a ne od privatnog lica, a ti si privatno lice. Treba te rebnuti, vidjet ćeš ti što je nepoštovanje Zakona! Stvar je ispala onako kako je morala ispasti. Novih 10.000 (ili 20 dana zatvora!). Dobro si i prošao, kažu. Bilo si i bezobrazan. Mogli smo ti udariti 50.000.

I sad bi trebalo da platiš tih 10.000 nevolje bi bile završene. Ali tu je bio i kraj tvojih strpljenja. Sad preobražavaš svoj lik i svu svoju energiju ubacuješ u ovaj riskantan posao. Više nisi pjesnik, uzimaš pravo u ruke, zakone, Odjednom ti postaje jasno da to ipak tako ne ide, da je to tvoja, socijalistička zemlja, da je u pitanju birokratska primjena jednog zakona koji je već davno prevaziđen, da je u pitanju ideološko-politički i stručni nivo novopečenih suditelja, da je ponegdje i lični motiv, i subjektivna ocjena slučaja, da taj mandatni postupak nije baziran na temeljitoj analizi, da je nešto trulo u državi. Dasko.

I vjerujući u tu svoju literarnu interpretaciju pravnih problema, pokucao sam na vrata na koja inače ne bih pokušao. Pisao sam članak koji inače ne bih pisao. Povjerovao sam u ljude u koje ponekad sumnjam, srodio sam se sa braćom honorarom, s kojom me obično ništa ne veže. Nikoga nisam tjerao, nisam tražio nikakve zadovoljštine, rekao sam svoju riječ i lakše mi je. Ako i moradnem platiti za ono što sam skrivio, neće mi sada biti teško. Važno je igrati, a ne pobijediti.

Dobrodušna smo mi čeljad pisci. Samo, eto, ne marimo za zakone. Nije li vrijeme da ih, barem što se tiče poreza na osobni dohodak, bolje upoznamo. A mogli bismo možda i svojom riječi nešto učiniti. Da bude manje nevolja i nespozazuma. Ne radi se zaista za paru, ali i bez nje se ne može!

Berislav NIKPALJ

vesti

Istarski mozaik — novi časopis

Krajem 1963. godine izišao je iz štampe prvi broj časopisa za društvena, književna i umjetnička pitanja Istre „Istarski mozaik“. Ovo je prvi časopis u Istri. Narod našeg najvećeg poluostrva, dobili su svoje glasilo sa težnjom da se njime što bolje predstavljaju i sačuvaju svoje tradicionalne karakteristike.

Prvi broj je posvećen danu slavlja — 25. IX 1943. — kada je u Pazinu Pokrajinski narodnooslobodilački odbor za Istru doneo istorijsku odluku: „Istra se priključuje matiči zemlji i proglašuje se ujedinjenje sa ostalom hrvatskom braćom.“

U časopisu su objavljeni radovi pesnika Istre: I. Rižovskog, R. Jovića, Nade Stanić, B. Barjaktarevića, M. Sebelića, N. Bucala, M. Rokovića, Z. Dobrosavljevića, i M. Profaca, odlomak iz dnevnika K. Paliske; „Morske dubine uz obalu Istre“ od S. Mlakara, člana međunarodne ekipe za podmorska ispitivanja u Savudriji; Rakijskiac Mate Balote — sećanja — od J. Percana.

Tri pesme Mateja Matevskog, savremenog makedonskog pesnika, i dve pesme Envera Derdeku, pesnika sa Kosmeta, predstavljaju poseban prilog u časopisu. Objavljeni su priloz T. Arambašin-Slišković, K. Skazlića, V. Hubača, A. Božanića i M. Rađića.

Vredno je napomenuti da je časopis objavio nagradni konkurs za: roman, studiju ili esej, naučni rad i zbirku pesama. Časopis će izlaziti četiri puta godišnje. Cena jednog broja 200 dinara.

Odgovorni urednik Marijan Grakalić.

„GROZDANIN KIKOT“ U DANSKOJ

Poznato delo našeg književnika Hamze Huma „Grozdanin kikota“ štampa se ovih dana u Danskoj kod izdavača „Skriflota“. Prvo izdanje na nemačkom jeziku štampano je, kao što je svojevremeno objavljeno, u Istočnom Berlinu u izdavačkoj kući „Ruten und Loening“, a drugo i treće izdanje objavila je frankfurtska izdavačka kuća „Surkamp“, koja je štampala i „Prokletu avliju“ Iva Andrića i „Povratak Filipa Latinića“ Miroslava Krležice. Štampanje „Grozdanin kikota“ bilo je propraćeno veoma brojnim pozitivnim recenzijama. dva fragmenta čitana su na emisijama zapadnonemačkog radija i čak je zatražena dozvola da se delo štampa Brajovom azbukom.

U OVOM BROJU OBJAVLJUJEMO SPECIJALNI BIBLIOGRAFSKI DODATAK — SPISAK PRILOGA OBJAVLJENIH U „KNJIŽEVNIM NOVINAMA“ U 1963. GODINI.

• List izlazi svakog drugog petka. Pojedini broj Din 30. Godišnja pretplata Din 500. polugodišnja Din 300, za inostranstvo dvostruko.

• List izdaje Novinsko-izdavačko preduzeće „Književne novine“ Beograd, Francuska i Redakcija Francuska 1. Tel. 626-020. Tekući račun 101-112-1-208.

• Štampa „GLAS“, Beograd, Vlakovićevo 4.